IOVAN STREZOVSKI
CARTEA URSITEI
ROMAN
În românește de:
DUMITRU M. ION și CAROLINA ILICA

Postfață de DUMITRU M. ION
Carte Românească 1983

Satul e gol, pustiu, de parcă focul ori ciuma ar fi trecut prin el; sălbăticiunile urlă îngrozitor, fioros. Casele sunt răsfirate pe coastă ca şi când ar fi luat-o la fugă, ca şi când ar fi intrat în ele panica născută de grele suferinţe şi necazuri; unele sunt fără acoperiş, altele căzute cu totu-n ruină, altele încă mai stau în picioare, cu porţile ferecate sau zăvorâte cu lacăte care să apere liniştea şi pustietatea dinlăuntru; au pereţii din piatră, din cărămidă, din paiantă, din scânduri îngemănate una în alta; acoperişuri din ţiglă, din lespezi, din paie, din tablă; în jurul lor curţi cu garduri zdravene sau dărăpănate, copaci verzi ori uscaţi; casele-s legate între ele de ulicioare (care se încrucişează precum cărările furnicilor) năpădite de mărăcini, de iederă, de rugi de mure, de măsălariţă şi de câte alte ierburi bine înfipte în pământ care năpădesc, cuceresc fiece locşor gol şi părăsit; urzicile, iarba şarpelui, lemnul câinesc, brusturii, feriga şi alte buruieni pătrund prin curţi, năpădesc casele, urcă pe ziduri şi se întind până acolo unde le ţine puterea sau până acolo unde le împinge rădăcina zeului lor aprig; pace şi liniște întru totului tot; pasărea, dacă trece, fuge înfricoşată, căci nimic nu se simte, nimic nu se aude: nici mugetul vitelor, nici glas omenesc; cu spaimă, de parcă ar fi nimerit în vreun ţinut mort, fără nicio suflare, se opreşte pe vârf de arbore la marginea satului, cătând lung spre case de parcă le-ar cerceta.

Mai sus de sat, pe un vârf de deal, şade o casă însingurată care parcă dinadins s-ar fi răzleţit de celelalte surori ori ar fi fost alungată de ele; în juru-i e gardul cu porţi largi, în curte sunt merii, iar mai încolo, în prelungirea curţii se află grădina cu fructe şi zarzavaturi; casa e înălţată la un cât; încăperile de jos sunt folosite ca grajd pentru animale; cele două odăi de sus au un ceardac din care se vede tot satul cu uliţele lui, cu drumul care coboară prin clisură, topindu-se, după câteva ceasuri de mers, în şoseaua care duce la oraş; şi se văd

întinderile toate de jur-împrejur, şi toate dealurile cum dau roată şi toţi munţii care, unii la pieptul celorlalţi, se pierd în depărtatele albăstrimi cereşti. Când se întunecă, se aprinde în casă o lampă şi numai lumina ei luceşte încât ai crede că vine din vreo părăsită, rătăcită bisericuţă; când vântul suflă prin satul gol, de casa aceasta se împiedică; se învârte în juru-i, bate la porţi şi-n ferestre şi caută vreo crăpătură să intre;

Iar jivinele după ce se învârt printre casele părăsite, tot aici se opresc, dau ocol casei şi urlă; aici şi ploaia întârzie mai mult şi zăpada şi arşiţa şi fiece făptură a lui Dumnezeu care va trece – fiindică numai într-însa e viaţă, numai în ea fumegă ogeagul.

În fiecare dimineaţă, din casă, iese Târpe; apoi se ivesc puii alergând după el, să nu-i lase singuri, fiindcă de când uliul a răpit cloşca, Târpe le e şi mamă şi tot. Târpe îngenunche, răsfiră mâinile, iar ei i se urcă pe mâini, pe umeri, pe creştet şi astfel, cu mâinile întinse, bate cu ei tot satul; puii ciripesc bucuroşi, se veselesc şi dau viaţă aşezării.

Umblă Târpe cu puii prin satul pustiu, iar în faţa ochilor încă îi e vie imaginea părăsirii lui, asemeni cu fuga de foc, de viitură, de potop, aidoma strămutării din iad în rai, cum stă scris în Sfânta Scriptură; a fost ca o boală, ca o nebunie care s-a întins printre oameni: au trântit lacăte caselor, le-au lăsat pustii, şi ei, precum puii căzuţi din cuibul răsturnat, s-au risipit pe undeva prin oraşe şi prin lume.

«Ducă-se unde a dus mutu' iapa», zice, negru de supărare, Târpe, «n-au decât să-şi frângă şi gâtul acolo unde le e voia»; de unii dintre ei nici nu-i pare rău: cu mult mai bine că şi-au luat tălpăşiţa din sat inşi cum ar fi:

Nune Cerenko, cel ce sădea tot timpul arbori neroditori; unde găsea un petic gol, sădea: sălcii, plopi, arini, carpeni, mesteceni. Primăvara se apropia de ei cu securea, zicându-le: „O să rodiţi sau ba?". îi aştepta până în vară şi iar îi lua la rând şi-i întreba: „O să rodiţi ori ba?". Aştepta până toamna şi din nou: „A, nu rodiţi, mama voastră", le striga şi-i lovea cu securea, doborându-i. Fără zăbavă rătăcea prin locuri dosnice şi căuta morminte neştiute, rămase din vechime şi murmura: „Aşa cum nu ştiu cine doarme aici, la fel să nu ştiu de boli, de vise rele, de deochi, de foame, de duşmani". Şi, pentru că trăia din furtişa – guri, bolborosea: „Cine mă urmăreşte să nu mă ajungă". Odată a prins doi pui de lup, parte bărbătească şi parte femeiască şi a început

să-i hrănească în coteţ; când au crescut au născut o grozăvie de pui pe care i-a dus la asociaţia vânătorilor, la oraş; a primit un premiu mare pentru prinderea de fiare fără vătămare. Când s-a aflat cum au stat lucrurile, premiul i-a ieşit pe nas. Când începeau să-l năpădească muşiţele îşi făcea singur în ciudă; spunea: „Azi o să mă duc în munţi după arbori"; o lua spre munte zicând: „E, că n-o să mă duc după arbori, o să mă duc în vie să strâng razachie"; o lua spre vie şi zicea: „E, că n-o să mă duc în vie, o să mă duc la magazin": şedea în faţa magazinului şi se socotea: „să intru, să nu intru"; făcea un pas şi se întorcea. Îşi dezbrăca paltonul şi pantalonii, îi umplea cu brumă şi-i agăţa pe creanga unui pom să spânzure zicându-şi „Ei, atârnă tu acuma, Nune Cerenko, aşa îţi trebuie – când o faci pe încăpăţânatul";

maică-sa Boika avea puterea să prezică; la fiecare înmormântare în sat, când lăsau mortul în groapă, se întorcea spre lume, se uita ţintă la careva şi-i spunea: „Acum e rândul tău..." Şi uite, i se împlinea aminul; cel pe care punea ochii, după o vreme, murea. Ajunsese să alunge oamenii de la înmormântări. În 1945 a prezis că într-o ţară depărtată o să cadă soarele şi o să ardă norodul. (Aşa a şi fost: în anul acela a căzut bomba atomică în Japonia). În 1948 a spus: „India o să fie cuprinsă de o mare jale". (Aşa a şi fost: a fost ucis Ghandi). În 1950 a prorocit: cei din rasa galbenă or să înceapă să se războiască între ei". (Aşa a şi fost: a început războiul coreean). În 1951 a prezis că îi va muri soacra când va împlini şaptezeci de ani. (Aşa a şi fost: chiar la şaptezeci de ani, în ziua de naştere, i s-a îmbolnăvit soacra; au dus-o la spital, au operat-o de apendicită. Operaţia a reuşit, dar ea a murit. „Ce i-o fi venit?" se mirau doctorii. Au tăiat-o din nou şi au întărit că moartea nu i s-a tras de la operaţie, ci cu totul din altceva, chestie neprevăzută: i-a crăpat fierea. Multă vreme doctorii au căutat pricina, dar femeia murise, şi nu mai putea să le spună că şi-a dat duhul fiind sugestionată, fiindcă noră-sa Boika îi prezisese că va muri). În 195C a zis că peste sat se va abate o mare nenorocire. (Aşa a şi fost: satul a început să fie părăsit, să se golească. Bărbatului ei, Mitruş Cerenko, i-a prevestit că o să plece cu noroc la muncă prin străini şi cu noroc o să se întoarcă. Aici n-a mai nimerit-o: adeseori Mitruş trimitea scrisori şi ceva mărunţiş pentru biserică, să aibă noroc să-l aducă Fecioara înapoi, dar cine ştie pe unde i se ascundea sufleţelul, fiindcă nu s-a mai arătat cu anii. Când i-a sosit sicriul de-n-s gropăciune şi când l-au deschis, oamenii au avut ce vedea: înăuntru, în locul lui, erau

doar hainele şi poza. Au găsit şi o scrisoare pe care o întocmiseră ai noştri, care lucrau împreună cu el: „Mitruş Cerenko, Dumnezeu să-l ierte, ne-a poruncit: dacă i se va întâmpla ceva, şi nu-i va mai fi dat să se mai întoarcă viu acasă, atunci măcar mort să-l trimitem. Dar din pricina exploziei care a avut loc la forarea petrolului – n-a rămas nimic din el; îi trimitem hainele şi poza, să-i fie îngropate în ţărâna părintească după care atâta a tânjit;

ori Bombe care, când se îmbăta, cine să-l mai priceapă, toată noaptea bătea satul, intra prin curţi şi trezea câinii. îi lovea cu bâta şi le striga: „Dacă eu nu dorm, nici voi să nu-mi dormiţi!”. Schelălăiau şi urlau câinii până la ceruri. Îi trezea şi pe ai lui: pe taică-său, pe maică-sa, pe nevastă-sa, copiii, îi aduna să cânte în cor. Ca în dramele antice, le rânduia cine şi ce are de făcut; le zicea: „tu o să cânţi, tu o să plângi, tu o să te rogi lui Dumnezeu, tu o să chemi morţii, tu o să pupi pământul”. Dacă i se împotriveau, punea mâna pe vechea sabie agăţată pe perete şi şfichiuia cu ea pe deasupra capetelor lor, ameninţându-i că o să le facă să zboare. „Doamne, dă-i minte!” se închina maică-sa;

ori Plode, fierarul, căruia rând pe rând îi mureau femeile; cinci femei, toate cinci i-au murit; nicio muiere nu mai voia să-l ia de bărbat, de frică să nu moară; vorbea lumea că se trezeşte noaptea ca strigoii şi intră în piele de lup şi îşi sugrumă femeile; alţii ziceau: „ăsta are o sculă anormală, neomenească, de-aia îi mor femeile”. Din pricina lui Plode, satului i se dusese vestea;

sau pândarul David căruia ţăranii îi cumpăraseră binoclu ca să poată păzi mai bine avutul; dar el, în loc să se plimbe pe câmp, se urca în arbori, îşi îndrepta binoclul spre casele şi ferestrele altora şi ştia tot ce se întâmplă în orice casă. A ţinut-o tot aşa până când Plode, fierarul, i-a rupt fălcile, când a luat seama că-l ginise cu binoclul, în vreme ce el îşi mângâia iapa prin părţile ruşinoase. După ce David a părăsit satul, a trimis scrisoare în care spunea că-şi dăruieşte avutul satului. „Cărui sat îi lasă avuţia? ţipa lumea. Celui care se pustieşte?” Când a fost nevoie de bogăţia lui, atunci n-a dat nimic, a înnebunit, a leşinat; a vândut toate animalele pe care le avea şi numai după aceea a vrut să intre în întovărăşirea care se punea pe picioare; dar preşedintele i-a zis: „Şi paralele luate pe animalele vândute să le aduci la întovărăşire”. Şi el a căzut în nesimţire. Mai căzuse o dată şi în vremea ocupaţiei, când comandantul Ghidia intrase cu detaşamentul în sat; dăduse Ghidia veste să se strângă oamenii şi le-a zis: „Cine vrea de bunăvoie să se

înscrie în detaşament?" S-a arătat David şi a spus: „Şi eu, tovarăşe comandir, m-aş înscrie, dar n-am pe nimeni acasă şi am oi, vacă, bou, cal… Ce-o să le fac?". Comandantul Ghidia a sărit de la tribună, s-a îndreptat spre David, a făcut loc să-l vadă toţi, l-a bătut pe umăr şi a spus: „Iată tovarăşi, de un astfel de voluntar, de un astfel de patriot care, cu întregul avut ni se alătură, am nevoie"… David a înverzit, s-a făcut ca pământul: „Dar ce înscriere, tovarăşe comandir", a zis şi a leşinat;

din pricina Tinei Şekerka, satul nu-şi mai afla liniştea; cu frumuseţea ei, cu mersul ei înţepat, cu ochii ei drăceşti îi înnebunise pe bărbaţi; alergau, îi dădeau roată precum câinii în februarie; şi aici ar fi putut să trăiască omeneşte;

„Duce-s-ar în mama lor toţi ăştia", s-a enervat Târpe, dar îi părea rău după ceilalţi, după cei care ciobanul Stoe şi nevastă-sa Velika şi-au vândut toate oile, au lăsat pustii şi casa şi coşarul şi s-au tot dus; mai apoi s-au întors cu un miel de la păscut, ca păstorul din Biblie, să-l dăruiască mănăstirii, să le hărăzească Fecioara urmaş. Când au părăsit satul au luat cu ei şi mulţimea de câini pe care-i aveau. Ţineau câinii de noroc; ştiau că, dacă n-au copii, trebuie să-şi ţină câinii, fiindcă ei totdeauna se roagă lui Dumnezeu: să-i dea Domnul, stăpânului lor, cât mai mulţi copii, căci în casa în care sunt mai mulţi copii câinii nu rămân niciodată flămânzi

— Careva tot le azvârle nişte pâine. Jale a fost când au plecat din sat, cu câini cu tot; urlau câinii pe drum, schelălăiau, presimţind că pentru ei nu mai există întoarcere. După câteva zile unul a izbutit să scape; s-a întors cu lanţul de gât, a dat ocol casei, a tot scâncit, până şi-a dat sufletul;

piuarul Procopie îşi trecea timpul cu piua şi cu apa. De îndată ce s-a întors în sat, atât de sete i s-a făcut, încât nu a putut să se sature, ca o vită umflată de lucernă. I-a zis lui Târpe: „Crede-mă, Târpe, de cum am priceput că apa pe care o bem la oraş e apă de râu, mi-a stat în gât: n-am mai putut s-o beau, fiindcă văzusem cum toată canalizarea oraşului se vărsa în ea. Căutam pricini ca să-l fac pe fiu-meu să lăsăm frumuseţea aia şi să ne întoarcem în pădurile şi la ţarinile noastre. De la fereastra blocului în care trăiam vedeam doar acoperişuri, acoperişuri, acoperişuri. Deasupra lor numai cenuşa cerului împietrit şi mi se rupea inima şi mă podidea plânsul. Noi suntem oameni care de la naştere ne-am învăţat cu natura, am înmugurit la sânul ei ca griul, ca

pădurile; o dată plecaţi din poala ei nu mai suntem nimic”. Şi Procopie şi-a aruncat o privire spre piua rămasă, aşa, de izbelişte, şi i-a zis lui Târpe: „O să înnebunesc fără murmurul ei, fără ţăcănitul ei; toată viaţa am ascultat-o, cu ea adormeam, ea mă trezea. Când mă durea sufletul după ea, mă duceam la marginea oraşului pe unde trecea râul, alegeam un loc unde apa cădea, unde făcea cascadă şi rânduiam scândurele şi table să cadă apa pe ele, să vuiască. Ascultam vuietul acela cu ochii întredeschişi, îmi aduceam aminte de piuă şi plângeam”;

ultimul care a părăsit satul a fost Voidan. În fiecare dimineaţă Târpe trecea pe lângă casa lui să ia apă de la cişmea şi-i striga:

— Mai eşti viu, Voidane?

— Viu sunt.

— Ce faci?

— Îmi chinui mintea.

Şi tot aşa în fiecare dimineaţă.

— Ce faci, Voidane?

— Îmi chinui mintea…

După o vreme nu i-a mai auzit glasul. Pentru Târpe a fost un chin; nădăjduise ca măcar el să rămână, pentru că Voidan, dincolo de toate necazurile şi suferinţele care-l năpădiseră, îşi dăduse osteneala să rămână. Dar câte nu-i trecuseră prin cap: după eliberare îl puseseră preşedintele Consiliului sătesc; se luase în piept cu toate greutăţile: de la raion îi trimiseseră „puncte” şi cartele ca să le împartă oamenilor; îi spuseseră: „bonurile sunt pentru pâine, punctele pentru îmbrăcăminte – o să le împarţi pe familii”. Aşa a şi făcut: ziua le împărţea, iar seara socotea dacă totul îi iese exact; aduna, răsaduna şi, când vedea că socoteala se potrivea, ieşea în ceardacul cancelariei şi trăgea cu pistolul. Când oamenii auzeau împuşcătura, ziceau: „Lui Voidan i s-a potrivit socoteala”. Până într-o zi când a încurcat punctele şi bonurile şi lumea a dat năvală să ridice îmbrăcămintea, cât trebuia şi cât nu trebuia: puneau muierile pe ele câteva rochii, câteva veste, câteva paltoane „bărbaţii câteva perechi de pantaloni, haine, cămăşi; copiii, bătrânii – tot un drac. „Ei, bre, ce e asta?” şi-a zis Voidan. Dar din fericire s-a găsit printre oameni şi careva cinstit care i-a spus lui Voidan „Ai greşit, preşedinte. În loc să ne dai bonuri de

pâine, ne-ai dat puncte pentru îmbrăcăminte”. Şi-a muşcat Voidan limba. Au sosit de la raion şi l-au schimbat din postul de

preşedinte. I-au zis: „Încă n-am apucat bine să punem statul pe picioare, şi tu ai început să faci din oameni capitalişti. Dă pistolul!” A dat Voidan pistolul şi a lăsat preşedinţia.

N-a avut încotro şi a ajuns să taie frunză la câini. Când cu marile secete, râul a scăzut, iar grădinile şi câmpul au rămas neudate. Dar, dacă ar fi fost săpat malul şi urnit în albie, atunci s-ar fi tulburat, s-ar fi ridicat apele, ar fi umplut toate crăpăturile prin care se pierdea apa – şi ar fi dat năvală în jos, prin sat. I-au zis oamenii: „Tu eşti, Voidane, tare şi mare, născut pentru treaba asta”, o să-ţi dăm câte trei baniţe de grâu la fiecare casă! S-a învoit Voidan. S-au săturat câmpul, grădinile; i s-au umplut lui Voidan hambarele cu griul dat de ţărani. Dar iar au venit ăia de la raion şi i-au zis: „Prin unele ţinuturi ale ţării noastre încă domneşte foamea ca urmare a războiului, iar tu faci stocuri, boier ai ajuns…” I-au luat grâul. S-a supărat Voidan, a rupt învoiala şi s-a lăsat de meserie.

Când s-a făcut întovărăşirea, Voidan a ajuns pândar la vie. Muncă lesnicioasă: se trântea pe unde-i era pofta şi cât îi era cheful, fiindcă strugurii încă nu erau pârguiţi şi nu-i mânca nici dracu’. Dar când au prins să dea în pârgă s-au năpustit ţăranii: au rupt ici, au rupt colea; alerga Voidan în toate părţile; a cerut preşedintelui întovărăşirii puşca, să sperie cu ea oamenii. „Ce puşcă”, i-a zis ăla, ce speriat? Lasă-i să mănânce, să vadă şi ei ce înseamnă strugurii întovărăşirii, că via asta ne foloseşte de propagandă, să intre în întovărăşire şi ăi care n-au intrat”.

Când s-au strâns strugurii, Voidan a fost mutat la cramă, să pritocească vinul. În cramă, butoaie cu tot felul de vinuri, dar Voidan nu era nărăvit la băutură şi, cu chiu cu vai, îndura miasmele: când ieşea din cramă, pământul îi fugea de sub picioare, capul i se învârtea. Bombe, care lucra împreună cu el, îi zicea: „Te înveţi, Voidane, prima înghiţitură e ca primul glonţ tras la război: odată cu el iese din tine toată frica”. Aşa a şi fost: nu numai că Voidan a început să bea, dar nicinu-i mai venea să iasă din cramă – o ducea în ea ca sobolul în pământ.

Raportul întovărăşirii a fost făcut public; şi în faţa celor întovărăşiţi, şi a celor neîntovărăşiţi. Contabilul a dat glas zilelor muncă pe vreme de un an, cât înseamnă ziua-muncă şi cât trebuie fiecare să primească şi cât rămâne ca sold întovărăşirii. Oamenii au cerut să li se spună mai clar cum se socoteşte soldul, iar contabilul i-a

lămurit că soldul înseamnă: trei boi, opt viţei, două vaci, patruzeci de oi, treizeci de miei… „Să fie tăiate şi fripte, au strigat întovărăşiţii; la anu' o să vină altă vară, se va strânge alt sold…"

Şi au tăiat animalele, le-au fript, şi s-au pus pe înghiorţăit. Când i-a zis careva preşedintelui: „Ce înseamnă asta, preşedinte?" el a răspuns: „Şi asta înseamnă tot propagandă: să vadă şi ăia care nu sunt întovărăşiţi cum o ducem noi…"

S-a dus întovărăşirea şi iar a rămas Voidan fără slujbă şi a plecat la oraş. A intrat într-o cooperativă a meşteşugarilor care se ocupa eu te miri ce şi de toate: lăcătuşerie, plăpumărie, pingelărie, broderie, tipografie, croitorie, vopsitorie. L-au trecut în sectorul plăpumărie în locul unui tinerel care plecase. Voidan nu se pricepea la aşa ceva, lucru care l-a scos din sărite pe şef: „A plecat juncul şi a venit boul!" a zis şi l-a mutat pe Voidan la secţia tinichigerie; la scurtă vreme a surzit de-o ureche: când vorbea, striga de parcă se trezea pe munte. L-au mutat la secţia lucru de mână: aduna materie primă; umbla prin mlaştini, pe lângă râuri, după sălcii plângătoare şi tăia: stuf, trestie, nuiele, coajă de arbore, mătură sălbatică. Dar când statul a interzis-o şi pe asta şi a pus în vedere cooperativei să facă plantaţii, secţia a dat înapoi, iar Voidan a fost mutat la tipărituri: culegea litere pentru invitaţiile de nuntă, necroloage, chitanţe, bilete de film. Secţia n-avea toate literele, aşa că lucrurile tipărite ieşeau ştirbe de parcă erau ciugulite de găini. Renunţau oamenii la tipărit. Secţia a mierlit-o, iar Voidan a început să lucreze ca particular. S-a înhăitat cu paracliserul bisericii şi au deschis un atelier de făcut luminări. A meşterit vatra pentru topirea cerii, a făcut vârtelniţa pentru răsucirea firelor; a muiat firele în ceara topită şi a scos tot soiul de luminări. Aducea paracliserul luminările nearse de la biserică şi de la cimitir, şi Voidan le topea făcând altele noi. Totul mergea ca pe roate, până s-a trezit cu inspecţia care i-a cerut autorizaţia. Voidan n-o avea şi i-au închis atelierul.

S-a dus la Biroul braţelor de muncă să caute de lucru; cei de acolo s-au uitat peste cartonul lui de muncitor, au văzut unde lucrase până atunci şi i-au zis: „Tu, omule, de acum poţi să fii doar gropar… „De ce gropar?" s-a supărat Voidan. „Fiindcă peste tot pe unde ai lucrat până acum, treaba a fost înmormântată, s-a dus pe copcă „i-au zis. „Duceţi-vă în mama voastră!" le-a strigat Voidan, dar, când a văzut că nicăieri nu putea găsi de lucru, s-a învoit şi s-a dus la pompe funebre. A ajuns gropar. Îngropa morţii şi i se rupea inima când vedea cum

oamenii plângeau după cei dragi. Ei plângeau, dar şi pe el îl podideau lacrimile. I se ruga lui Dumnezeu să-l ţină sănătos la trup şi la minte până va ieşi la pensie şi se va întoarce în sat.

Umbla Târpe cu puii prin sat şi se gândea la oameni şi la întreaga viaţă care trecuse ca apa.

Poştaşul Iovko ia în piept drumeagul prin clisură, se opreşte la cotituri să-şi mai tragă sufletul, să-şi şteargă sudoarea de pe faţă, să se mai răcorească la izvoare, să se mai hodinească, şi apoi s-o ia din nou către sat.

Când plouă, alunecă prin noroiul prăvălit pe alocuri până în drum, ploaia îl face ciuciulete, îi şfichiuieşte obrazul, gâtul, atunci se ascunde sub frunzarul arborilor, la adăpost, sau în crovurile şi peşterile de pe marginea drumului, speriat şi tremurând când fulgerele cad în preajma lui trăsnind arborii înalţi.

Ţopăie, îşi face drum prin zăpadă, îşi înfofoleşte faţa cu fularul şi se apără de viforniţă şi de acele fulgilor de nea care-l lovesc ca nişte alice. Pe ger mare cară cu el bulgări de var; îi pune-n zăpadă, ei se topesc, sfârâie şi scot aburi calzi la care el îşi încălzeşte mâinile şi picioarele; strigă şi bate cu bâta în arbori când simte că-i dau roată fiarele sălbatice şi astfel se apropie, ajunge în sat, vine la Târpe, să vadă dacă mai e viu şi să-i aducă vreo scrisoare şi-i spune:

— Fugi, Târpe… Nu sta singur în pustiul ăsta… Ia şi tu drumul pe care l-au luat şi ceilalţi…

Iar Târpe-i răspunde:

— Nu plec nicăieri… O s-o duc, cât am să pot, aici… Am bătut lumea şi am văzut de toate… Destulă vreme am lucrat lângă taică-meu în Gery-Indiana, şi abia am aşteptat să ne întoarcem aici… Tata tot mereu zicea: „Să mergem, să mergem, fiule, acasă… Pe meleagul tău şi piatră dacă rozi, tot e dulce. Pribegim prin lume, fiule, ca să găsim ceva, şi ceea ce am căutat am găsit – orice-ar fi, să ne întoarcem acasă…”

— Acum sunt alte vremuri, Târpe; alt vânt bate… Oamenii caută o viaţă mai bună… Ce te leagă atât3 de locul ăsta, de te chinui singur?

— Multe mă leagă… Tu spui că bate alt fel de vânt; poate că aşa e. Dar şi păsările adeseori, pe vreme rea, se încumetă să zboare, să se rotească, dar când văd că vântul le împinge cine ştie unde, se retrag şi fac cale-întoarsă, îi răspunde Târpe.

Din când în când poştaşul Iovko vine şi-i aduce felurite circulare şi acte, cum duce şi prin alte sate: pentru alegeri, pentru contribuţie

locală, pentru împrumut, pentru impozit, pentru cadastru, pentru împădurire, pentru stropirea cu insecticide, pentru vaccinarea animalelor şi a oamenilor. Târpe le citeşte, îşi suceşte mintea cu ele, şi se bucură că satul încă nu e şters de pe hartă, că încă trăieşte.

Răsfoieşte vechi registre rămase de demult în cancelarie, citeşte tot soiul de date cu privire la sat: 142 case, 517 suflete; atâtea şi atâtea animale, cai, măgari, vite, oi, găini, stupi cu albine; atâtea şi atâtea prăjini de pământ cu grâu, cu orz, cu secară, cu ovăz, cu cartofi; atâtea şi atâtea prăjini de livezi cu fructe, cu viţă-de-vie, păşuni, îngrădituri, islazuri, maidane, păduri… Şcoală, biserică, mănăstire, prăvălie, consiliu sătesc, piuă, fierărie, pielărie, vărărie… Creştere anuală a aşezării: medie 15; morţi: medie 5… La conferinţa frontului s-a hotărât: toţi cei ce plătesc dări – darea să şi-o plătească până la anul nou şi să se facă întrecere între toate satele din Malesia, care dintre ele va plăti mai iute. David pândarul a propus să fie vestită întrecerea numai satelor mai sărace decât al nostru, ca să ieşim pe primul loc. Ghidia a dat ordin să fie dus la închisoare. David pândarul a zăcut două zile închis în beciul Consiliului sătesc.

Din totalul de 32 capete de vaci din rasele „montafoskata” şi „istocinofriskata”, pe care le-a achiziţionat întovărăşirea pentru experimentare, au murit 20. Oamenii zic: ceea ce nu s-a căprit nu e capră: astfel de dihănii nu trăiesc în munţii ăştia… A venit un an de secetă; mai rău nu s-a pomenit: totul e pârjolit: iarba, câmpul, grădinile; rodul în pomi s-a pârlit, s-a uscat; au secat, s-au scorojit izvoarele; au prins să moară animalele: oamenii aduc zăpadă de prin crovuri şi crăpături de munte, o topesc ca să aibă de băut; pădurile se aprind singure, ard; pământul miroase a ţest, a pâine arsă; au murit câţiva inşi; s-a mărit cimitirul; au plecat trei familii… Niciodată n-a mai fost belşug ca în anul acesta: au rodit grânele de nu mai e loc în hambare; pomii se frâng de rod; viţade-vie aşijderea; animalele au fătat ca niciodată până acuma: s-au născut mulţi gemeni: viţei, miei, copii; s-a nuntit în trei rânduri… în fiecare sâmbătă şi duminică oamenii au muncit voluntar pentru drum; fără maşini e greu să răzbaţi prin stâncă; doi inşi au căzut în clisură, unul a murit, altul a rămas schilod; preţul caselor a scăzut: se vând la preţ mic, dar nimeni nu le cumpără… Ani îndreptat din nou cerere către ocolul silvic, la oraş, ca să repare *Calea împărătească* – drumul roman care şerpuieşte mai sus de sat. De pe urma acestui drum şi noi şi ocolul silvic vom trage mare

folos: acolo cresc arbori seculari care de când sunt n-au văzut securea şi fierăstrăul. Cad, se usucă, putrezesc… Poştaşul îşi face, conştiincios, munca, aveau învăţător permanent; dările nu se plătesc la timp

— Oamenii se dedau la băutură, de parcă ar simţi pe aproape războiul sau nenorocirea… Numărul şcolarilor a scăzut; în toate clasele au mai rămas doar 16 copii. Oamenii vor ţine învăţător chiar şi pentru un copil, fiindcă, atunci când se va duce de râpă şcoala, îi va urma şi satul… Dinspre Valea Rea iar a suflat Hainul şi iar a adus necazuri ca şi mai înainte: dureri de cap, vărsături, tuse, turbarea câinilor, febra aftoasă printre dobitoace; au murit doi copii şi trei bătrâni; şcoala s-a-ncliis câteva zile; nu se mai ţine nici slujba bisericească; domneşte mare spaimă şi panică printre oameni; asistenta medicală vine de la oraş în fiecare joi cu leacuri şi injecţii; până la drumeag o aduce un „gip”; de acolo o luăm noi pe cal; oamenii bătătoresc în faţa ei zăpada, să poată înainta. „Trebuie să ţinem piept”, spun oamenii: şi mai înainte au dat cu capul de astfel de necazuri: în 1901 – tifos; în 1912 – holeră; în 1918 – iar tifos; în 1931 – oftică; în 1943 – iarăşi tifos… Boika. prezicătoarea, a fost închisă; boala, scarlatina care s-a legat de oameni, ea a tălmăcit-o pe temeiuri religioase: a răspândit veşti cum că Dumnezeu ar fi trimis bolile ca să închidă gura oamenilor care-l vorbesc de rău… Azi, 8 septembrie 1959 a luat foc biserica, a ars o parte din ea; cauzele nu se cunosc; oamenii spun: „ăsta e semn rău…”

Târpe ţine în buzunar două calendare: pe cel bisericesc şi pe cel al statului. La vremea praznicelor merge la biserică şi trage clopotul: ecoul lui se aude jur-împrejur umplând zarea. Trage clopotele şi îi dau lacrimile. În pragul sărbătorii naţionale se duce în cancelaria sătească, ia steagul, îl scoate pe fereastră să fluture; se uită la el şi iar îl apucă plânsul.

M înăstirea, împrejmuită de goruni seculari, e cufundată în linişte, lâncezeşte. Târpe se-ndreaptă spre ea, intră în bisericuţă şi aprinde o lumânare, şi pacea de mormânt dinlăuntru îi ia cu fiori; în vreme ce aprinde luminarea, sfinţii de pe iconostas îl privesc ciudat, pe gânduri, trişti; oriunde i s-ar răsuci, sunt cu ochii pe el; luminările din sfeşnice stau de mult aşa, neatinse, arse, ca un crâng peste care a trecut focul; prin fereastră cade o lumină piezişă: pare aidoma lucitoarei cărări pe care coboară din ceruri îngerii. Târpe stă lângă luminarea aprinsă, se uită la flăcăruia care aduce viaţă în biserică şi îşi aduce aminte de ultima molitvă pe care a făcut-o părintele Timon în biserică.

Tina Şekerka n-a mai îngenuncheat în faţa icoanei Fecioarei ca altă dată, ci şi-a scos rochia şi, rămânând goală, i-a zis părintelui Timon:

— Nu mă mai chinui, părinte, ştiu de ce mă chemi…

Când a văzut-o părintele Timon, l-a lovit damblaua, a făcut doar: Of! Şi-a dus mina la inimă şi s-a prăbuşit. Şi-a dat duhul.

Părintele Timon a fost îngropat, iar Tina Şekerka a fost alungată de săteni cum ai alunga pe satana.

Multă vreme Tina s-a învârtit în jurul satului ca fluturele în jurul luminii pe care o pierdea. A tot dat roată, apoi a dispărut fără urmă. S-a întocmit un inventar cu tot ceea ce se afla în biserică: luminări, ulei, tămâie, smirnă, giulgi, turte de luminări, îi cămăşi, ciorapi, psaltire, potir, dar alt popă n-a mai venit să le ia în primire.

După alungarea Tinei Şekerka, satul a răsuflat uşurat; femeile nu mai aveau de acum pe cine să huiduiască, pe cine să blesteme şi de ce să-şi ameninţe bărbaţii, căci verc

că-i vor înfige vătraiul înroşit sub poate. Odată plecată, a prins să vină prin sat ţiganca Manuşa, mare, frumoasă, bine făcută, repezită, cu mâinile goale până la umerii a căror piele fragedă tresărea tulburată. A venit în sat ge neaşteptate, ca un vânt cald, ca vremea de miazazi, ca un binefăcător. În traistă avea leacuri pentru orice boală şi pentru orice vierme care-l roade pe om: de făcătură, de ochi, de călcătură, de năjit, de deochi, de limbrici şi pentru felurite alte boli.

Femeilor care nu făceau copii le spunea: „Puneţi-vă ouă de hulub sub ţiţe şi ţineţi-le aşa trei săptămâni: dacă din ouă vor ieşi pui de porumbel, o să rămâneţi grele”.

Când trecea Manuşa, ţâţele îi săltau din iiic; un pic le mai trebuia şi zburau. Când copilul vreunei femei ce alăpta nu sugea, o chemau pe Manuşa să-i descânte şi copilul pornea să sugă; când oamenii aveau dureri de ochi sau de urechi, o chemau pe Manuşa să le picure lapte din sân şi boala fugea. „Dumnezeu s-o ţină”, ziceau oamenii, „asta nu e muiere, ci înger, duh din ceruri”.

Tatăl lui Procopie piuarul, de ani de zile tot murea, dar nicicum nu-şi mai dădea sufletul; ce n-au făcut să-i fie pe plac: îl coborau din pat pe duşumea, să-şi dea mai lesne sufletul, îl urcau iar în pat, îi deschideau uşa ca să-şi vadă moartea, îl scoteau în ceardac ca să privească în depărtare, îi puneau icoana sfântului arhanghel Mihail pe piept, îl urcau în prunul din curte, îi potriveau perna sub ceafă ca să

stea ca într-un cuib de pasăre, îl plimbau pe oriunde i se năzărea, dar duhul tot nu şi-l mai dădea. Au chemat-o pe Manuşa să-l vadă; ea l-a privit şi a zis: „Chestie uşoară. Şi-a desfăcut ilicul, şi-a scos ţâţele şi i-a lipit capul de ele. Mireasma lor l-a îmbătat sau ce-o fi fost, că bătrânul a adormit ca un copil şi nu s-a mai trezit.

Pe vremea când au prins oamenii să se mute din sat, atunci a început şi Manuşa să vină călare, să umble din casă în casă şi să cumpere câte se găseau prin odăi; cumpăra pe te miri ce: lua lucrurile, se uita la ele şi le împingea cât colo, zicând: „Cum nu vă e ruşine să duceţi la oraş vechiturile astea…" Şi i le dădea lumea de suflet, de noroc şi bunăstare pe noul meleag unde aveau să trăiască. Când o vedeau oamenii pe Manuşa în vreo curte cu calul ştiau: familia aceea îşi lua calea. Lucrurile pe care punea mâna le revindea prin împrejurimi sau pe la muzee.

În fiecare vară Manuşa mai aducea pe lume câte un copil: fiecare creştea cu un cap mai înalt decât celălalt. Rodnică mai era, prearodnică. „Haina dacă îi arunci şi rodeşte", ziceau oamenii. Când o vedeau cu burta la gură, pe ea o chemau mai întâi să le semene câmpul, ca să fie roditor ca şi ea: la fel şi să culeagă primul fruct din copaci, ca să fie copacii ca ea; şi tot aşa să mulgă vaca şi să fie roditoare ca ea.

Copiii băteau grădinile, livezile, curţile şi înfulecau tot ce găseau, ca lăcustele, ca rozătoarele, dar nimeni nu striga la ei şi nu-i oprea, fiindcă nimănui nu-i mai era gândul la avere. „Aici a fost raiul", îşi ziceau copiii şi amuşinau pe unde le venea cheful. Umpleau cu duhuri casele şi fânarele pe unde dormeau şi apoi se mutau. Niciunul dintre ei nu-şi ştia tatăl.

Ultimul care s-a născut a adus neliniştea şi tulburarea în sat; se duceau femeile la sediul întovărăşirii unde născuse Manuşa şi, cu teamă, îi priveau copilul, să vadă dacă nu cumva îi semăna bărbatului lor. Se duceau şi-i duceau daruri, până când a ieşit vorba cum că pruncul e al întovărăşirii, colectiv. Dar când a început să se întrebe şi să se clevetească, să fie rostite nume, femeile s-au temut şi nu s-au mai dus la Manuşa. Acum copiii ei, precum puii, alergau prin sat, adunau orice găseau, de mâncare, să-i ducă mamei lor. Când a intrat panica în sat, când s-au pornit oamenii să se certe, să se suduie, să se bată, autorităţile au intervenit şi au pornit s-o ia la întrebări pe Manuşa. În vreme ce au interogat-o pe Manuşa, ţăranii au stat cu toţii în aşteptare, pe scări, pe coridoarele sediului întovărăşirii, pe sub ferestre, în curte.

Femeile, despărţite de bărbaţi, se ciorovăiau aruncându-le scântei

I – c. 109 12

din ochi; pruncii li se ţineau de poate, se ascundeau în ele, iar cei mai mari ascultau pe la uşă: bărbaţii răsuceau, aprindeau ţigările trecându-le de la unul la altul.

Au întrebat-o pe Manuşa:

— Al cui e copilul?

A tăcut, a tăcut şi apoi a zis:

— Al lui Dumnezeu sau al lui Plode fierarul…

L-au adus târâş pe Plode fierarul. El nici n-a tăgăduit, nici n-a întărit. A spus doar:

— Desfăşaţi copilul…

L-au desfăşat.

— Drept a spus, al meu e copilul…

A sărit Manuşa, l-a îmbrăţişat şi l-a pupat. Au sărit şi ceilalţi copii ai Manuşei, s-au repezit către Plode şi l-au cuprins pe după gât, l-au sirius la piept şi au început să-l strige: „Tată…”

Când a ieşit Plode cu Manuşa şi cu copiii după el, oamenii au răsuflat uşuraţi; a început bucuria colectivă, veselia tuturor. Bărbaţii s-au pus pe băutură, femeile şi-au luat de unde-şi lăsaseră lucrul, acasă ori la câmp, iar copiii alergau prin sat şi strigau în gura mare vestea, de parcă se terminase războiul.

Plecarea Manuşei la Plode fierarul l-a aruncat în deznădejde pe Naum, fiul lui Procopie piuarul, care murea după ea. Naum era paralizat de picioare şi veşnic şedea în căruţ la poarta casei, aşteptând-o pe Manuşa să treacă pe drum. Taică-său, Procopie, o chema pe Manuşa şi-i plătea să stea lângă Naum, să-l frecţioneze pe mâini şi să-i dea speranţă şi dorinţă de viaţă. Naum a îmbrăţişat-o şi a uitat şi de boală şi de toate. I-a propus g-o ia de nevastă, să se însoare cu ea, dar Manuşa i-a răspuns: „Puţină răbdare, puţină răbdare…” Iar când s-a dus la fierarul Plode şi nu s-a mai întors, lui Naum i s-a strâns inima de jale, şi-a pierdut pofta de toate cele, şi-a pus capăt vieţii. Şi-a pus capăt în ziua în care s-a însurat frate-său. În timp ce se cânta şi se juca în curte, în vreme ce se învârtea hora, Naum se uita pe fereastră, din odaie, şi plângea. Tată-său, Procopie, l-a mângâiat pe creştet şi i-a zis: „Nu plânge, Naume, nu plânge, fiule, o să te însurăm şi pe tine, o să-ţi aducem nevastă”. Dar Naum şi-a lipit fruntea de fereastră şi a oftat. Când tată-său a ieşit din odaie, când s-a văzut singur, s-a târât

până-n ceardac, s-a aplecat peste pălimar şi s-a aruncat pe caldarâmul curţii. Veselia s-a prefăcut în ţipete de jale. Aceasta a fost ultima nuntă în sat.

* * *

Zi caldă, înăbuşitoare. Cu greu mai poţi respira. Din pământ se ridică zăduful şi, ca într-o baie încuiată, nu mai are unde să se ducă. Târpe şade-n ceardac, sprijinit cu spatele de zid, încotro e umbră. Un păianjen, pe grinda de deasupra capului, se socoteşte de unde să înceapă să-şi ţească pânza; Tirpe se foieşte pe scăunel şi păianjenul o ia la fugă, se ascunde şi aşteaptă ca Târpe să se liniştească sau să-l apuce picotitul, ca mai apoi, din nou, să-şi ţească pânza. Din vale, pe drum, urcă un tânăr cu haina aruncată pe umeri, suflă din greu, îşi şterge fruntea, îşi roteşte privirea. Tirpe îl ocheşte, coboară treptele, să vadă cine e şi să-i deschidă poarta.

— Slavă Domnului că am dat de om viu. Am trecut pe la toate casele… zice tânărul, lăţindu-şi buza de jos ca pe o pâlnie şi suflând în sus spre faţă şi frunte, să se mai răcorească.

— Cine eşti? îl aţinteşte Târpe.

— Palik, fiul lui Bombe. Sufletul mi-a ieşit până am urcat prin clisură.

— Intră.

A intrat în curte şi pe dată a căutat un loc unde să se aşeze, să se odihnească; s-a aşezat pe scăunel sub măr, şi-a sprijinit spinarea de trunchi şi şi-a întins picioarele.

— În plimbare? l-a fixat Târpe.

— Ce plimbare! O caut pe Tina Şekerka. N-a venit cumva încoace?

— Care Tina Şekerka? Aia de mult şi-a luat valea de-aici…

— Deci n-ai văzut-o…

— Nu. Dar la ce-ţi trebuia?

— Ei, Ja ce… şi-a şters Palik gâtui cu batista. Ai cumva un rachiu să mai sting focul din mine? Am băut eu apă, dar degeaba.

Târpe i-a adus o ploscă de rachiu. Palik a tras o duşcă şi încă una şi a zis:

— Am întâlnit-o pe Tina acum vreo câteva săptămâni; mânam cu camionul pe şosea, într-o zi cu arşiţă; soarele bătea în geam, mă fulgera în ochi; mă prinsese oboseala şi toropeala, mâinile îmi fugeau de pe volan şi mă uitam unde să opresc să odihnesc; nu am apucat

să-mi aleg locul, că o femeie, la marginea drumului, a prins să-mi facă semn cu mâna să opresc; am oprit; a venit femeia până la uşă şi m-a întrebat: „Se poate?” I-am răspuns: „Haide”. I-am deschis uşa şi i-am luat geamantănaşul şi bluziţa pe care şi-o deibrăcase; s-a aşezat lângă mine şi a început să-şi facă vânt cu bluziţa, să se răcorească; am privit-o din nou şi mi s-a părut un înger, zână coborâtă din ceruri.

„Te-a prins arşiţa? am întrebat-o. „Groaznic”, a răspuns. „Deschide fereastra”, i-am spus. A apăsat pe mâner, dar n-a reuşit s-o deschidă. M-am aplecat eu şi, ţinând cu o mină volanul, m-am străduit să las geamul în jos. Mâna mi-a căzut pe genunchii ei dezgoliţi; mi-am simţit trupul năpădit de dogoare şi sângele dând în clocote; am început să dibui după minerul ferestrei ca orbul. „N-o să reuşeşti, meştere, a zis, am să încerc eu din nou”. Mi-am tras mâna, ea s-a răsucit spre fel castră şi aşa m-a atins cu şoldul; sângele iar mi-a clocotit; a deschis fereastra şi apoi şi-a descheiat ilicul să-i maiîntre răcoarea în sân. „Unde mergi”, am întrebat-o. „În lume, a zis. Dar tu?” „Şi eu tot în lume”, am zis şi am râs. M-am uitat la ea şi mi s-a părut că o cunosc. „Cum te cheamă?” „Tina Şekerka”, a zis. „Tina Şekerka? Din Vis, din satul meu? Bre, cine ar fi zis?” Ea m-a privit speriată. „Şi tu eşti din Vis? Nu te cunosc”. „Dar eu te cunosc…” „Al cui eşti?” „Al lui Bombe”, i-am spus. „Al lui Bombe? m-a fixat din nou. Semeni cu el…; „Aşchia nu sare departe… am zis. Unde trăieşti acum?” am întrebat-o. „Nicăieri, zice, iacă, până acum am lucrat la cârciuma unde ai poposit cu camionul, dar am plecat”. „De ce?” „îmi făcea ochi dulci stăpânul cârciumii – era nebun după mine. A prins de veste nevastă-sa şi mi-a spus: Fetiţo, spală cât poţi mai iute puţina, altfel cuţitul o să ţi-l bag în buric. Mi-am luat geamantănaşul şi gata…” „Şi acum încotro?”. „Unde-o fi”. „Sunt sate destule…” „A, nu, nu mai merg prin sate; o dată abia am scăpat – erau să mă azvârle femeile într-un butoi cu smoală; le-am înnebunit bărbaţii…” „Şi ce eşti tu de vină că eşti frumoasă?”, i-am zis şi mi-am lăsat mâna pe genunchii ei. S-a ferit. „De ce te fereşti?” i-am zis. „Mor de căldură, nu mai pot nici fusta asta s-o mai înghit pe mine, dară-mite mâna ta”. „Dezbrac-o1, i-am zis. „Lasă gluma, meştere” zice, întorcându-se către geam. „Palik e numele meu”, i-am spus şi iarăşi am întins mâna. „Fii cuminte, meştere, o să zburăm în vreo prăpastie”. „Ce-mi tot zici meştere? Ţi-am spus: Palik mă cheamă”. „Obişnuinţa…” zice. i\m oprit camionul la primul parcaj şi am strâns-o cu toată puterea. Ea se apăra: „Ce faci, meştere, ce faci, meştere…” Şi când şi ei i

s-a urcat sângele la cap, m-a strâns şi ea cu toată puterea şi am fost ca pe altă lume. Când ne-a trecut focul, şi ne-am mai tras sufletul, ne-am desprins unul de altul, ne-am şters sudoarea de pe faţă şi trup, am aprins câte o ţigară şi am pornit-o la drum. „Drace, m-ai scos din minţi, niciodată nu m-am aprins aşa", zice... Până la mina la care trebuia să ajung în patru ceasuri, am ajuns în două zile; n-am lăsat parcaj unde să nu oprim. Primul strigam eu: „Parking", apoi ea striga: „Parking, meştere!"...

La mină, până ce am umplut camionul cu cărbune, ea şi-a deschis geamantănaşul, a luat un săpun şi o cămaşă şi zice: „Mă duc să fac un duş; am văzut că-n baracă sunt duşuri". „Duşurile sunt ale muncitorilor", am zis. „Ce-are a face" zice şi s-a dus. C/i, ce-a urmat cu greu se poate spune: toţi minerii s-au strâns la ferestruica băii s-o vadă; cât s-a îmbăiat ea, ei s-au îmbrâncit, s-au înghesuit, şi-au lipit frunţile de ferestruică 3-O vadă mai bine. M-au apucat dracii, nu m-am mai putut abţine, am sunt şi i-am alungat: „De ce ne alungi?" au strigat ei la mine. În vreme ce eu îi alungam şi mă înfruntam cu ei, ea a ieşit de ia duşuri şi, aşa goală, a trecut prin curte şi a urcat în cabina camionului, să se îmbrace. Minerii, când au văzut-o din nou, să-i apuce nebunia de poftă. „Uf, uf", făceau. Am dat fuga după ea în cabină s-o întreb: „De ce-ai făcut asta? De ce umbli goală?" Ea a râs şi a zis: „Din pricina lor, bieţii... M-a apucat mila când i-am văzut cum se-nghesuie la ferestruică să caşte gura..."

Cât s-a îmbrăcat ea, minerii, ca nebunii, au luat pikamerele agăţate pe pereţii barăcilor şi au sfredelit pământul din curte cu ele: „Ah, măiculiţă Soamne, ah, măiculiţă Doamne", făceau.

Palik s-a dezlipit de trunchiul mărului, şi-a supt rachiul din ploscă, strângând-o cu amândouă în nile ca şi când ar fi vrut s-o frângă şi a rămas mut.

— Şi: mai departe ce-a fost? a întrebat Tirpe.

Palik iarăşi s-a întins, şi-a sprijinit spinarea de trunchiul pomului şi a continuat:

„Ducă-se dracului toate! Ce să spun... Pe dată m-am strecurat cu camionul printre mineri. Ei alergau şi trăgeau cu ochiul în cabină s-o mai vadă o dată.1 Am ieşit din curtea minei şi am intrat pe şosea. Mireasma trupului ei îmbăiat mă ameţea de cap şi-afn oprit la primul parcaj. Zice: „Nu mai vreau să mă culc ca o căţea prin parkinguri şi în cabina asta; vreau să mă culc ca tot omul, într-o cameră..." Am oprit la

primul motel. Am cinat şi repede ne-am dus să ne culcăm, fiindcă în restaurant toţi erau cu ochii pe ea şi o sorbeau din ochi. I-am dat tot timpul ţigări ca să-i abat atenţia. N-am închis un ochi toată noaptea. Acu' ne mutam în patul meu, acu' într-al ei. I-am propus să se mărite cu mine. Ea a râs şi a zis: „Ce măritat, nebunule, ce ţi-a venit…" „M-am îndrăgostit şi nu mai ppţ fără tine", i-am spus şi am strâns-o lângă mine. Ea s-a tras înapoi şi a zis: „Nu te grăbi cu aşa ceva… E timp…" „Nu e, i-am zis, vreau chiar acum să fii de acord…" M-a sărutat şi a zis: „Să ne culcăm, noaptea nu se iau hotărâri…"

Am adormit oleacă, dar când m-am trezit – ea nu mai era lângă mine. Am sărit din pat şi am alergat în toate părţile s-o caut, şi în closet, şi în hol, şi în restaurant, şi la parcaj, dar ea nicăiri. M-am urcat în camion, fugi încolo, fugi încoace, dar ia-o de unde nu-i. Am întrebat oamenii care umblau pe cale, am oprit maşini, dar nimeni nu ştia ce să-mi spună. Zile întregi, săptămâni m-am învârtit prin cârciumile din sate şi din oraşe, dar n-am găsit-o niciunde. Mi-a trecut prin minte să nu fi fugit încoace…

— Ce tot îi porţi atâta grijă! Ce-ai căzut aşa în fund după o curvă… i-a zis Târpe.

Palik a aruncat plosca, a sărit şi l-a apucat pe Târpe de gât şi a ţipat:

— Înghite-ţi înapoi vorbele, că de nu, te omor.

Târpe, luat pe neaşteptate, speriat, nu ştia ce să mai facă. Palik îl strângea cu putere de gât şi scrâşnea din dinţi de parcă ar fi vrut să-i roadă grumazul. După o vreme şi-a venit în fire, i-a dat drumul lui Tirpe şi a spus:

— Ai avut noroc… Te-a ferit îngerui… Altfel îţi suceam gâtul!

Şi-a înşfăcat haina şi a ieşit afară. A luat-o în jos, pe cale, oţărât şi scos din minţi ca o l'iară.

Târpe încă mult timp şi-a pipăit gâtul, neputând să-şi vină în fire.

*

* * *

Cerul e uriaş, de necuprins cu ochiul, plin de lumina ce se revarsă peste pământ şi-l orbeşte; fiece plantă, fiece iarbă îşi deschide sufletul slobozind dulci, lipicioase miresme care se amestecă între ele. Doamne, ce zi! Târpe coboară uliţa satului cu urciorul de apă şi o ia spre cimitir ca să ude dafinul de pe mormântul neveste-sii şi al

feciorului. Se opreşte la cişmea şi îşi umple urciorul. Din vale, pe drum se arată Bombe… Doamne, el să fie sau nu e el?; îşi pune Târpe mâna streaşină ca să-şi ferească ochii de strălucirea soarelui. Bombe, cu cămaşa scoasă, duce într-o mină un cufăraş, în cealaltă o damigeană.

— O-ho-ho, pe cine văd… zice Bombe. Viu eşti, vulture?

— Viu, îi răspunde Târpe.

— Iacă-mă şi pe mine…

Şi Bombe se aşază pe iarbă, deschide damigeana şi îi întinde lui Târpe:

— Bea din „leacul" ăsta.

— Tu tot pe a ta o ţii…

— Până la moarte, Târpe…

Aplecând damigeana, a tras o lungă înghiţitură.

— Bei nu bei, tot aia ţi-e…

«Ce fel de suflet are, Doamne? «îşi zise Târpe.

La băutură nu-şi avea seamăn. Cum înnădea câteva zile la băutură, cum i se umfla vina tâmplei ca o coastă sub samar; se culca şi dormea două zile şi două nopţi, ca mort. îl trezea nevastă-sa, îl trezeau copiii, să se ridice, să mănânce, dar el se făcea că deschide, chipurile, ochii şi iarăşi îi trăgea înainte cu somnul. Pe taică-său îl apuca uneori teama la gândul că lui Bombe i se poate întâmpla ceva, şi numai ce-l auzeai: „N-are nici pe dracu'". Lua damigeana cu vin, i-o aducea lângă pat, i-o punea s-o miroasă şi, când Bombe simţea mireasma vinului, sărea din pat, apleca damigeana şi sorbea de parcă ar fi bâjbâit prin pustie. Se întrema şi o lua de la capăt cu băutura.

Iarna, până nu-şi bea butoiul cu vin, nu ieşea din casă. Când dădea de-a dura butoiul gol prin sat ca să-l spele în râu, toţi ştiau: Bombe odată ieşit din casă se va apuca de băut pe la alţii. Lua cu el lăutari şi-i purta din casă în casă. Le zicea: „În casa asta o să cântaţi pentru bunicul copiilor, a fost un mare beţiv; a căzut de pe cal, Dumnezeu să-l ierte!" în altă casă spunea: „Aici să cântaţi pentru răposatul frate de cruce. L-au otrăvit nuntaşii la nuntă cu ţuică proastă. Smintiţii! Dumnezeu să-l ierte". În a treia casă zicea: „Aici o să cântaţi pentru răposatul unghiu-meu. A fost straşnic! începea să bea când se pornea luna să crească şi nu se mai oprea până când nu era lună plină. Dumnezeu să-l ierte!" Şi tot aşa la rând. După ce trecea pe la toate casele, îi purta pe lăutari la biserică; se ducea la icoana sfântului Trifon şi-i punea să-i cânte. „Şi el a fost fârtatele nostru", le zicea. „Slavă lui!"

Pe părintele Timon îl cuprindea panica. Bombe uitase şi de biserică şi de credinţă.

Când Bombe mergea la nuntă, lua cu el şi un căpăstru. Îl punea celor care nu beau. Spunea: „Cine nu bea e un bou".

Şi-a descuiat Bombe casa părăsită, s-a aşezat turceşte în odaia goală, şi-a adus damigeana cu băutură lângă el şi a zis:

— Iacă, Târpe, s-a întors păsărică la cuibul ei. M-am săturat de cârciumi, de lăutari şi de cântăreţe... Acum de linişte am nevoie. Nevasta şi copiii şi-au luat mâna de pe mine. Treaba lor, nu sunt supărat pe ei. N-au decât să spună: „Dumnezeu să-l ierte, şi-a făcut vacul aşa cum i-a poftit inimioara..."

— De curând a fost fi-tu, Palik, pe aici. Era să-mi facă seama. O căuta pe Tina Şekerka: i s-au aprins călcâiele după ea...

— Cu asta o să rămână, Tirpe, aşa am făcut şi cu...

Peste câteva zile Bombe s-a săturat de pace, de linişte, de singurătate, şi-a scos din cufăraş tranzistorul şi i-a dat drumul să cânte: cu el se trezea, cu el se culca. A trecut pe la casa lui Tirpe, a pus tranzistorul să cânte cât mai tare şi i-a zis lui Tirpe:

— Ascultă, Târpe, emisiunea pentru sate, pentru ţărani.).

S-a oprit pe culmea dealului, a agăţat tranzistorul într-un arbore şi, în vreme ce tranzistorul cânta, Bombe juca desculţ, ţopăia prin iarbă; talpa îi sângera din pricina spinilor peste care călca, dar, furat de joc, nu simţea nimic.

Se ducea adesea şi la cimitir şi punea tranzistorul pe mormântul lui tătâne-său, să-i cânte. „Merită taică-meu, zicea, că a murit mândru, bărbăteşte..." Taică-său murise la sărbătoarea de 1 Mai; se terminase crosul tineretului şi s-a propus să alerge şi mai vârstnicii satului. S-au adunat toţi bătrânii. printre ei şi tatăl lui Bombe. Le-a fost fixat locul de unde trebuiau să ia startul, şi unde să ajungă. Alergau bătrânii, aplaudau sătenii, strigau, îi îndemnau. Primul a ajuns la capăt tatăl lui Bombe. Au prins oamenii să-l salte pe braţe, să-l felicite, să-l aplaude, dar el şi-a pierdut răsuflarea, i s-a frânt ceva într-însul, s-a împleticit, a căzut şi şi-a dat sufletul. L-au înmormântat cu toate onorurile.

Pe pereţii odăii, Bombe a lipit fotografii ale cântăreţelor pe care le întâlnise şi cunoscuse prin cafenele. L-a chemat pe Târpe să i le arate; îşi plimba degetul peste ele şi zicea: „Asta mă înfiora; nu era noapte să nu fim împreună; după ce termina de cântat, după ce se închidea cafeneaua, urcam la ea în odaia unde avea un căluţ de lemn;

ne suiam goi pe căluţ şi minam şi intram în ţinuturi vrăjite, şi ea bea din nou, ca şi când nimic nu gustase, parcă se hrănea din mine, ca o beţivă mă sorbea: am urme pe tot trupul de la ea. Ia uită-te aici adevărată tigroaică; şi-a lăsat bărbatul, şi-a luat copiii şi voia să-i hrănesc eu. I-am zis: „Mi-am lăsat eu copiii mei, cum o să-i hrănesc pe-ai tăi?…" Am părăsit-o. Da' ia uită-te la îngerul ăsta din ceruri – mă primea la ea acasă numai lunea, când era liberă şi nu cânta. Îi plăceau tare mult pisicile; în fiecare luni îi aduceam câte una; le cumpăram sau le furam. Dar când am văzut că şi alţii îi aduceau pisici, ca şi mine, am lăsat-o! Dintre toate, cel mai frumos suvenir, cele mai scumpe amintiri, mi-au rămas de la asta, blonda: mă primea acasă la ea numai la amiază, după ce dormea bine. În timp ce eu-i dansam pe pintec ea cânta în gura mare, repeta noile cântece care îi trebuiau la cafenea… Iacă, Târpe, aşa mi-am dus eu viaţa, am lăsat-o să curgă cum îi era placul. Fură-i vieţii ce poţi, mi-am zis, că ea e ca urma pe apă: uite-o, nu e…"

Toamna a venit cu toate darurile ei; pomii erau încărcaţi; se rupeau crengile de atâta rod: Tirpe şi Bombe nu mai pridideau cu adunatul; au umplut butii, puţini şi toate vasele pe care le aveau; zi şi noapte au făcut ţuică, zi şi noapte au băut; gustau clin fiecare cazan, din fiecare „frunte" şi au turnat în ei cum torni gaz în lampă ca să lumineze… Nici vorbă să se mai trezească. „Să-l ţină Dumnezeu pe zeul prunelor, care atât de tare a încărcat de rod prunii", zicea Bombe. Bea Bombe şi spunea: „Mie sănătate, diavolului friguri!…" îl îndemna şi pe Târpe să spună la fel. La mirosul borovinei au venit păsări de cine ştie unde, au ciugulit din ea şi când s-au îmbătat au prins să cânte fără încetare

— Să le plesnească gâtlejul, nu alta. Le ascultau Târpe şi Bombe şi se îndemnau cu ele la cântat. Păsările cântau, ei cântau… Păsările mai tare, ei şi mai tare…

După câteva zile şi nopţi nedormite, au terminat de făcut ţuica. Târpe, ca întors de pe front, din lupte grele, a căzut bolnav. Nu s-a mai ridicat câteva zile. N-a mai vrut nici să vadă ţuica, nici să-i simtă mirosul. Bombe i-a întins plosca plină cu apă ca să-şi stingă focul şi i-a zis: „Ai greşit, Tirpe, când ai urat; ai spus: Mie friguri, diavolului sănătate…" Ciripea Bombe spre ţuică, plescăia cu limba de cerul gurii şi i-a spus lui Târpe:

— Păcat, Târpe… Mai sărac o să fii cu o viaţă… Că, atunci când bei, trăieşti două vieţi: una când eşti treaz, alta când eşti beat…

S-a înzdrăvenit Târpe, s-a ridicat, a început să lucreze, dar Bombe nu mai călcase de două zile pe la el ca să-i bată la uşă, cum făcea de obicei, şi să-i strige: „Sus, vulture, nu-ţi cheltui viaţa dormind”.

S-a dus Tirpe la el să-l vadă: i-a bătut la uşăr l-a strigat, dar Bombe nu a răspuns. A intrat în odaie şi l-a văzut pe Bombe culcat în pat. Lângă pat o sticlă de ţuică goală şi tranzistorul cântând.

— Încă mai dormi, i-a strigat şi l-a mişcat.

Dar Bombe n-a dat niciun semn. L-a privit mai bine şi s-a cutremurat:

— Au, Doamne, e mort!

A rămas cu gura căscată. I-a pus mâna pe frunte, pe braţe – gheaţă. I-a scos basca, i-a scuturat trupul:

— Ah, bre, Bombe, ţi-a fost dat să mori… i-a spus.

S-a aşezat lângă el neştiind ce-i de făcut: cum să-l ia să-l îngroape. A tras pătura de pe pat şi l-a înfăşurat în ea; s-a chinuit să-l mişte, dar n-a reuşit; era greu Bombe, prea greu. Târpe a luat o sfoară şi l-a legat.

— Doamne, iartă-mă, a zis şi a prins să-l târască prin odaie, prin ceardac, pe scări.

Bufnea „legătura” la fiecare treaptă, oasele lui Bombe trosneau. L-a coborât în curte şi a pornit să-l tragă mai departe; a ieşit în drum, dar roasă de pietre, pătura s-a rupt. A înfăşurat-o Tirpe; îi ieşea sufletul de atâta oboseală. A mai înaintat un pic, s-a socotit, s-a oprit; sfoara îi rănise umărul: o muta când într-o parte, când în cealaltă.

— Ah, bre, Bombe, tocmai pe mine, la bătrâneţe, să mă chinui, repeta Târpe.

La vale i-a tras mai uşor, dar când drumul a cârmit-o spre cimitir, şi-a pierdut suflarea, simţea că-i iese sufletul; a oprit şi nu a mai putut să-l ducă. L-a acoperit picioarele care porniseră să i se îngălbenească aidoma cerii pătate de stropi uscaţi de sânge.

— Oh, Bombe, Bombe, picioarele astea care ţopăiau horind pe drumul ăsta şi acum… şopotea Tirpe.

În partea dinspre apus s-a arătat o vâlvătaie roşie, şi repede s-a împrăştiat pe tot cerul; un stol de păsări s-a lăsat în jos fâlfâind din aripi, de parcă fugeau de foc; în păduricea din apropiere se auzi cucuveaua şi o ţinu tot aşa fără oprire, neputând – să-şi ascundă neliniştea sufletului. Lui Târpe i s-a înfiorat pielea.

Cât a stat lângă Bombe, rumeneala cerului a prins să se

întunece. Târpe s-a ridicat, s-a chinuit din nou – să-l târască, dar în zadar. A luat hârleţul şi acolo, pe culme, lângă drum, a pornit să-i sape mormântul.

Iartă-mă, Bombe, că nu pot să te duc în cimitir, ţărâna e peste tot la fel, a şoptit Târpe şi a grăbit cu săpatul. De departe au prins să se audă sălbăticiunile. Lovea tot mai tare cu hârleţul, să nu le audă. L-a luat pe Bombe şi l-a coborât în groapă.

— Fie-ţi ţărâna uşoară, Bombe.

I-a acoperit faţa cu pătura şi a prins să arunce ţărâna. A scos din buzunar tranzistorul şi i l-a puslui Bombe în mormânt.

— Să-l ai pe lumea cealaltă!

Din pl icina pământului butonul s-a răsucit şi tranzistorul a început să cânte. Târpe arunca pământ – tranzistorul cânta. Cânta un cântec de jale.

Ploaia s-a pornit încă devreme, în zori; la început lin şi cu întreruperi, parcă şedea pe gânduri, apoi tot mai tare de parcă scăpase de toate piedicile din cale. Asta l-a făcut pe Tirpe să fugă din grădină şi să lase netăiat mesteacănul pe care, cu noaptea în cap, se pornise să-l taie. I-a rămas mesteacănului speranţa că va trăi încă puţin. A luat-o la fugă prin curte adăpostindu-se sub ceardac. Picăturile mari de ploaie loveau în frunzele mărului din curte, rupându-le; în băltoace se ridicau bulbuci; puii se strângeau unii în alţii sub scară, îşi vârâseră ciocurile sub aripioare, semn că ploaia n-avea de gând să se oprească prea curând. De departe s-au auzit tunetele. Târpe şi-a agăţat securea sub ceardac şi a urcat în odaie să se culce. Ploaia bătea în streaşina ceardacului; l-a cuprins picoteala. A adormit pe dată.

Ploaia se oprise demult când pe Târpe i-a trezit o bătaie puternică. A sărit din pat, a ieşit în ceardac şi a strigat:

— Cine e?

— Noi suntem, auzi glas femeiesc.

A coborât în curte şi a deschis poarta. În faţa lui şedeau nevasta lui Bombe, fiu-său Palik şi băiatul mai mic. Târpe a tresărit, a făcut un pas înapoi ca şi când ar fi vrut să închidă poarta. Dar Palik a pus mâna în poartă şi a zis:

— Nu te speria, bătrâne… Nu-ţi facem nimic. Poştarul Iovko ne-a spus că a murit tata… Am venit să ne arăţi mormântul…

— A murit de-adevăratelea sau vrea doar să vadă dacă venim… a zis nevasta lui Bombe.

Târpe a rămas mut, mai apoi a spus:

— Intraţi…

Au intrat în curte, dar fără să urce în odaie.

— Trebuie să ne întoarcem până nu se întunecă, au zis. Spune-ne mai iute unde doarme…

Târpe i-a dus la vale, pe drum.

— Cum a murit tata? a întrebat băiatul mai mic. Uşor sau greu?

— O, ce moarte… s-a căinat Târpe. Ah, cu cât chin l-am târât…

— Nu mai pălăvrăgi atâta, i-a tăiat-o Palik.

Târpe a tăcut.

Ajungând la locul unde Tirpe îl îngropase, ce văzură: mormântul fusese răscolit, iar Bombe nu mai era înăuntru.

— O, Doamne fereşte, Doamne fereşte, a strigat Tâipe uluit, privind groapa goală. S-a învârtit în jurul ei jurându-se că îl îngropase acolo.

Nevasta lui Bombe a spus:

— V-am zis eu că ăla s-a prefăcut c-a murit…

— Poate că tata a înviat, a zis cel mic, dar Palik i-a acoperit gura cu palma şi a ţipat:

— Nu mai trânti prostii…

Au dat roată mormântului, tufişurilor şi au găsit bucăţi din pătura şi din hainele lui Bombe. În noroi văzură urme de fiare sălbatice şi Târpe s-a cutremurat:

— Oh, sălbăticiunile l-au mâncat…

— Să le fie de bine! a zis nevasta lui Bombe.

— Taci! a ţipat la ea Palik. Când moare omul totuna e: dacă îl mănâncă ţărâna sau jivinele…

— D-aia a venit încoace tata… a zis ăl mic; a vrut să moară singur, aşa cum fac şi fiarele sălbatice…

Zărind în groapă tranzistorul, Palik l-a scos, l-a şters de pământ, i-a potrivit bateriile şi tranzistorul a pornit să cânte. L-a agăţat în arborele de lângă mormânt, şi-a scos sticla cu ţuică din duzunar, a tras de câteva ori, s-a descălţat şi-a început să joace desculţ. Tranzistorul cânta, Palik juca, ţopăia pe pământ.

Văzându-l, maică-sa şi-a făcut cruce şi a zis:

— Blestemăţie. Aşchia nu sare departe…

Când au coborât în clisură, a cuprins-o jalea pe nevasta lui Bombe: s-a pus pe un plâns greu, amar.

A desea, când pe Târpe îl apăsa pe suflet vreun necaz, ieşea în ceardac, şedea şi se uita la soare; uneori soarele urca iute, iute trecea dincolo de munte, alteori rămânea nemişcat, de parcă era pironit pe cer – nu se clintea; uneori era luminos, cald, vesel: alteori era trist, încreţit, ca un fruct uscat: îl iritau norii, îl mânau încolo şi-ncoace; alteori nu se arăta cu zilele, ca şi când ar fi murit pe undeva.

Şade Târpe aşa, sprijinit de perete, ciuleşte urechea, ascultă, şi i se pare că pe cale urcă cineva, că vine cineva în sat; îşi apleacă privirea şi vede că i s-a părut, că l-au minţit foşnetele aduse de vrut.

Liniştea îi ascute auzul, i-l face mult prea sensibil; încă poate prinde orice mişcare: fâlfâitul păsărilor, căderea frunzei de pe creangă, bâzâitul insectelor, murmurul apei line. Învăţat cu liniştea, pe Târpe începuse să-l enerveze zgomotul lingurii în strachină când mânca, bătăile ceasornicului spânzurat pe perete deasupra patului său, bătaia inimii care i se părea că-l lasă. Uneori, totul se întâmpla pe dos: sătul de linişte, îi venea să facă zgomot, să trântească uşa atunci când o închidea, să strige, să tropăie prin ceardac cât putea mai tare, să facă să scârţâie toarta găleţii când se ducea la izvor să ia apă pentru cal şi pentru vacă, să rostogolească pietre pe mal şi să le audă căzând în râu şi împroşcând apa în toate părţile, să-şi împreune palmele în chip de pâlnie la gură şi să strige în gura mare:

— Sunt viu! Sunt viu!

Căldura ţine de multă vreme: pământul e crăpat

— Pâine dacă aşezi pe el se coace. De nicăieri nicio adiere, nicio boare. Frunzele arborilor sunt împietrite: nici nu se mişcă, nici nu foşnesc. Lumina îţi ia privirile, te împiedică să vezi. Tirpe stă la umbră nu-i vine să se ridice, să termine de treierat griul de pe arie. Legat de ţăruş, calul parcă e mort, nici nu mişcă, nici nu-i arde de viaţă. Tirpe se ridică, îl dezleagă şi-l duce la umbră. Calai îl urmează de parcă ar avea picioarele împiedicate; acu-acti, crezi că o să se prăvălească. Apa din ploscă e fiartă, n-o poţi pune pe limbă. Târpe o ia, o toarnă în ţărâna care o suge ca varul, ca o cărămidă şi se îndreaptă către izvor. Îşi scoate cămaşa, ia un pumn de apă rece, îşi pune pe piept şi umeri, să se răcorească. Apa o simte ca pe-o tămadă pe rană, ca pe o compresă pe pielea arsă. Pielea i se înfioară la atingerea ei. Lângă izvor trag insectele, roiesc în jur atingându-se de apă, să-şi stingă setea. Cele mai lacome cad în ea şi mor în adâncuri, în vârtejuri.

Tirpe îşi mişcă deodată capul şi vede cum de la vale se arată

Ghidia, comandantul de odinioară al detaşamentului de partizani care, după eliberare, trecuse în civilie şi lucrase la Consiliul orăşenesc. Venea adesea în sat şi, când îl vedeau oamenii, spuneau: „O să avem alegeri!” Şi într-adevăr Ghidia aduna oamenii şi le ţinea cuvântări în legătură cu alegerile. Le spunea: „Pe râu, tovarăşi, o să construim o hidrocentrală: satul va avea lumină, va avea cinematograf, va avea cultură…” „Ehei, ce cultură, îi ziceau oamenii, nouă ne trebuie drum… Nu putem nici cu boii să răzbim jos, la şosea. Iar el răspundea: „Şi drumul se va face, tovarăşi, şi funicular se va face ca să fie scos minereul dim munţii ăştia”.

Dar, pe urmă, când nimic din toate cele pomenite nu se făcea, oamenii îi spuneau: „Ei, Ghidia, unde sunt lucrurile alea promise de tine?…” Iar Ghidia negru de supărare zicea: „Ducă-se dracului… Aia care trebuie nu mă înţeleg! Unii sunt pentru dezvoltarea satului, iar, prin el, a ţinutului. Alţii sunt împotrivă şi zic: Ce sat, perspectiva vieţii e la oraş”.

La cuvântările dinaintea alegerilor, Ghidia. vorbea şi împotriva religiei şi a credinţei. Îi critica pe cei care mergeau la biserică, se căsătoreau sau îşi botezau acolo copiii. Când a aflat că frate-său îşi botezase copilul pe ascuns, a cerut să fie dat afară din partid: „Eu te-am târât după mine la partizani, i-a zis, ca să tragi şi în duşman şi în Dumnezeu! „Când a fost dărâmată bisericuţa din mijlocul satului ca să se deschisă spaţiul pentru sediul întovărăşirii care se construia, Ghidia a adunat oamenii din sat şi i-a pus pe fiecare să scoată câte o cărămidă sau piatră din zidurile bisericuţei, ca astfel să-şi smulgă din ei şi religia. „Nu există Dumnezeu, le spunea”. Şi ei, scoţând cărămizile, strigau: „Nu există Dumnezeu!”

Dar tot ei, după câţiva ani, când sărbătoriră hramul mănăstirii, înfulecau din miei fripţi şi deşertau în ei damigene cu vin şi strigau repetând vorbele părintelui Timon: „Există Dumnezeu!” „Ptiu!

Câinilor!” a ţipat Ghidia la ei şi a tras de ciudă cu pistolul.

De la Consiliul orăşenesc Ghidia a trecut la Securitate: muncă de teren: să cureţe rămăşiţele duşmănoase. Umbla Ghidia prin sate călare pe cal alb şi când îl vedeau, oamenii ziceau: „Vine îngerul!” Sau: „Vine salvatorul!”

După câţiva ani a fost scos din munca de teren şi pensionat, lucru care l-a enervat, i-a primit cu greu.

— Ghidia, frate, ai muncit destul, i-au zis, pensionează-te,

trăieşte liniştit…

— Duceţi-vă voi în mama voastră! a urlat el. Terenul încă nu e curăţat de tot felul de ticăloşi, iar voi vreţi să ies la pensie!

De supărare a refuzat şi decoraţia pe care trebuiau să i-o dea. Le-a spus:

— Nu văd să fi făcut ceva de atâta ispravă ca să fiu decorat. Nu vreau decoraţia tocmai fiindcă trebuie să ies la pensie. Nu recunosc o astfel de decoraţie. Recunosc numai decoraţia pe care am primit-o în timpul războiului şi pe care am purtat-o până la victorie. Când mi-era greu, numai să mă fi uitat la ea şi asta îmi dădea forţă, îmi dădea curaj şi porneam înainte prin foc şi mă năpusteam împotriva buncherelor. Decoraţia aia, medalia aia, nu numai că m-a îmbărbătat şi m-a încurajat, dar m-a şi ferit de la ce e mai rău: o dată, în toiul luptei, s-a înfipt în ea un ciob dintr-o grenadă care altfel m-ar fi lovit direct în inimă; a nimerit în ea şi s-a frânt. Medalia s-a crăpat, dar m-a apărat: n-a lăsat ciobul grenadei să mă sfârtece. După eliberare mi-au cerut-o pentru muzeu. Am dat-o. Şi acum se află în vitrină. Pe ea e scris numele meu şi ziua când s-a crăpat şi mi-a apărat pieptul. Merg adeseori să mi-o văd.

Urca Ghidia pe drum apărându-se de dogoare cu o frunză mare de brusture ţinută pe cap, sufla din greu, şi grăbea să ajungă la izvor, să se răcorească. Târpe s-a ridicat şi, bucuros, a luat-o către el. L-a întâmpinat. S-au îmbrăţişat.

— Am auzit că n-ai vrut să te pleci… a zis Ghidia.

— Nu, îi răspunse Târpe.

— Bravo, a spus Ghidia.

Şi-a lăsat geamantanul şi a îngenuncheat lângă izvor să bea apă. Şi-a spălat faţa şi gâtul şi s-a ridicat:

— Unde ţi-e familia?

— Nevastă-mea nici nu vrea să audă de întoarcere… Fiu-meu, Slobodan, ar fi vrut, dar ea l-a împiedicat: „doar n-o să te duci să trăieşti în sălbăticie", i-a zis. L-am văzut cum m-a petrecut cu inima grea…

— Îl trage rădăcina, locul naşterii, a zis Târpe. Ţi-aduci aminte când s-a născut? În aceeaşi zi când sărbătoream victoria. În timp ce tu, la tribună, ţineai cuvântarea, nevastă-ta s-a apucat cu mâinile de burtă, a prins să geamă şi să se perpelească. Au dat fuga femeile, au ţinut-o de subţiori şi-au tras-o în spatele tribunei; au culcat-o pe iarbă, au

împrejmuit-o cu trupurile lor să nu se uite lumea şi au ajutat-o să nască. În clipa aia oamenii au strigat: „Trăiască! Trăiască!” dar nu se ştia: pentru tine strigau ei când ţineai cuvântarea sau pentru copil, primul copil care s-a născut în libertate… Ţi-aduci aminte de cuvântarea pe care ai ţinut-o? ziceai: „Eu, tovarăşi, nu prea ştiu să ţin cuvântări… Nu e nevoie să vă spun nici cine suntem, nici ce suntem… O să vă spun doar atâta: Când în a treia cruciadă, pe pământul nostru, în drum spre Ierusalim, s-au întâlnit împăratul germanilor Friedrich Barbarosa şi regele englez Richard I, amândoi erau analfabeţi. Iar noi, tovarăşi, am avut universitate cu trei mii cinci sute de învăţăcei la Ohrid… Şi să vă mai spun ceva, tovarăşi: Acum suntem liberi, avem libertate… Dar cei slabi, oamenii nevoiaşi, şi acum în libertate sunt împiedicaţi…”

— Vremuri…? i se Ghidia; a băut apă din nou şi a luat-o spre casa lui.

Când a descuiat casă, inima i-a tresărit de emoţie, de bucurie; îi venea să ia casa în braţe, s-o strângă la piept. S-a uitat la lucrurile lăsate prin curte, la ferestrele bătute în şipci, la pomii din grădină şi emoţia creştea. Sub streaşina casei se afla cuibul rândunelelor care o părăsiseră, când se mutaseră, şi nu se mai întorseseră. În odaie încă se mai afla leagănul în care crescuse Slobodan, patul de lemn în care dormiseră taică-său şi maică-sa şi poza lor agăţată pe perete, pe care la mutare o uitaseră ori o lăsaseră dinadins; într-un colţ se afla plita ruginită, iar în altul cuierul în care taică-său agăţa puştile păstrate din toate războaiele în care luptase. A privit Ghidia poza şi şi-a adus aminte ziua în care taică-său, înainte de a muri, îi spusese: „Puştile sunt toată bogăţia mea, fiule. Toată viaţa mi-am petrecut-o cu ele în războaie. Când voi muri, te rog, vesteşte cu ele moartea mea”. Aşa a şi făcut Ghidia: când a murit taică-său, cu fiecare puşcă a tras un cartuş. Maică-sa l-a privit, l-a mângâiat cu mâna pe creştet, a podidit-o plânsul şi i-a zis: „Şi ţie, fiule, când o să mori. copiii tăi să-ţi facă parte de cinstea asta…” În dulapul cu poliţe de lemn, Ghidia zări icoana sfântului Gheorghe. sfântul ocrotitor, pe care maică-sa o ascunsese acolo când el dăduse foc icoanelor, cărţilor bisericeşti şi calendarelor. O smulsese şi pe ea atunci, dar n-a ars-o; a lăsat-o, fiindcă, pe spate, avea încrustate numele tuturor celor din familie, începând cu cel mai îndepărtat de care aflaseră ei, până la Slobodan. Erau trecuţi şi anii naşterii şi ai morţii. În dreptul multor nume şedea scris: „Mort de

glonte.’1

I-a luat Târpe casa la bani mărunţi, i-a dres locurile pe unde răzbătuse ploaia, a făcut curat şi Ghidia a început să-şi ducă traiul în ea. Dar prea puţin se învârtea înăuntru: toată ziua umbla cu puşca prin munţi. Se întorcea seara târziu, să se culce sau să pregătească de mâncare câte ceva.

Într-o seară a adus cu el un om legat şi a bătut în poarta lui Târpe.

— Ce e cu ăsta? s-a neliniştit Târpe.

— Ce să fie? Spion! zise Ghidia.

— Spion?

— Hoinărea şi amuşina prin munţi. Deschide grajdul…

Târpe l-a deschis şi l-au vârât înăuntru. L-au interogat toată noaptea; Târpe a ţinut procesul verbal, Ghidia i-a pus întrebările, spunându-i lui Tirpe să scrie tot ce-i va dicta. Cel prins, pierzându-se cu firea, de frică, n-a mai putut nici gura să-şi descleşteze, dar să mai şi răspundă. I-a privit printre genele strânse, cu ochi de sălbăticiune, gata în orice clipă să le sară în gât şi să-i omoare.

În zori, Ghidia l-a luat şi l-a predat, împreună cu procesul verbal, la punctul de miliţie de jos, de la şosea.

Bătea Ghidia împrejurimile, pe arşiţă şi pe vreme rea, le tăia în lung şi-n lat, când înfometat, când sătul şi se întorcea seara mort de oboseală.

— Nu-ţi mai chinui sufletul, Ghidia, îi zicea Tirpe. Stai acasă, trăieşte-ţi viaţa liniştit…

— Ce liniştit! Cât timp şobolanii dau târcoale şi mişună prin împrejurimi, nu există linişte… îi răspundea Ghidia, iar când şi când iar îi mai aducea pe câte unul legat. Cel legat se apăra cum că ar fi tăietor de lemne, dar nu avea nici secure, nici sfoară, nici car cu el. Altul zicea că ar fi pornit să caute nişte vite rătăcite, dar nu avea nici funie, nici biroul populaţiei la el ca să dovedească de unde e.

Grajdul lui Târpe ajunsese tribunal. Într-o parte şedeau Ghidia şi Târpe, iar în cealaltă, prinsul; lumina candelei juca şi le lumina chipurile obosite şi vlăguite. Ghidia se stăruia să afle cât mai multe de la cel prins, iar prinsul se căznea să răspundă cât mai puţine, crezând să se află în mâinile vreunor bandiţi, oameni care n-au nimic comun cu legea „inşi cărora le-a trăsnit prin minte să-şi piardă vremea chinuindu-i pe alţii.

Când cel prins, în semn de protest, îşi încleşta dinţii şi nu voia să răspundă, Ghidia lua căpăstrul de la cal şi-l plesnea cu el. Gemea, ofta cel prins:

— Există oare lege în ţara asta?

— Există, îi răspundea Ghidia. Pentru ăştia catine eu sunt…

— Nu-l mai bate! îi zicea Târpe lui Ghidia.

— Bătaie?! Asta socoteşti tu bătaie? îi răspunse Ghidia. Să-i fi căzut tu în labă, te vedeam eu pe unde ai fi scos cămaşa…

După fiecare răspuns, Ghidia întorcea privirea spre Târpe întrebându-l:

— Consemnat-ai?

— Consemnat…

— Consemnează mai apăsat…

De la punctul de miliţie le-a sosit lui Tirpe şi lui Ghidia hârtie prin care li se punea în vedere interdicţia de a mai ridica oamenii şi a-i mai interoga câtă vreme ei nu sunt împuterniciţi să facă atare lucru. Ghidia s-a enervat, a încetat să mai umble prin munţi şi, părăsindu-şi casă, s-a tot dus cine ştie unde.

*

*

*

Prevestirea că va veni o iarnă grea a apărut mai devreme; insectele se loveau de geamul ferestrei, punându-şi capăt zilelor; soarele răsărea negru şi negru apunea; şiruri lungi de furnici cutreierau pretutindeni şi tot ceea ce întâlneau adunau, târau prin crăpături; sobolii răscoliseră pământul; au dat rod bogat cornul, porumbarul, alunul, castanii; cărbunii în vatră lăsau spuză groasă, coţofenele făceau gălăgie în aer; până şi albinele se luptau între ele ca să rămână cât mai puţine de hrănit cu ceea ce fusese strâns pentru iarnă; luna, de la răsăritul şi până la apusul ei, avea un cearcăne vânăt în jur.

S-au pornit viscole, viforniţe, încât nici capul nu ţi l-ai fi scos afară. Copacii potopiţi de atâta zăpadă plesneau parcă loviţi de trăsnet. Stâlpii de telegraf, jos, la şosea au fost roşi de urşii care credeau că în ei zumzăie albinele.

Târpe a lipit pielicele peste fiecare crăpătură, pe la uşi şi ferestre, să nu intre frigul, dar el găsea loc strecurându-se prin pereţi. Târpe ieşea afară numai când era nevoit, să ia lemne pentru foc sau să

coboare în grajd ca să se-ngrijească de vite. O lua la fugă prin curte înfofolit în cojoc, dar vântul i se năpustea în ochi, îl lovea de-l podideau lacrimile, îi intra în nări, în cerul gurii, lăsându-i o urmă de alcool tare. Târpe intra în grajd şi închidea iute uşa în urma sa de parcă-l alergau sălbăticiunile. În grajd îl întâmpina mirosul cald al animalelor şi al bălegarului. Se ducea să-i dea de mâncare vacii, îşi lipea obrazul de capul ei ca să se încălzească, iar ea, bucuroasă, clipea şi scotea limba să-l lingă. Se

5 – c. 169

ducea să-i aşeze calului velinţa pe spinare, să nu-i fie frig, iar el îşi întindea gâtul spre Târpe să i-l îmbrăţişeze. Se ducea la iesle ca să vadă puii şi să le arunce grăunţe, să-i hrănească. Ei dormeau vârâţi în fân, înghesuiţi unul în altul şi nu dădeau niciun semn de viaţă. Când Târpe îi scotea de acolo, ei începeau, bucuroşi, să piuie şi să se strângă în jurul său. Şedea îndelung Tirpe în grajd, ascultând cum fornăie calul şi cum rumegă vaca, răsuflările lor. Afară viforniţa zbura în rafale bătând în ferestruica grajdului pe care o năpădise cu zăpadă: ţi se părea că acu-acu o s-o spargă. Cât va mai ţine oare blestematul ăsta de ger? se uita Târpe spre fereastra care se zguduia.

A trecut gerul, a trecut iarna ca şi când nici n-au fost; zăpezile s-au topit, s-au dus pe râu în jos; pământul a prins să se dezmorţească, să dea mireasmă de tămâie, de sevă; au început să se ivească primele ierburi mai grăbite, iar cornul să îmbobocească. Puii, înveseliţi de soarele primăvăratic, se adunau în jurul picioarelor lui Târpe şi-i cereau să-i ia şi să-i plimbe prin sat. Tirpe se apleca, îşi întindea mâinile, îi urca pe ele şi pornea la plimbare prin sat. Bătea toate uliţele, dădea roată caselor şi le cerceta să vadă cum au ieşit din iarnă, cum au ţinut piept zăpezii şi vijeliilor. A dat şi pe la casa lui Voidan, să vadă dacă totul e în ordine cu ea, dacă a făcut faţă iernii, fiindcă poştarul

Iovko îi adusese o scrisoare în care Voidan îi scria: „Dragă Târpe, în cele din urmă m-am pensionat şi acum mă aflu la casa de bătrâni. Nu e rău: avem mâncare, băutură, dar cu toate astea e plictisitor şi trist; timpul trece groaznic de încet: jucăm cărţi, domino, dame, ne încăpăţânăm, ne sfădim, numai să ne treacă vremea. Dar şi aşa a ajuns să fie plictisitor. Citim ziare, facem politică, discutăm, ne xncontrăm, ca şi când am fi noi cei care trebuie să rezolve problemele mondiale. Când vedem în ziare necrologul vreunui cunoscut sau prieten de-al nostru ne cuprinde frica, ne apasă chinul; luăm aminte:

Arhanghelul Mihail a pornit-o cu spada să cureţe lumea, să-i aleagă… Seara, ca să ne fie mai vesel, în casa noastră se organizează distracţii, scheciuri, evoluează tovarăşii noştri de aici; celor care şi mai înainte şi-au petrecut viaţa cum le-a fost cheful – fără să-i doară capul – şi aici o ţin tot aşa: spun prostii, scorneli, se prefac. În timp ce alţii râd şi-i aplaudă, eu mă mir: „Doamne, îmi zic, uită-te la ei: la anii lor dau în mintea copiilor". „Şi ce-ai vrea? mă întreabă ei, nu suntem noi cezari în senatul roman? – aşa că ne vindem sfaturile…"

Ne plimbăm prin parc, stăm pe bănci, laolaltă cu femeile care sunt pe aici, ne plimbăm cu ele pe la soare, ne povestim câte ceva despre noi, despre viaţa noastră, despre necazurile care ne-au apăsat până peste cap; scormonim care de unde a venit, cine pe cine mai are din familie, cine, duminica sau de sărbători, mai primeşte vizite, pe cine cei de acasă nici nu vor să-i mai vadă în ochi. Trăncănim de multe ori cu femeile şi prostii, de dragoste

— Ca să ne treacă mai uşor timpul. Dar şi asta a ajuns să ne plictisească şi am început să căutăm altceva: rupem flori din parc, le comparăm după culoare, după frumuseţe, după mireasmă; după soiul plantelor găsim asemănări între ele şi oameni: apari, creşti, înfloreşti şi te ofileşti.

Unora dintre femei le propunem să ne căsătorim, să ne petrecem împreună ceea ce ne-a mai rămas din viaţă. Unele sunt de acord, altele stau pe gânduri, întreabă ce pensie avem, ce avere avem. Dacă văd că suntem săraci, spun „ce să ne mai ardă nouă, de-acuma, de dragoste, bine ar fi să mai trăim". Câte una, ofensată, se aprinde: „Huo, să mă mărit la bătrâneţe! Am băieţi, fete, nepoţi…" „Dacă aveţi, ce căutaţi aici, la casa de bătrâni? le spunem. De ce v-au aruncat aici?" Şi ele se pun pe plâns.

Toţi cei care suntem aici avem câte o boală; prin buzunare păstrăm felurite pastile pe care le ciugulim ca găinile. Ne fălim între noi care are mai multe boli. De multe ori nu mi-e foame, nu-mi arde de mâncare; mi se pune un nod în gât. „Şi când te gândeşti că acolo, în sat, îmi zic, nu mă puteam sătura!" Şi dacă apucam vreun păhărel de rachiu, parcă-l prindeam pe Dumnezeu de picior. Iar aici nu pot nici să suport mirosul băuturii. Odată, unul dintre tovarăşii noştri şi-a sărbătorit ziua de naştere aici. Ne-am adunat cu toţii în odaia lui, cumpărase şi băutură, dar nimeni nu a gustat-o, am băut doar ape minerale şi oranjade. Petrecerea nu semăna deloc a petrecere, totul

era nu ştiu cum, prea liniştit, trist. „La înmormântarea gazdei aţi venit? a glăsuit sărbătoritul. Hai să tragem o duşcă de băutură, să ne mai înveselim, ducă-se dracului şi pastilele şi bolile!” A băut un pahar de rachiu, două, apoi, când a început veselia, a prins să se ţină cu mâna de piept, de inimă, s-a ghemuit şi şi-a dat sufletul. Veselia s-a prefăcut în doliu. Uite, Târpe, ce ţi-e şi cu omul: uneori e puternic, nimeni nu-i mai tare ca el, iar alteori sufletul nu-i e nici cât al unui pui.

Câteodată, prin parc, se abătea un căţel. Când îl vedeam, alergam cu toţii după el, să-l prindem, să-l răzgâiem, să-l mângâiem. El, ca şi când ar fi ştiut cât de drag ne era, se ducea când la unul, când la altul, ne jucam de parcă am fi fost copii. Dar şi asta ne-a plictisit, iar amarul de timp trecea greu, de parcă era împiedicat. Gândul tot mai avan mă trăgea într-acolo, zi de zi mă tot socoteam s-o iau din loc; rânduiam hainele, luam cufărul, ieşeam la poartă, dar ceva mă oprea în loc, mă-mpiedica să trec pragul, să fac pasul hotărâtor. Omul, Tirpe, e ca şi câinele: dacă se învaţă să trăiască într-un loc, rămâne acolo. Iar pe mine, parcă m-a legat cineva cu un lanţ de casa asta. Dar într-o zi am să mă satur, am să-l rup şi am să vin acolo. De aia te rog, mai trage cu ochiul şi la casa mea, ai grijă să nu se surpe până mă întorc”.

A intrat Târpe în casa lui Voidan, s-a îngrijit de ea, timpul trecea, dar de Voidan nici urmă. A primit de la el o scrisoare în care spunea: „Eu, dragă Târpe, încă sunt la casa de bătrâni; pricina stă în aceea că, între timp, s-a ivit ceva neprevăzut: aici am cunoscut o femeie cam de vârsta mea; ne-am plăcut şi în curând o să ne luăm. În fiecare seară ne plimbăm prin parc, stăm pe bănci, ne uităm la lună şi la stele, ascultăm privighetorile, ne ţinem de mână şi ne facem planuri de viitor. I-am propus să vină cu mine acolo, în sat. I-am povestit că am casă, pe o ridicătură de unde se văd toţi munţii şi tot cerul. I-am povestit cât e de frumoasă viaţa acolo; te plimbi prin poieni înverzite, prin păduri, respiri aer curat, de munte, asculţi murmurul pâraievor, a\ râurilor; culegi zmeură, mure, fragi şi alte felurite fructe care se găsesc în tot locul; te întinzi în iarba înaltă, printre ferigi, printre margarete şi garofiţe, în poala maicii domnului şi te îmbeţi cu mireasma lor. Şi ea, Târpe, toată viaţa trăită la oraş, învăţată cu viaţa de oraş, cu veşmintele şi podoabele frumoase, mi-a spus: „Ce sat! La bătrâneţe să trăiesc în sălbăticie?! O să trăim în vreun oraş frumos în care, seară de seară, o să ne cânte muzica, o să ne ducem la teatru, la cinema, la concerte; o să ne plimbăm cu automobilul, cu tramvaiul…” Şi uite aşa, Târpe, în fiecare

seară ne întâlnim în parc şi stăm de vorbă, ne facem planuri de viitor, şi nicicum nu o luăm din loc din casa asta blestemată care ne-a legat cu cătuşe. De aia, te rog, trimite-i o scrisoare cucoanei ăsteia a mea şi descrie-i, mai amănunţit, satul r spune-i cât e de frumos, că pe mine nu mă crede, i-am povestit eu despre frumuseţile lui, i-am povestit cum e răsfirat pe coaste ca oile care pasc, cum sunt clădite casele, ce grădini şi livezi au ele, ce verdeaţă, ce păduri; cum prin sat clocotesc izvoraşe care se duc în râu, iar râul cu vuiet se pierde în clisură; cum pe râu se află o moară care, înăbuşită de verdeaţă, pare răpită din basme şi o piuă în al cărei tropot se trezeşte şi adoarme satul, cum e mănăstirea prăvălită în verdeaţa multiseculară unde în vremea praznicelor se face târg şi vin ambulanţii cu o mie de fleacuri, unde în timp ce se frig mieii şi se trage la măsea, hăuie văzduhul de muzici şi tobe; spune-i despre sediul întovărăşirii în care, înainte de fiecare strâns al recoltei, se cânta, se dădeau scheciuri, se ţineau mitingurile de sărbători şi de unde porneau parăzile spre grajdurile întovărăşirii când purtam pancarte printre care şi asta: „Trăiască animalele!”. Să nu uiţi de fierăria lui Plode care neîncetat răsuna, iar în noapte, când azvârlea în întuneric roiuri de flutuii strălucitori, părea o vrăjitorie fără seamăn; nici de plopii cei înalţi de deasupra satului care, spre seară, semănau cu nişte falnici călugări; nici de mestecenii cărora, la răsăritul soarelui, le strălucesc frunzele ca gherdanele şi paftalele nevestelor; nici despre luna care, ca argintul viu, se revarsă în râu; nici de salcâmul care. când înfloreşte, îmbată văzduhul cu mireasma lui înnebunind albinele ce bâzâie neîncetat. Spune-i, te rog, despre toate, şi că nu sunt scorneli de-ale mei «. Uite, asta e, Târpe. La bună vedere”.

Aproape de casă, pe un dâmb, Târpe ridică hârleţul cu toată puterea şi loveşte în pământul tare, uscat; lasă hârleţul, se aşază, trage o gură de aer, îşi şterge năduşeala de pe faţă. Pe deasupra lui dau roată câţiva corbi, se lasă mai jos, iar se ridică, aşteptând fără astâmpăr ca Târpe să termine de săpat. Târpe schimbă hârleţul, ia cazmaua şi continuă să sape mormânt câinelui care-i murise. De plâns a fost moartea lui, cu jale s-a despărţit de stăpânul său. De zile întregi nu mai mânca, nu mai bea nimic, doar se-nvârtea în jurul casei căutându-şi locul unde să moară. Târpe se ţinea după el, îl mângâia pe cap şi pe grumaz şi-i dădea să mănânce şi să bea, dar el tot întorcea capul şi nu voia nimic. În fiecare dimineaţă Târpe îl găsea în cu totul altă parte culcat, tot aşa până astăzi când l-a aflat vârât în tufişul de alun, ţeapăn,

mort. Inima lui Târpe s-a înnegrit, l-a podidit plânsul. Trăiseră atâta vreme împreună. îl apărase de fiare sălbatice. Era tot hărtănit pe trup şi pe grumaz, dar jivinele nu puteau să intre în casă; de multe ori îl atacau mai mulţi lupi, vedea că moartea îi e aproape, dar nu dădea bir cu fugiţii. Iar moartea încă de la naştere îl pândise: de cum l-a adus pe lume maică-sa l-a şi înhăţat să-l mănânce, cum îi mâncase şi pa ceilalţi căţei pe care-i născuse. îi intrase în suflet un soi de cruzime care o îmboldea: naşte căţeii şi mănâncă-i. Pe ultimul, Tirpe a reuşit să i-l scoată din gură, să-l salveze şi i-a dat numele Spaţenko. Scheuna sărmanul, căuta ţâţa. Ca să nu moară, Târpe a priponit căţeaua, i-a legat gura, să nu poată să-l înşface, şi i-a pus căţelul la piept să sugă. Aşa l-a şi crescut. De la veterinarul care venea în sat a priceput că toate căţelele îşi mănâncă puii atunci când în organism le lipsesc leucocitele şi nu mai ştiu care elemente minerale. Pornirea aceasta poate fi întâlnită mai ales la căţelele care nasc prima oară. Mai târziu, la celelalte naşteri, dispare.

Înfricoşat încă de la naştere, căţelul se ascundea tot timpul sub cuptorul din curte şi rareori ieşea. Acolo mânca, acolo dormea. „Doar pentru atâta să te ţin?", îi zicea Târpe şi se străduia să-l scoată afară. L-a prins, l-a pus pe lanţ la poarta curţii, să stea de pază casei. Dar el, cum a fost lăsat lângă poartă, s-a pus pe urlet până la Dumnezeu. L-a dezlegat Târpe, şi el, după obicei, s-a şi vârât sub cuptor şi s-a potolit. Şi-a adus aminte Târpe de ceea ce făcuse Ghidia în timpul ocupaţiei: la Detaşament dresase câţiva câini să mănânce numai sub un tanc uitat de duşmani. Ţinea câinii o zi-două flămânzi, le punea mâncare sub tanc şi le dădea drumul: ei, cât ai clipi, dădeau fuga sub tanc să mănânce. Într-o noapte a luat Ghidia câinii şi i-a dus până lângă o bază a duşmanilor unde erau tancurile. A dat drumul câinilor şi, flămânzi, pe dată au luat-o la picior şi s-au vârât sub tancuri aşteptând de mâncare. Explozivul pe care Ghidia li 1 legase de gât s-a activat, a explodat şi a aruncat în aer tancurile.

75

— Aha, aşteaptă tu! i-a strigat Târpe lui Spaţenko şi a început să-i arunce hrana numai în faţa porţii casei, după ce-l ţinea o zi-două legat şi flămând. Când îi dădea drumul, câinele ca turbat dădea fuga să mănânce. I-a făcut de câteva ori aşa, iar câinele nu s-a mai vârât sub cuptor: şedea în faţa porţii aşteptându-şi hrana. Se învăţase să stea acolo şi, la fiecare zgomot venit de pe drum, sărea şi lătra. Noaptea se

repezea la fiarele sălbatice, alungându-le. Adeseori, când Târpe pleca undeva, 51 lua cu el. Şi mai mult decât atât. Cu el îşi petrecea timpul, cu el şedea de vorbă cum ai sta cu un om. Îl mângâia pe cap, îl îmbrăţişa, simţind pentru el aceeaşi dragoste pe care o avusese o femeie din Gery-Indiana pentru câinele ei. Atunci Târpe nu înţelesese cum putea cineva iubi atâta un câine. Abia acum pricepea.

Bătând într-o zi străzile oraşului văzuse lipite, pe stâlpi şi pe zidurile caselor, pozele unui câine. Se strângeau oamenii şi citeau ceva. O femeie îşi pierduse câinele şi oferea o mare recompensă celui care-l va găsi şi i-l va aduce. Şi-a însemnat adresa şi a început şi el, ca şi alţi inşi, să caute câinele. A luat la rând străzile, parcurile, a intrat prin curţi, s-a vârât prin gunoaie, s-a uitat prin ascunzători, a dat peste feluriţi câini, dar niciunul nu semăna cu cel căutat. A mers până la stăpâna câinelui să întrebe dacă nu-l găsise cumva, dar ea, ţinând fotografia în mină şi mângâind-o, l-a lămurit plângând: de când îl avea, ce rasă e, cât e de frumos, de plăcut, de ascultător. I-a spus că, în fiecare an, îi serba ziua de naştere, că peste câteva zile urma să-i sărbătorească cincisprezece ani de la naştere şi că, de când l-a pierdut, i s-au dus şi pofta de mâncare şi somnul şi cheful de viaţă.

A cotrobăit Târpe în toate părţile, l-a căutat, dar de pomană. Pe podul de peste râu a băgat de seamă că se strânge lume şi se uită în jos, spre apă. A alergat să vadă ce se întâmplă şi a zărit câinele în râu. A sărit şi el împreună cu alţi câţiva şi au pornit prin apă, să se ia la întrecere, cine va pune primul mâna pe câine. L-au scos, dar ce le-a fost dat să vadă – câinele era mort. I l-au dus stăpânei. Văzându-l îi venea să zboare de bucurie, dar când şi-a dat seama că e mort a oftat şi s-a prăvălit. A venit doctorul, i-a făcut o injecţie, s-a străduit s-o întoarcă la viaţă, dar nimic nu i-a mai ajutat – a murit.

A fost îngropată şi ce înmormântare i-au făcut, că Târpe n-a mai putut s-o uite: în frunte, în faţa cortegiului, într-un automobil special, se afla sicriul femeii, iar în urma ei, în alt automobil, venea sicriul câinelui. La cimitir au fost înmormântaţi unul lângă celălalt, aşa cum fusese lăsat în testament.

Aceeaşi durere simţea acum şi Tirpe după Spaţenko al lui. A aruncat peste el, în groapă, ţărână, iar inima îi bătea, gata să-i plesnească de durere. Ochii i s-au împăienjenit de lacrimi. L-a îngropat aproape de casă, pentru a-i vedea mormântul din ceardac.

Moartea câinelui îl făcu pe Târpe să fie milos şi înţelegător cu

toate făpturile, cu tot ce era viu în preajma lui. Odată a dat peste un şoarece în curte; şoarecele s-a oprit şi Târpe s-a oprit, el privea la Târpe, Târpe la el; el şedea plouat, Târpe şedea plouat; îi tremura botul şi se uita încotro s-o tulească, unde să se ascundă. Târpe s-a tras deoparte văzându-şi de drum; şoarecele a sărit înfricoşat şi a luat-o la fugă. Târpe nu a mai întors capul, să nu-l mai sperie.

Târpe lovea cu coasa în iarbă; şuiera coasa prin iarbă şi rămânea pologul în urmă; în faţă a zărit un şarpe: stătea ca împietrit de frica tăişului coasei care-i lucea în ochi. Târpe şedea cu coasa deasupră-i ca sfântul Gheorghe cu sulița asupra balaurului şi nu ştia ce să facă; şarpele s-a încolăcit, s-a ghemuit în aşteptarea loviturii tăişului. Târpe s-a dat înapoi lăsând şarpele să fugă. „Ce-mi trebuie să-l omor, şi-a zis, când atât de puţine fiinţe vii ne-au rămas pe aici…” A continuat să cosească în altă parte, iar şarpele s-a deşirat încetişor şi a început să se târască, să fugă, necrezându-şi ochilor că i se dăruise viaţa. Târpe era fericit, uşurat sufleteşte.

Soarele dogoreşte, văzduhul e încins, tremură, îţi pârleşte faţa. Târpe a lăsat coasa şi s-a întins să se odihnească la umbra unui copac. „Ce mai e şi asta, Doamne”, şi-a zis ascuţindu-şi auzul. S-a! idioat şi a pornit spre locul de unde se auzea glasul; glasul îl purta spre marginea pădurii. Lângă tufişuri a văzut, într-o groapă făcută cândva pentru prinderea sălbăticiunilor, un lup care căzuse şi nu mai putea să iasă. Urla, scâncea, cerea salvare. Târpe a întins puşca luându-l la ociii; lupul s-a ghemuit, s-a chircit, privindu-l cu jale; doar că nu plângea. „Ce să fac? se gândea. Să-l omor?” Lupul se uita la el: s-a scuturat, s-a liniştit şi l-a cuprins mila. Şi-a zis: „păi câţi îl gonesc, toţi au ce au cu el, dar şi el are suflet, aci e flămând, aci e sătul, se chinuie să-şi ducă pustia de viaţă. Aleargă de la Anna la Caiafa, se luptă cu toate greutăţile ca şi mine, şi face totul ca să nu piară, ca să trăiască. L-a privit Târpe cum tremură, cum îşi macină sufleţelul, cum, aşa, pe nepusă masă, prosteşte, a căzut în capcană, l-a privit Târpe de sus, atotputernic, iar lupul nu avea nici cum să se împotrivească, nici cum să se apere, cum să caute vreo ieşire. S-a tras Târpe înapoi şi a luat-o spre crâng, s-a pus pe tăiat crengi şi le-a aruncat în groapă, să urce lupul pe ele, să iasă. Le arunca Târpe, iar lupul tremura retras într-un colţ. „Linişteşte-te, vino-ţi în fire, că nu te omorl –, îi spunea Târpe aruncând crengile. A umplut groapa şi i-a vorbit:

— Haide acum, ieşi, ce mai aştepţi!

Dar lupul nici măcar nu se clintea din colţul lui, ascunzându-şi cât putea mai bine capul.

— O, biet suflet fricos! Câteodată eşti puternic, preaputernic, alteori te laşi învins…

Târpe s-a depărtat de capcană, s-a ascuns în tufişuri să nu-l mai vadă jivina. Şi-a ciulit urechea: lupul a păşit pe crengi, le-a adulmecat, le-a încercat, fiindcă şi noaptea trecută tot pe asemenea crengi călcase căzând în groapă. Târpe a ascultat cum trosneau crengile, dar lupul nici vorbă să iasă.

— Hai, drace, sări!

După ce lupul s-a căţărat deasupra şi s-a prins cu labele din faţă de buza gropii, a ţâşnit glonte şi a luat-o ca din puşcă spre pădure. Fugea nevenindu-i să creadă că a ieşit din groapă, că e viu.

— Aşa, fugi, blestematule, şi altă dată bagă de seamă pe unde calci, nu-ţi da viaţa aşa, prosteşte…

L-a urmărit Târpe din ochi, mulţumit că nu-i luase viaţa.

Croncănitul puternic al păsărilor îi făcu să iasă din casă. Aşa ceva nu-i mai fusese dat să vadă până acum: nouri de păsări umpleau cu zgomote cerul, ţipau şi-l săgetau lăsându-se în jos asupra turmei de şoareci şi de şobolani care trecea prin sat. În faţa păsărilor şoarecii se răsfirau ascunzându-se pretutindeni: prin tufişuri, găuri, prin case, prin buruieni, prin fânare, prin şanţuri, iar apoi din nou, când se depărtau păsările, se adunau în şiraguri continuându-şi drumul, săreau peste răzoare, se strecurau prin îngrădituri, prin hăţişuri, treceau peste şanţuri şi pâraie şi alergau de parcă s-ar fi aflat într-o campanie militară. Lupta între păsări şi şoareci a durat două zile. Cum se lăsa întunericul, păsările se retrăgeau la culcare – domnea pacea şi liniştea. Dar cum înmugureau zorile, din nou începeau ţipetele păsărilor şi chiţcăitul şoarecilor. „Doamne apără şi păzeşte, de unde s-a mai ivit şi minunea asta?” se uita Târpe la înfricoşătoarea luptă dintre şoareci şi păsări.

Când a trecut coloana, o parte din şoarecii înfricoşaţi a rămas în sat; s-au ascuns prin case. Tirpe îi auzea cum fug pe trepte, prin ceardac, prin pod; îi alerga, azvârlind după ei cu tot ce apuca 111 mână. îi mâncaseră somnul. Toată noaptea şedea cu lampa aprinsă şi cu bâta în mână, să se apere; îi era teamă ca nu cumva să i se urce în pat şi, în somn, să-i roadă urechile. îl înfricoşa gândul că se vor înstăpâni în casă şi or să se înmulţească aşa cum se întâmplase într-un

an, pe când se afla în Gery-Indiana, în barăcile în care îşi duceau traiul, în anul acela şoarecii se înmulţiseră atât de mult încât nicio vrajă, nimic nu le mai sta în cale. Găuriseră scândurile barăcilor, roseseră geamantanele şi lăzile în care ţineau rufele. Le puneau otravă, îi omorau, dar în zadar. Noaptea, înainte de culcare, îşi puneau pe faţă măşti din plasă de sârmă, să se apere în somn. Aprindeau focuri în jurul barăcii, să-i înspăimânte, dar tot nimic. Otrava, pe care le-o puneau în mâncare, şoarecii o adulmecau şi se udau pe ea pentru a le da de veste şi celorlalţi şoareci ca nu cumva să mănânce. Ziarele scriau că un bărbătuş şi o femelă pot să procreeze optzeci de şoareci pe an. O pereche, în trei ani, înmulţindu-se progresiv, poate să aibă un număr de douăzeci de milioane de urmaşi. În cinci ani, câteva miliarde. Dar, din fericire, şoarecii se nimicesc între ei, altfel ar domni peste lume împărăţia şoarecilor, în lupta pe care omul o duce împotriva Ltr e de ajuns un singur şoarece să scape ascuns pe undeva ca peste câţiva ani, iarăşi să domnească neamul şoricesc. În veacul al optsprezecelea, miliarde de şoareci au pornit-o din Asia spre Europa. Pe unde au trecut, pustiu au lăsat în urmă. Salvarea Europei a fost fluviul Volga. Ajunşi acolo s-au oprit şi nu l-au putut trece. S-au hotărât, totuşi, cu preţul vieţii să-l treacă; au tăbărât în apă, s-au înecat, dar peste trupurile moarte au sărit alţi şoareci şi au trecut Volga. Au cotropit Europa şi chiar America, ascunzându-se pe corăbiile care treceau oceanul.

6 – C. 169

Când Târpe a văzut cum băştinaşii din Gery-Indiana ţin la gât şoareci îmbălsămaţi, i-a venit să tragă în ei. Dar ei purtau şoareci agăţaţi la gât, ca semn al rodniciei.

— Dumnezeul vostru! s-a enervat într-o zi Târpe şi, cu clopoţei, cu tropăit, cu împuşcături, a alungat şoarecii din casă.

Au luat şi ei drumul celorlalţi. S-a bucurat Târpe. Dar în bucuria aceea îl apăsa şi o durere ascunsă. Văzuse cu ochii lui cum păsările răpitoare care se năpusteau asupra şoarecilor îi luaseră şi unul din pui. I-a găsit fulgii risipiţi prin grădină. S-a oprit acolo, împreună cu ceilalţi pui, copleşit de tristeţe.

de in coşuri şi duse la cimitir, să se înfrupte şi morţii. Când cireşii nu rodeau, când primăvara nebună le opărea frunzele şi floarea, se umpleau de jale, se tânguiau fiindcă din roada lor nu puteau să guste nici viii, nici morţii. Se tânguiau cum se tânguie orice fiinţă stearpă.

În primăvara aceasta rodiseră ca niciodată până atunci. Rodiseră dar îi cuprinsese durerea, căci nu avea cine să-i culeagă, cine să le uşureze povara, încă de cu zori s-a dus Târpe, a cules cireşe de pe crengile mai joase, a cules din mai mulţi pomi, să nu se supere niciunul; a umplut coşul şi a dus cireşile la cimitir; le-a aşezat pe mormântul nevestei şi al băiatului; a pus şi un vas cu apă şi flori, după cum e datina în ziua aceea, să aibă şi ei ce bea. A plivit mormintele de mărăciniş şi ierburi uscate, a curăţat pânzele de păianjen şi de lăstărişul care înăbuşea dafinii sădiţi pe morminte, a înlocuit cărămizile sparte şi a pus altele în jurul lumânărilor, să nu le stingă vreo adiere, s-a aşezat pe banca de lemn de lângă morminte, a gustat din cireşe, să le fie de suflet nevestei şi fiului lor.

În partea aceea unde cimitirul fusese lărgit, porumbeii sălbatici guguiau trist de parcă plângeau. Târpe îi urmărea cum aleargă prin mărăcinişuri ca şi când îşi căutau, şi ei, pe careva de-al lor înmormântat, şi piin faţa ochilor îi trecu imaginea zilei când Sfatul popular sătesc luase hotărârea ca terenul acesta viran să fie dat pentru a se lărgi cimitirul. Cum a ieşit decizia, oamenii au şi început să se hărţuiască, să se certe pentru el, să se încontreze care să apuce locul sau bucăţica mai bună pentru viitorul său mormânt sau al familiei sale. Au început să parceleze terenul, să-l traseze, să-l îngrădească cu pari, cu piatră, cu sârmă, să-l păzească, să-l apere ca nu cumva să pună altcineva mâna pe el. Tot timpul se întorceau în cimitir şi controlau dacă e totul în ordine, dacă n-a mutat cineva gardul, dacă n-a înaintat careva cu vreun pas sau cu vreo palmă. Curăţau spinii, buruienile, nivelau parcelele însemnate de parcă aveau de gând să înalţe casă sau să facă grădină. Sădeau flori şi ar-Duşti, în locurile acelea unde socoteau că le va sta capul când vor muri, să aibă umbră. Pavau potecile cu piatră şi săpau şănţuleţe să se scurgă apa când va ploua sau va ninge, înjghebau bănci, măsuţe pentru mâncat… Cei lacomi, care nici în viaţă nu se mai săturaseră furând din hotare la câmp, care puneau semne prin livezi şi păduri, se certau şi aici, se încontrau, se uitau cum să pună mâna pe mai mult pământ. Cei mai chibzuiţi le spuneau: „Nu vă mai ciorovăiţi, nesătuilor, nu vă mai bateţi gura de pomană, că nimeni nu a luat, până acum, cu el, pământul în mormânt, nimeni pe lumea asta. îi ajung fiecăruia doi metri – prea mult şi atâta”.

Ce ţi-e şi cu oamenii, se gândea Târpe, privind acum partea aceea goală a cimitirului, cât s-au mai bătut între ei, din lăcomie şi

încăpăţânare, şi nimeni n-a aşteptat să fie înmormântat aci: a luat-o care încotro… L-au îngropat doar pe Mitruş Cerenko şi nici măcar pe el, ci poza şi hainele sale.

Târpe a tresărit auzind în spatele său paşi. A întors capul şi-a văzut un om în mantie:

— Doamne ajută! a zis omul în mantie.

— Domnul te-a ajutat, a spus Târpe uitându-se la omul care se mira.

— Nu nădăjduiam să mai dau de suflet viu, vorbi omul în mantie şi se grăbi să se aşeze pe bancă. S-a aşezat şi a respirat zgomotos.

— Cine eşti? l-a întrebat Târpe.

— Un călugăr. Mă cheamă părintele Igor. Am venit aici, la mănăstirea voastră, să-mi duc viaţa.

„O fi vis sau aievea?" şi-a zis Târpe, uitându-se fâstâcit la călugăr.

Călugărul şi-a scos pălăria, şi-a şters fruntea şi gâtul cu o năframă, s-a întors şi a privit spre mănăstirea de pe deal.

— Aia e mănăstirea?

— Aia, i-a răspuns Târpe. Ce te-a împins să vii aici, părinte Igor?

— Am căutat vreo mănăstire părăsită, departe de oameni, unde să pot să mă dedic cu trup şi suflet Domnului. Mi s-a spus că aici aş găsi-o… Tu eşti singur în sat?

— Singur.

— De ce ai rămas singur?

— Am rămas ca să-mi împlinesc zilele aici… Să mă culc şi eu lângă ce mi-a fost mai drag şi-acum îmi doarme în mormânt…

Părintele Igor a privit fotografiile de pe mormânt şi a întrebat:

— Cine-ţi odihneşte aici?

— Nevastă-mea şi fiu-meu… S-au dus, odihnesc în pace, iar mie mi-au lăsat pe veci rana şi durerea.

— Nu jeli, frate, cu toţii avem drumul într-acolo… a spus părintele Igor. Şi eu sunt singur… Toţi ai mei au murit… Ca să-mi uşurez durerea am luat-o pe urmele lui Iisus Hristos care spune: „Cel carele îşi iubeşte pre tatăl său şi pre muma sa mai mult decât pe mine – nu e vrednic de mine; cel carele îşi iubeşte femeia şi copiii mai mult decât pre mine – nu e vrednic de mine. Cel carele îşi ia crucea sa şi vine după mine, va afla pace în suflet şi fericire în împărăţia Domnului…"

Părintele Igor a băut apă din urcior, să le fie de suflet fiului şi

nevestei lui Târpe, a mâncat din cireşe, apoi s-a ridicat.

— Să mă duc şi eu la mănăstire, a zis el.

— Să merg să-ţi deschid, a spus Târpe. Eu păstrez cheia.

Au pornit spre mănăstire. Părintele Igor, văzând casele părăsite, satul pustiu, i-a zis lui Târpe:

— Cum îţi duci singurătatea?

— Niciodată nu mi-e greu, iar uneori nici n-o simt…

— Fericit cel care trăieşte singur, a spus părintele Igor. N-are cu cine să se certe, cu cine să se duşmănească, pe cine să înjosească, cui să-i mai facă rău. Unde nu există oameni, nu sunt nici greşeli. În tinereţe, înainte de a mă călugări, plină de greşeli mi-a fost viaţa: am trăit într-un astfel de mediu încât nici n-aveai cum să te aperi de păcate. Am căzut din unul în altul… Mă gândeam: lumea e o trăsură strălucitoare – în vreme ce înţelepţii o cercetează, nebunii se plimbă în ea. Şi eu mi-am închinat viaţa acestei strălucitoare trăsuri: m-am plimbat, m-am plimbat în ea, până într-o zi când am văzut că frâiele trăsurii le ţine diavolul în mână. M-am dat ia o parte, m-am retras din viaţa aceea şi m-am călugărit… L-am urmat pe Iisus Hristos care spune: „Viaţa aceasta e dulce, dar nemurirea e mai dulce, căci doar ea te poartă departe şi mai departe… Alungă-ţi păcatele, depărtează-te de la ispita pământească şi desfătarea îţi va fi veşnică”.

Târpe i-a deschis poarta mănăstirii, a intrat în curtea năpădită de iarbă, a deschis uşa bisericii;

s-a închinat părintele Igor, l-a condus Târpe spre conacele mănăstireşti, i-a arătat odăile, i-a arătat, din ceardac, şi fânarul şi staulele şi coteţele, aria, beciurile mănăstireşti şi i-a spus:

— Cândva mănăstirea asta, părinte, a fost bogată, tare bogată. Avea de toate. Avea miei, viţei, vaci, purcei, găini, raţe, curci. Le aduceau oamenii din toate satele şi le dăruiau mănăstirii. Dar, într-o vreme, părintele Timon a început să taie, să frigă, să mănânce. S-a trezit pe cap cu consiliul parohial; l-au luat la întrebări:

— A avut găini, mănăstirea?

— A avut, a răspuns părintele Timon.

— Unde sunt? a fost întrebat.

— Harrşt! le-am tăiat, a răspuns el.

— A avut raţe, mănăstirea?

— A avut, a răspuns el.

— Unde sunt?

— Harrşt! şi pe ele… a răspuns.

— A avut miei, viţei?…

— A avut…

— Unde sunt?

— Harrşt! şi ele… a zis.

— Aşaa! au strigat cei veniţi. Cum ai îndrăznit să faci una ca asta?

— Ce era să fac? le-a zis el. Cine să mi le păzească? Oamenii au început să plece… Mi-au spus: „Părinte, acum nici pe ale noastre nu le mai păzim, darămite pe ale mănăstirii…”

— Şi ce i s-a întâmplat? a întrebat părintele Igor.

— L-a lovit damblaua când, în faţa lui, s-a dezbrăcat şi a rămas goală Tina Şekerka pe care el o chemase să se căiască.

Părintele Igor s-a înfiorat.

După o vreme Târpe a spus:

— Părinte, o să trag clopotul. Să poarte vestea că om sfânt a venit aici…

— Trage-l…

A bătut clopotul; şi-a întins glasul peste toţi munţii.

* * *

T îipe s-a ridicat în picioare şi a ieşit în ceardac să vadă dacă s-a risipit ceaţa care de zile în şir se înstăpânise peste sat ca o cocă groasă ascunzând într-însa casele şi copacii şi totul, jur-împrejur.

— Încă mai eşti aici? i-a strigat Târpe ceţii. Doamne, de ce n-o bagi în mama ei!

Şi Dumnezeu parcă l-a auzit: s-a stârnit un vânt din munte, mai întâi lin, iar apoi mai puternic şi mai puternic, a făcut un gol de lumină peste sat, şi-a croit drum, apoi a prins să sufle şi să împrăştie ceaţa, până a alungat-o: s-a înseninat totul în jur, s-a ivit pământul, s-a ivit cerul, s-au eliberat din strânsoarea ceţii, au fost eliberate şi lucrurile, redobândindu-şi chipul lor pierdut. A respirat întreaga preajmă uşurată, slobodă. S-a spălat Târpe şi a luat-o spre mănăstire, să-l vadă pe părintele Igor. Pe cer a zărit un uliu care se rotea în văzduh, ca un diavol. Lui Târpe i s-a strecurat în oase teama, l-a luat cu crampe. Apoi crampele s-au înmulţit când în grădină a auzit piuitul puilor: pe unul dintre ei îl şi luase uliul.

— O, blestematule, blestematule! a strigat Tirpe mânios.

A luat-o la fugă spre casă, a pus mâna pe puşcă, dar uliul parcă

presimţise, fiindcă se făcuse nevăzut. L-a înjurat Târpe şi pe el, l-a înjurat şi pe Dumnezeu.

— Nu-l mai cleveti pe Dumnezeu, nu-l mai înjura, a spus părintele Igor.

A mai adăugat doar atât:

Voia Domnului… Căci aşa e viaţa, aşa e legea naturii, cel mai puternic se năpusteşte asupra celui mai slab şi-l mănâncă: leul îl pândeşte pe lup, lupul pe vulpe, vulpea pe uliu, uliul puii, puii gizele, iar gâzele cine ştie ce fiinţe mai mărunte ca ele… Şi astfel fiecare pândeşte pe altcineva, cum şi pre noi ne pândeşte necuratul, diavolul… De aceea nu te amărî; spune doar: Voia Domnului…

— O, Doamne, până unde ţine voia aia a ta, a oftat într-o zi iarăşi Târpe, când i-a murit calul. Ah, sufleţelule, bietul de tine, a gemut zile întregi Târpe lângă calul bolnav, mângâindu-l pe grumaz, să-i mai îndulcească chinul şi durerea. Îi turna apă cu plosca, pe gât, dar el îşi încleşta dinţii şi îşi întorcea capul; se chircise, se ghemuise cu picioarele sub el, scrâşnind din dinţi ca şi când ar fi vrut să-şi roadă acel ceva care-l durea. În fiecare zi, câtă vreme calul a zăcut bolnav, Târpe a rămas lângă el în grajd, să fie mai aproape de el, să-i fie de ajutor. Când calul îşi trăgea din greu sufletul, când necheza, Târpe se ridica, îl mângâia, îl liniştea. Mai înainte calul ţinuse piept tuturor bolilor; îl lovise năjitul, gingivita, răpciugă, rapănul, dalacul, îmbăloşarea, dar învinsese toate bolile mişcându-se, muncind. Adesea, când îi cădeau potcoavele, mergea şi aşa, îi curgea sânge din copite, dar îndura; îl bătea samarul când ducea în spinare ceva greu, i se deschideau răni pe şale şi pe sub coadă, dar îndura, nu se dădea bătut. Dar, odată cu bătrâneţea, a început să-l cam lase văzul, să i se împăienjenească ochii, să nu mai vadă bine; i se tociseră dinţii, cu greu îşi mai mesteca hrana; începuseră şi genunchii să i se înmoaie. Mai ieri, când s-a dus Târpe cu el la Dukovo, să vândă miere şi rachiu şi să cumpere făină şi sare, calul abia-abia a luat în piept drumul prin clisură; nu a mai putut să păşească, să meargă; l-a dus Târpe de căpăstru, i-a îndrumat paşii, iar el îşi lovea copitele de bolovani, se poticnea când călca în vreo groapă. „Haide, haide, suflete”, l-a îndemnat Târpe, bătându-l pe grumaz. Abia au urcat în sat.

La întoarcere calul s-a lăsat la pământ şi nu s-a mai sculat. L-a privit cu milă Târpe cerându-i îndurare.

— Ţine-te bine, Zvezdenko, înghite, sufleţelule, i-a zis Târpe

mângâindu-l.

Când *i*. văzut calul că i-a venit sfârşitul, s-a opintit cu toată forţa să se îndrepte, să se ridice, dar s-a prăbuşit; l-a privit cu jale pe Târpe, dânau-şi duhul.

— Of, m-ai lăsat, m-ai părăsit şi tu, suflete, a oftat Târpe, şi ochii i s-au umplut de lacrimi. Mulţi ani îi petrecuseră împreună: aducea lemne de la pădure, ducea grâu la moară, ara pe câmp; târa materialele pentru refacerea acoperişului casei, călca griul pe arie, aducea legături de fân de prin livezi. Niciodată nu-l lăsase pe Târpe singur sau la greu. O dată i-a salvat chiar şi viaţa. Se întorceau într-o noapte cu ninsoare prin clisură; muşca viforul, sufla şi-i troienea cu zăpadă. Călca cu greu calul prin zăpadă, o ara cu pieptul, deschizând drum. Târpe se ţinea după el, se prindea de oblânc, iar când nu mai putea, când cădea, îl trăgea calul, îl urnea din loc. Dar şi calul căzu şi nu mai putu să meargă. A strigat Târpe, l-a rugat, l-a îndemnat, dar totul a fost în zadar. Viforniţa a prins a-i acoperi. Nu mai era nicio ieşire şi Târpe se gândi să taie calul aşa cum făcuse în vremea retragerii peste munţii Albaniei, în primul război mondial; şi atunci la fel îl prinseseră viforniţele cele grele, gerul nemilos; plutonul lui se risipise, mulţi soldaţi muriseră de frig; Târpe care avea un cal, când văzu că şi el o să îngheţe, l-a înjunghiat, l-a spintecat, i-a scos maţele şi s-a vârât în pântecul lui. În zori, când a încetat viforniţa, a ieşit din burta calului, a îndepărtat zăpada care-l troienise, şi a prins să-şi îmbrăţişeze calul mort care-l salvase.

Dar Zvezdenko, de cum s-a odihnit, de cum şi-a adunat puterile, s-a sforţat din nou, s-a ridicat în picioare şi a pornit să taie cale prin zăpada din clisură. Când au ieşit din clisură, când a văzut casele satului, l-a cuprins bucuria, erau salvaţi…

— Fie-ţi ţărâna uşoară, dragul meu, i-a spus Tirpe.

L-a târât cu greu din grajd, i-a săpat o groapă în curte şi l-a îngropat acolo fiindcă mai departe în l-a mai putut căra.

A doua zi când s-a trezit, ce să vezi: veniseră sălbăticiunile, îl dezgropaseră şi-l hărtăniseră. Şi din nou l-a pălit în suflet jalea după cal. Printre 7. Ăplazurile ogrăzii a văzut un lup care urla, scheuna, înţepenit din pricina burţii prea ghiftuite. S-a smucit, dar nici înainte, nici înapoi, n-a fost chip să mai iasă. Târpe a luat un par şi a prins să-l bată, să-l pocnească din toată inima; urla lupul, gemea, se ruga, dar Târpe lovea golindu-şi iadul din suflet.

— Aşa, aşa, blestematule, ţipa la el Târpe; eu mai ieri-alaltăieri ţi-am salvat viaţa, iar tu, acum tocmai la calul meu te-ai repezit! A urlat lupul până când Târpe i-a trăsnit una în cap şi l-a ameţit. I-a despărţit capul de trup, şi i l-a înfipt într-un par din gard, să-i sperie pe ceilalţi lupi. Dar noaptea să vezi minune: lupii, supăraţi că semenul lor fusese omorât sau vrând să termine cu calul, s-au adunat de prin toţi munţii, din toată lumea: au luat cu asalt casa şi s-au pus pe urlet, lătrau ca turbaţi. A tras Târpe cu puşca, dar ei s-au retras spre pădure şi apoi, în valuri, s-au năpustit din nou.

În zori Târpe n-a găsit decât un lup mort. De la mănăstire părintele Igor a venit în fugă, speriat tot.

— Ce-a fost astă-noapte? l-a întrebat pe Târpe. Mi-a trecut prin cap că se dau lupte…

— Era gata să fiu mâncat de lupi, i-a răspuns Tirpe.

Părintele Igor s-a închinat şi a spus:

— Trebuie să prăznuieşti ziua de sfântul Martin… El e păzitorul de sălbăticiuni.

De Sfântul Martin, Târpe l-a chemat pe părintele Igor la masă, ca să fie slăvit praznicul. Au băut până le-a ajuns în gât. Mai întâi în odaie, apoi au ieşit în ceardac, apoi au coborât în curte, pe urmă s-au dus în grădină. Schimbau locui, chipurile să nu se îmbete: părintele Igor a început să-i tragă cu cea mai iubită cântare a sa, despre cei doisprezece apostoli, care nu-şi mai avea sfârşit. Pe Târpe îl dureau fălcile urmându-l pe părintele Igor. Iar părintele Igor, din vreme în vreme, mai trăgea câte o gură de aer, atât cât pentru a da peste cap paharul, ca să-şi mai ungă gâtlejul uscat şi o ţinea înainte.

Să zicem unu: unul e Domnul din ceruri, lui ne rugăm, lui ne închinăm şi pre el îl slăvim;

Să zicem doi: a doua-i Fecioara, unul e Domnul din ceruri, lui ne rugăm, lui ne închinăm şi pre el îl slăvim;

Să zicem trei: a treia-i Sfânta Treime, a doua-i Fecioara, unul e Domnul din ceruri, lui ne rugăm, lui ne închinăm şi pre el îl slăvim.

Să zicem patru:

patru Evanghelista, a trea-i Sfânta Treime, a doua-i Fecioara, unul e Domnul din ceruri, lui ne rugăm, lui ne închinăm şi pre el îl slăvim.

Să zicem cinci:

cinci sunt rănile lui Hristos, patru Evangheliştii, a treia-i Sfânta

Treime, a doua-i Fecioara, unul e Domnul din ceruri, lui ne rugăm, lui ne închinăm şi pre el îl slăvim;

— Opreşte-te, părinte, ajunge, a strigat Tirpe.

— Nu există oprire! a strigat şi părintele Igor şi a continuat:

Să zicem şase: şase îngerii înaripaţi, cinci sunt rănile lui Hristos, patru Evangheliştii, a treia-i Sfânta Treime, a doua-i Fecioara, unul e Domnul din ceruri, lui ne rugăm, lui ne închinăm şi pre el îl slăvim.

Să zicem şapte; şapte biserici ale lui Hristos, şase îngerii înaripaţi, cinci sunt rănile lui Hristos, patru Evangheliştii, a treia-i Sfânta Treime, a doua-i Fecioara, unul e Domnul din ceruri, lui ne rugăm, lui ne închinăm şi pre el îl slăvim;

Să zicem opt:

opt potire de aur, şapte biserici ale lui Hristos, şase îngerii înaripaţi, cinci sunt rănile lui Hristos, patru Evangheliştii, a treia-i Sfânta Treime, a doua-i Fecioara, unul e Domnul din ceruri, lui ne rugăm, lui ne închinăm şi pre el îl slăvim;

— Părinte, mă doare gâtul… Nu mai pot. Să ne oprim, a strigat Târpe.

— Nu există oprire… Înghite, unge-ţi gâtlejul, nu te lăsa, urmează-mă… i-a spus părintele Igor şi a continuat:

Să zicem nouă: nouă vestitori ai Domnului, opt potire de aur, şapte biserici ale lui Hristos, şase îngerii înaripaţi, cinci sunt rănile lui Hristos, patru Evangheliştii, a treia-i Sfânta Treime.

O doua-i Fecioara, unul e Domnul din ceruri, lui ne rugăm, lui ne închinăm, şi pre el îl slăvim.

1 – c. 16$

Să zicem zece: Zece porunci ale Domnului… nouă vestitori ai Domnului, opt potire de aur, şapte biserici ale lui Hristos, şase îngerii înaripaţi, cinci sunt rănile lui Hristos, patru Evanghelista, a treia-i Sfânta Treime, a doua-i Fecioara, unul e Domnul din ceruri, lui ne rugăm, lui ne închinăm şi pre el îl slăvim;

Să zicem unsprezece: unsprezece întrupări ale Domnului, zece porunci ale Domnului, nouă vestitori ai Domnului, opt potire de aur, şapte biserici ale lui Hristos, şase îngerii înaripaţi, cinci sunt rănile lui Hristos, patru Evangheliştii, a treia-i Sfânta Treime, a doua-i Fecioara, unul e Domnul din ceruri, lui ne rugăm, lui ne închinăm şi pre el îl slăvim;

— Aman, bre părinte nu mai mă ţin fălcile, nu mai pot, a strigat

Târpe.

— Nu te lăsa, nu te lăsa… i-a apus lui Târpe şi dă-i înainte:

Să zicem doisprezece; doisprezece apostoli, unsprezece întrupări ale Domnului, zece porunci ale Domnului, nouă vestitori ai Domnului, opt potire de aur, şapte biserici ale lui Hristos, şase îngerii înaripaţi, cinci sunt rănile lui Hristos, patru Evangheliştii.

a treia-i Sfânta Treime, a doua-i Fecioara, unul e Domnul din ceruri, lui ne rugăm, lui ne închinăm şi pre el îl slăvim.

Cel mai greu i-a venit lui Târpe atunci când părintele Igor a greşit şi a luat-o de la capăt. Când, în cele din urmă, a terminat de cântat, părintele Igor i-a spus lui Târpe:

— Hai acum să bem câte un pahar pentru fiecare apostol, slava fie cu ei…

Au băut douăsprezece pahare, pentru fiecare apostol câte unul şi s-au făcut cui. Afară fiarele sălbatice urlau la ei.

P rimăvara a înveşmântat în grabă copacii; năpădeau în ei sevele, parcă-i apucase nebunia; sorbite de rădăcină, zburau; grăbeau albinele spre flori – polen era din plin pretutindeni; păsările prindeau glas şi trezeau pământul, îmbătate de bogăţia şi frumuseţea lui; Târpe şedea în ceardac, iar vântoasa caldă aducea mireasmă de busuioc, de trifoi, de romaniţă. Puii umblau prin curte, se învârteau pe sub măr şi se certau pentru câte un vierme care cădea din rămuriş. Deasupra lui Târpe se arăta păianjenul care pândea pe grindă să-şi înceapă ţesutul pânzei. Târpe îşi mişca bâta şi păianjenul fugea, se ascundea.

Pe drumul mănăstiresc coborau un bărbat şi o femeie ducând cu ei un cal. De cum i-a zărit, Tirpe s-a ridicat şi a pornit în întâmpinarea lor, să vadă cine sunt. Dar ei se şi pierduseră în clisură şi Târpe a luat-o spre mănăstire, la părintele Igor. L-a găsit stând în curte şi mâncând găină friptă, pipăindu-i şi sugându-i fiece oscior.

— Hopa, găină, părinte! zise Târpe.

— Aha, a încuviinţat părintele Igor cu gijra plină şi i-a întins şi lui din carne.

— Cine ţi-a adus-o?

— Suflete bune…

A luat damigeana cu vin, a înclinat-o, vinul i-a gâlgâit în gâtlej, şi-a şters mustăţile şi burta şi i-a trecut-o lui Târpe:

— Bea… Au fost două sufleţele bune: bărbat şi femeie… Au venit să se roage la mănăstire să le dea sfânta Fecioară urmaş…

Şi-au trecut damigeana de la unul la celălalt, au băut, s-au sfinţit, şi au început să hăuiască! răsunau munţii de glasul lor care se înmulţea în sute de glasuri.

— Strigă cât poţi mai tare, i-a spus lui Târpe părintele Igor. Când ţi se aude glasul nimeni nu-ţi poate face nimic: eşti stăpân peste toate…

Au băut şi au hăuit. Au cântat şi cântecul celor doisprezece apostoli şi zorii i-au găsit aţipiţi în ceardacul mănăstirii. Lângă ei şedea damigeana stoarsă, goală; pe buzele ei atârnau agăţate ultimele picături, care se împurpurau precum sângele. Zefirul de dimineaţă i-a trezit, s-au ridicat, au luat-o către izvor, s-au spălat, s-au răcorit şi s-au închinat soarelui care ieşise mare şi roşu.

— Am băut zdravăn, părinte Igor, a zis Târpe.

— Dar ce să facem, când trăim ca lupii, azi ai, mâine n-ai… a zis părintele Igor.

Peste câteva zile Târpe iar a zărit, pe drumul mănăstirii, bărbatul şi femeia. A luat-o la picior şi i-a văzut: erau Stoe şi Velika. Duceau cu ei un mieluşel să-l dăruiască mănăstirii. Au dat ocol cu mielul în ¡jurul mănăstirii după datina sfântă, apoi i i-au pus în braţe părintelui Igor. S-au rugat în mănăstire să le dea Dumnezeu copil şi au plecat. Mielul a prins să zbiere, să se învârtească tot căutându-i pe Stoe şi pe Velika.

— Ce-o să faci cu el, părinte? a întrebat Tirpe.

— O să-l ţin…

Mielul zbiera tot mai tare. Se smucea să-şi tragă capul din sfoara cu care fusese legat, s-o rupă. I-a dat părintele Igor să mănânce, dar el nici chip. Noaptea şi-a petrecut-o zbierând. A doua zi s-a potolit; părintele Igor l-a lăsat liber în curte şi el a început să pască. Apoi l-a lăsat să pască şi în jurul mănăstirii.

Într-o zi părintele Igor a tras clopotul, dându-i semn lui Tirpe să vină. S-a dus Târpe şi ce să vadă: părintele Igor tăiase mielul şi aprinsese focul să-l frigă.

— L-ai tăiat, părinte? s-a mirat Târpe. N-ai zis că ai să-l păstrezi?…

— Foamea nu păstrează nimic… a zis părintele Igor. Ştii povestea aceea cu ţiganii? Când s-au strămutat din India, au poftit să meargă cu ei şi vaca pe care o divinizau ca pe o fiinţă sfântă. Dar, la drum, cum mureau de foame, au hotărât să taie vaca. Înainte de a o tăia, căpetenia lor i-a strâns şi le-a zis că trebuie să cadă la învoială

care animal să fie ales drept sfânt, în locul vacii. Au înşirat, au pomenit multe animale, dar nu s-au hotărât asupra nici unuia, căci ziceau: oricare ar fi, tot nu ne ţinem de cuvânt, tot o s-o mâncăm. În vreme ce şedeau pe gânduri, căpeteniei i-a căzut pe limbă, din mărul pe care-l muşcase, un vierme – s-a scârbit. a scuipat viermele şi a spus: „Ei, jivina aceasta vom socoti-o sfântă… Daţi încoace vaca…”

Au fript mielul, au băut, s-au veselit şi iarăşi au prins să strige, să-şi asculte glasul cum se înmulţeşte peste munţi.

Când a sosit sărbătoarea Sfintei Maria, praznicul mănăstirii, când s-a auzit că mănăstirea are călugăr şi că va ţine slujbă, a venit lume din toate împrejurimile. S-au aşezat bine în conacele mănăstireşti, prin ceardacuri, în curte. Au sosit şi cântăreţi şi toboşari; au cântat, au bătut tobele, s-a întins hora, s-a chiuit. Se plimba ţoiul cu ţuică şi plosca de vin de la om la om, de la gură la gură, de la masă la masă: îşi făceau oamenii urări, îşi făceau închinări. Lui Târpe şi părintelui Igor inima le sălta de bucurie că mănăstirea era plină, că se întorsese la viaţă. Au luat la rând mesele, au băut, au ciocnit, s-au prins şi în horă, au jucat; părintele Igor a condus chiar hora, a învârtit-o, a răsucit-o.

— Domnul să vă blagoslovească uneltele, fraţilor, le-a spus cântăreţilor şi, strângându-şi mantia.

s-a pus pe jucat până când s-a trezit cu un cârcel în picior – îl apucase sciatica.

— Of, blestematule, of diavole! a oftat el şi a anchilozat.

A doua zi, când mănăstirea s-a golit, când au plecat cu toţii, Târpe a luat cântăreţii şi i-a purtat cu el să le cânte şi caselor din sat care, cu anii, nu mai auziseră vioară. I-a dus mai întâi la el acasă şi le-a zis:

— Cântaţi o horă a miresei pentru nevastă-mea!…

Cântăreţii s-au pus pe cântat.

— Cântaţi acum hora feciorească pentru fii-meu care a murit în floarea tinereţii, le-a spus.

Cântăreţii au cântat. În vreme ce ei cântau, Târpe a smuls bani de argint din salba neveste-sii, pe care o păstra în ladă, ca să le dea cântăreţilor. Le-a dat şi s-a pus pe plâns. Apoi i-a dus să cânte şi pe la alte case. Intrau în curţile pustii şi cântăreţii cântau. Le-a propus Târpe să meargă şi la cimitir să le mai cânte şi morţilor, dar ei au zis:

— Aşa ceva nu facem.

Şi au plecat. Satul a amuţit din nou. Totul parcă fusese doar vis: venise, trecuse…

S-a dus Târpe la mănăstire, să-l vadă pe părintele Igor şi să-i aducă leac pentru sciatică.

— Pe mine, Târpe, iar m-a târât necuratul în ispită, i-a spus părintele Igor. Mi-a dat brânci să mă prind între femei în horă…

— O să te ierte Domnul, a zis Târpe. Căci lui i-a plăcut că mănăstirea s-a trezit la viaţă…

Două săptămâni a bolit părintele Igor până când sciatica l-a lăsat. S-a ridicat. Şedea în odaie şi citea, nimic altceva. Citea zi şi noapte.

— Ce e părinte? De ce nu ieşi? l-a întrebat Târpe.

— Mă chinuie ceva…

— Ce, părinte?

— Mă chinuie întrebarea asupra facerii de bine. Cu toate că ştiu că o astfel de faptă e pe gustul lui Dumnezeu, căci Domnul spus-a: „Fii făcător de bine, aşa cum tatăl din ceruri, aşa cum făcătoare de bine fost-au înţeleptele fecioare care l-au hrănit şi mângâiat pre Domnul, necunoscând că El este acela…” Dar mă chinuie, Târpe, întrebarea: până unde trebuie să meargă facerea de bine, care îi sunt hotarele, pentru a nu cădea în greşeală.

— Despre ce fel de facere de bine vorbeşti, părinte?

— Ei, despre ce fel…

Târpe l-a privit fâstâcit.

Velika venea şi mai des la mănăstire şi i se ruga sfintei Fecioare să-i dăruiască un prunc. Îngenunchea în faţa icoanei şi şoptea:

— Maică Fecioară, fie-ţi milă de mine, nu mă lăsa fără prunci; dezleagă-mă de firele nerodirii şi dăruieşte-mă cu un fiu.

Şi-a dezlegat bocceaua, şi-a dezlegat năframa, şi-a dezlegat salba, şi-a desfăcut legăturile ciorapilor, şi-a desfăcut tot ceea ce era legat asupra-i pentru a i se dezlega drumul pe care trebuia să se arate binecuvântarea Fecioarei.

A privit-o părintele Igor cum bătea, ceasuri în şir, mătănii în faţa icoanei Fecioarei, l-a prins părerea de rău, s-a dus la ea şi a liniştit-o spunându-i că Domnul e milostiv şi că-i va împlini rugămintea. Ea i-a sărutat mâna, i-a sărutat mantia şi i-a mulţumit.

— De câţi ani sunteţi fără copil? a întrebat-o odată părintele Igor.

— De nouă, părinte.

— În cine zace pricina: în tine sau în bărbatul tău?

— Nu ştiu, părinte.

— Se va milostivi Dumnezeu. O să vă uimească aşa cum a uimit toată Iudeia cu Fiul ei!… a spus părintele Igor.

Într-o zi Tirpe i-a zărit din nou pe Stoe şi pe Velika mergând pe drumul mănăstirii. Cu ei mai era încă un ins. Târpe a alergat după ei, i-a ajuns din urmă. Văzu că Velika ducea în braţe un copil.

— Ne-a bucurat Dumnezeu… a zis Stoe, vesel.

Am venit ca să-l botezăm.

Târpe s-a bucurat şi el; era emoţionat, i-a felicitat.

— Iată, nu trebuie ca omul să-şi piardă nădejdea… le-a spus Târpe.

Au intrat în mănăstire. Când i-a văzut părintele Igor s-a aprins şi el de bucurie şi de emoţie.

— Slavă Domnului… a spus el şi a luat copilul să-l boteze. A turnat apă în cristelniţă; i-a tăiat copilului câte o mică şuviţă de păr din cele patru părţi ale creştetului, a făcut asupra lui cruce; i-a suflat în gură duh sfânt, l-a îmbăiat în apa din cristelniţă şi a întrebat care-i este numele. Mai înainte ca naşul să rostească numele copilului, Velika a zis:

— Să se numească Igorcc…

Naşul s-a supărat:

— Eu am alt nume, a spus el.

Dar Velika s-a închinat şi a zis:

— Nu pot să ascund în faţa sfintei Fecioare, dar copilul e de la părintele Igor…

— Vai de mine, a rămas naşul cu gura căscată şi a înlemnit.

A înlemnit şi Stoe.

Părintelui Igor i-a căzut din braţe copilul în cristelniţă.

— Bre, Stoe, ai auzit? a ţipat naşul.

Stoe şedea împietrit, apoi a rostit:

— Am auzit, am auzit…

— Şi ce-i de făcut acum?

— Ce să facem? Nimic… a zis Stoe. Să-l blagoslovească Dumnezeu pe părintele Igor care ne-a umplut de bucurie casa…

Şi-au luat Velika şi Stoe copilul, l-au înfăşat şi au pornit-o spre casă. Părintele Igor încă şedea aşa, cu mânecile suflecate lângă

cristelniţă neştiind ce să facă. Şi Târpe şedea lângă el, înlemnit, pierit.

— Cum s-a întâmplat asta, părinte? l-a întrebat după o vreme Târpe.

Părintele Igor, ca şi cum s-ar fi trezit dintr-un vis, a răspuns:

— Nu ştiu, nu ştiu, Târpe…

După vreo câteva zile a venit un diacon de la oraş, i-a adus părintelui Igor o scrisoare de la mitropolie. A citit-o părintele Igor, şi-a încruntat sprâncenele şi s-a pregătit de plecare. A trecut pe la Târpe, să-şi ia rămas bun.

— Cu bine, dragă frate, i-a spus lui Târpe.

— Încotro, părinte? l-a întrebat Târpe nelămurit.

— Nu ştiu… Porunca e să părăsesc mănăstirea…

— Oh, bre, părinte, s-a schimonosit Târpe.

Şi-au luat bun rămas, s-au îmbrăţişat cu gâtlejurile uscate de emoţie.

Târpe a rămas multă vreme lângă drum, urmându-l trist, din ochi.

X unetele şi puternice străfulgerări îl treziră pe Târpe din somn; i se năzări că se surpă casele, că se răstoarnă munţii, că se desfac baierele cerului. Şedea în pat cu perna proptită sub cap şi se uita pe fereastra care se lumina şi se zguduia de bubuituri; parcă se afla pe linia frontului înconjurat de grenade care explodau; la fiecare detunătură, închidea ochii, învineţea; se uita prin odaie, se uita la tavan şi se liniştea văzând cum casa se ţine tare. Tunetele au prins încet-încet să se depărteze, să se mute în altă parte. Dar în ferestre încă mai bătea câte o slabă, rătăcită străfulgerare. Când vremea de afară s-a îmbunat, când s-a liniştit, dinspre poarta ogrăzii Târpe a desluşit ceva ca un tropăit; s-a ridicat, şi-a ascuţit auzul şi iarăşi a auzit tropăitul acela. „Ce-o mai fi şi asta?” şi-a zis Tirpe. A deschis fereastra, şi acum tropăitul s-a auzit şi mai desluşit.

— Cine e acolo? a strigat el, dar nimeni nu a răspuns.

De departe venea doar ecoul urletelor de lupi. A luat felinarul şi puşca şi a ieşit afară. A crăpat poarta şi iată ce i-a fost dat să vadă: în prag şedea culcată o căprioară cu piciorul frânt. Când l-a văzut pe Târpe a apucat-o frica, a dat să se ridice, să fugă, dar Târpe a sărit pe dată şi-a prins-o. A început căprioara să tremure, să se zbată, ca să scape din braţele lui Târpe, dar când a auzit din nou urletele lupilor porniţi pe urmele ei, s-a domolit, s-a lipit de Târpe care a urnit-o şi-a

dus-o în curte. A cântărit-o din ochi zicându-şi „O să am carne pentru toată iarna". A intrat în grajd, a luat cuţitul s-o taie, dar, la lumina felinarului, a văzut cum căprioara plângea şi l-a cuprins mila. A lăsat-o pe paie în grajd, şi-a scos năframa ca să-i lege piciorul frânt. Căprioara tremura, se chircea de durere. Târpe a luat o sarică şi a înfăşurat-o, să nu-i fie frig. I-a auzit răsuflarea zgomotoasă şi nu i-a mai venit să se întoarcă în odaie să doarmă. A tras o velinţă pe el, petrecându-şi noaptea lângă ea. I-a pus apoi un leac din cânepă şi ouă, şi i-a legat oasele cu şipci, să i le fixeze. Când i-a trecut durerea, căprioara s-a mai întremat puţin; îşi scotea limba spre mălaiul pe care i-l aducea Târpe şi bea apă din cofă. Din grajd, Târpe a mutat-o la el în odaie. I-a aşternut fân şi paie într-un colţ al odăii şi i-a înjghebat culcuş. I-a dat numele Doidenka. Tot timpul vorbea cu ea, cum ai vorbi cu un copil:

Hai, Doidenka, scoală-te să mănânci, ridică-te să văd dacă poţi să mergi bine, vino să-ţi dau grăunţe.

Îşi întindea mâna spre ea, iar ea cu greu se ridica în picioare, venea şi mânca grăunţe din palma lui. Când se ducea pe munte îi spunea:

— Eu acum mă duc după lemne, tu aşteaptă-mă aici, uite mâncare, uite apă.

Când se întorcea îi aducea de mâncare ramuri de brad, de ienupăr, de păducel; ea se învârtea şi ou mai putea de bucurie. Din pricina ei, Târpe se trezea mai devreme: se ducea la cişmea să ia apă, aprindea focul în sobă şi punea de ceai, făcea mămăliguţa din care îi dădea şi ei; deretica şi-i scotea la aer şi culcuşul ei. Când s-a pus pe picioare, a început să se aşeze la uşă aşteptând ca Tirpe să-i deschidă, să iasă în curte, să se plimbe. Tirpe îi dădea drumul şi ea, fericită, umbla prin curte, păscând iarba. A lăsat-o şi în grădină să pască. La început lua aminte la ea şi o aducea acasă, mai apoi a lăsat-o să se întoarcă singură. Dar, într-o zi, pe Târpe l-a cuprins oftatul văzând că Doidenka se făcuse nevăzută din grădină. A căutat-o prin toate tufişurile, prin toate şanţurile pe unde bea de obicei apă, a căutat-o şi prin celelalte grădini din sat, prin curţi, fânare şi grajduri, pe câmp, prin păduri, prin munţi, dar Doidenka nu era nicăieri. Neîncetat a căutat-o pretutindeni de jur-împrejur, dar Doidenka nu lăsase nici urmă. îi plesnea inima de durere şi de jale. Vedea pătura pe care dormise în odaie, strachina din care mâncase şi-i dădeau lacrimile. Îşi pierduse şi linişte şi somn: la fiecare tropot se trezea, îşi lipea obrazul

de geam, ieşea în ceardac şi asculta dacă nu era cumva Doidenka. Auzea urletul lupilor şi trăgea cu puşca în întuneric, crezând că o hăituiesc pe Doidenka. În timpul nopţii lăsa până şi poarta curţii deschisă, dar în zori numai puii alergau prin curte, neliniştiţi că Doidenka nu mai este ca să-i ciugulească fărâmele căzute din gură când mânca.

Cu vreo câteva zile mai înainte ca Doidenka să se facă nevăzută, în sat s-a întors David pândarul. I-a cerut lui Târpe o cazma şi o lopată, să dezgroape pe tată-său şi pe mumă-sa, să le strămute oasele la oraş. Târpe i le-a dat, dar David şi-a văzut de drum fără a i le mai întoarce. Aşa că Tirpe s-a dus la casa lui David să şi le ia singur. Când a intrat în curte, inima i s-a făcut cât un purece, să-l apuce nebunia, nu altceva! Văzu picioarele Doidenkăi azvârlite la gunoi. Văzu şi coada şi urme de păr pe locul unde o jupuise. Văzu şi oasele rămase de la friptură.

— Ah, blestematule! Blestematule! i s-a strâns inima lui Târpe, de parcă îi picurase cineva otravă.

A intrat în casa lui David prefăcând în ţăndări tot ce a găsit înăuntru: şi masa pe care fusese mâncată Doidenka şi scaunul pe care şezuse cel care-o mâncase şi geamurile prin care privise…

Târpe a căzut bolnav şi, câteva zile, nu s-a mai ridicat din pat. Lumina ferestrei din odaie aci se vestea clară, aci se întuneca. „Se schimbă oare atât de repede nopţile şi zilele sau aşa mi se năzăreşte mie?” Sălbăticiunile urlau tot mai aproape şi mai aproape de casa lui.

— Oh, blestemaţii, blestemaţii! Au şi simţit că sunt bolnav, că nu le pot face nimic.

Târpe bolea; auzea cum puii aleargă şi urcă pe scara de la ceardac, cum se caţără la fereastră şi cum, prin geamul pe care-l spărseseră, intră la el în odaie; i se urcară în pat, alergau pe velinţă, piuiau, rugându-l să se ridice ca să-i plimbe. Cu niciun chip nu s-au atins de pâinea pe care le-o pusese la capătul patului, să aibă ce mânca dacă el va muri; i-o lăsau lui.

Puii piuiau tot mai tare şi mai tare, alergau, îl îndemnau să se ridice.

— O, măiculiţă, şi-a mişcat Târpe, cu greu, capul

S-a îndreptat în capul oaselor, s-a opintit, a strâns puteri să se ridice şi, cu chiu cu vai, a reuşit să o facă; sprijinindu-se cu mâinile de perete se proţăpea să nu cadă şi astfel, tirâş-grăpiş, s-a îndreptat spre uşă, a deschis-o, a ieşit în ceardac, puii după el; ţinându-se de

parmalâcul scării a coborât în curte; puii după el; s-a lăsat în genunchi, şi-a desfăcut mâinile, iar puii i s-au urcat în cârcă, pe braţe. Târpe a luat-o pe drum, cu mâinile larg deşi – c. 161 făcute, şi mâinile îi tremurau ca nişte crengi pe un arbore uscat; a strâns din dinţi, să-şi ţină echilibrul, să nu cadă, iar puii îşi ridicau ciocurile în sus, piuiau şi înveseleau satul.

Din vale, pe drum, urca poştaşul Iovko; l-a văzut pe Târpe cu puii pe braţe, l-a văzut cum se târăşte, cum privirea i se întunecă, cum chipul îi luceşte în lumină ca o lămâie, ca turta de ceară.

— Tare-ai mai slăbit, i-a zis Iovko.

— Am bolit… Dar puii nu m-au lăsat, veneau în pat şi nu-mi mai dădeau pace… îngeraşii mei… Când îmi ziceam: gata cu lumea asta, ei veneau şi-mi dădeau putere, mă întremau…

Poştaşul Iovko îi adusese o scrisoare de la Voidan care-i scria: «în cele din urmă, dragă Tirpe, m-am însurat cu cocoana mea, Mariţa-Ţariţa. Ne-am dus la ofiţerul stării civile şi ne-am înregistrat, înregistrarea a fost sărbătorească. Au venit toţi prietenii mei de la azil, au venit şi prietenele ei. Ne-au adus flori şi ne-au urat noroc şi casă de piatră. În timp ce ofiţerul stării civile ne-a citit îndatoririle familiei, cei care erau cu noi s-au pus pe plâns: îşi aduceau aminte de tinereţi, când ai doma, ca însurăţei, şedeau în faţa ofiţerului stării civile sau a popii; tremurau din tot trupul, aşa cum tremura şi Mariţa-Ţariţa care îmi strângea, cât putea, mina. Ne-a întrebat ofiţerul câţi ani avem, eu am zis că şaizeci şi trei, ea a zis că şaizeci; ne-a scuturat, la sfârşit, mâinile, ne-a felicitat şi ne-a spus: „Lung să vă fie traiul împreună (iar eu m-am gândit: of, of, lung să ne fie când suntem la capătul vieţii!). Ne-au felicitat martorii şi toţi cei care au fost acolo de faţă la căsătorie, ne-au pupat, ne-au pus, şi pe mine şi pe Mariţa-Ţariţa, să ne pupăm, au izbucnit toţi în râs şi au bătut din palme. Ne-am prins de mijloc, eu şi Mariţa-Tariţa, şi am ieşit de la ofiţerul stării civile. Eh, când omul se însoară la bătrâneţe, i se întoarce şi toată forţa aceea, şi acelaşi fel ageamiu de a se purta şi ace –, leaşi sminteli ca la tinereţe; ba chiar mai mult „fiindcă tot ceea ce ai scăpat printre degete în tinereţe vrei să împlineşti la bătrâneţe. Dacă în tinereţe te ţineai a fi om cuminte şi voiai să arăţi serios – acum îţi iese pe dos: îţi vine să te copilăreşti, să faci tot ce-ţi trece prin cap. În timp ce dimineaţa, Mariţa-Tariţa încă doarme, eu o pup, şi aşa o trezesc, în pupături; îi aduc cafeaua la pat şi-i gânguresc: trezeşte-te soare, soarele e sus. Iar ea se trezeşte, se

întinde, îi deschid fereastra, ca să intre aer curat, să asculte cântecul păsărilor pe afară. Cât timp ea mai adastă în pat, eu iau sacoşa şi mă duc la piaţă, să cumpăr ce trebuie pentru ale gurii; îmi vântur pe drum sacoşa, îmi fluier, trag şuturi în tot ce-mi iese în cale: câte o cutie goală" câte un fruct muşcat, câte o conservă, câte o piatră. Se uită oamenii la mine, se miră şi mă doare în cot. Oh, cum să priceapă ei bucuria mea! În vreme ce Mariţa-Ţariţa face mâncare şi învârte cu lingura prin oală, eu, în spatele ei, pe ascuns, îi deschid şorţul şi el alunecă şi-i cade. îl ridică, îl leagă la loc şi zice înciudată: „Ce mai e şi asta, Doamne

— Şorţul să-mi cadă singur?!" Şi eu îi răspund: „Asta, sufleţelule, e semn că o să rămâi grea!..." „Hi, hi, zice ea, când am fost tânără şi nu m-au lăsat grea grădinari mai puternici şi mai plodnici şi taman acuma, lăstar din lemn uscat..." „Ei, drăcuşorule, îi spun, lasă tu lingura şi vino încoa, să vezi dacă e lăstar din lemn uscat..." Ea se apără „nu acuma, nu acuma, zice, o să se afume mâncarea..." Şi iacă, Târpe, în toată frumuseţea asta, şi-a vârât coada necuratul, a intrat el cu cornițele! în cele mai dulci clipe, când o mângâiam, o apuca oftatul şi îşi aducea aminte de foştii ei bărbaţi. „Of, ca primul meu bărbat, zicea nu-i altul pe lume: blând, gingaş, floare nu alta. Când s-a îmbolnăvit, când l-a lovit oftica, trei luni mi-a stat, uite, aici pe piept. Aci s-a stins, aci şi-a dat sufletul, ca un puişor, ca o buburuză. Şi al doilea, la fel mi-a fost. Înger rupt din ceruri, un cuvinţel rău nu mi-a spus vreodată, nu m-a certat niciodată, nu m-a înjosit. Tot ce era de făcut în casă, el făcea: spăla vasele, spăla rufele, le călca, mătura, scutura aşternuturi] e.

Totul a fost grozav şi, pe nepusă masă, l-a lovit ceva la cap şi a luat-o razna: a început să-şi pună rochii, să-şi onduleze părul, să-şi facă manichiura, să-şi rujeze buzele, să-şi facă ochii, pleoapele, genele, să poarte cercei, gherdane, geantă, pantofi cu toc. Mi l-au dus la casa de nebuni. Al treilea bărbat mă iubea aşa de tare încât îmi era mai devotat decât un căţel: unde mă duceam eu, el după mine. Nu se despărţea de mine. Mă striga: mămico. Când îl auzeau oamenii, întorceau capul. Când nu mă găsea acasă, alerga să mă găsească. Dacă nu ştia unde sunt, şedea în prag şi mă aştepta plângând. Noaptea, în pat, mă ţinea de păr, să nu cumva să fug. Am scăpat de el când l-au luat la circ. Al patrulea a fost puternic, bărbat nu glumă, adevărat armăsar. Îşi punea forţa trupului la bătaie: mergea prin sate şi le arăta oamenilor cât e de puternic; ridica pe umeri tot ce-i aduceau: măgar, bou, cal. A crăpat într-o zi când i-au adus să ridice în spate cel mai greu taur. Celui de-al

cincilea bărbat, la fel, nu i-a fost pe potrivă niciun cneaz, niciun rege, niciun ţar: îmbrăca tot ce era mai frumos şi mai scump: era în pas cu ultima modă şi aşa se purta. Când îl prindea ploaia pe drum îşi punea cartoane în faţă, ca să calce pe ele, să nu-şi ude pantofii. Economisea, se lăsa nemâncat, numai ca să se îmbrace cât mai frumos. Zicea: „Haina îl face pe om, nu mâncarea. Şi animalul mănâncă, dar tot animal rămâne!" Într-o noapte, când se întorcea acasă, l-a stropit, din întâmplare, cisterna de la canalizaţie care ducea putori de hazna; a căzut bolnav de amărăciune şi multă vreme nu şi-a mai venit în fire… Al şaselea, la fel…" „Destuli Gura! am strigat la ea, până-n gât mi-a ajuns cu bărbaţii tăi! Du-te dracului cu ei cu tot…" i-am zis, mi-am strâns boarfele şi m-am cărat. M-am întors iar la casa de bătrâni. Acum mă pregătesc să vin în sat. Aşteaptă-mă.»

L-a ridicat, a pus ţigle noi pe acoperiş, a astupat crăpăturile pe care le făcuse vântul. A dat roată şi celorlalte case din sat, le-a cercetat şi le-a dres acoperişurile sparte. Le-a purtat de grijă ca să nu le roadă şi să nu le surpe ploaia, fiindcă dărâmăturile care se întindeau în jurul său îl înfricoşau – i se părea că-i întind şi lui un laţ nevăzut.

Tocmai când se ocupa de casa lui Ghidia şi-i dregea streşinile, s-a arătat şi Ghidia:

— Ei, tu eşti ca Noe – salvezi totul! i-a strigat Ghidia din curte.

Târpe a tresărit, s-a mirat şi a coborât de pe acoperiş:

— Bine-ai venit sănătos, Ghidia!

L-a îmbrăţişat, apoi l-a întrebat:

— O să prindem iar spioni?

— Ce spioni! Dă-i dracului! a strigat Ghidia. Am sosit acum cu altă treabă. Am venit ca să le demonstrez că ţinutul ăsta nu trebuie să se pustiască… în ţinutul ăsta există minereuri care trebuie exploatate…

— Înfloriţi-ar gura, Ghidia! De unde ştii?

— O ştiu mai demult, încă de pe când lucram la „operativ". Când băteam ţinutul mereu găseam bucăţi de minereu. Ştiu că şi în vremea ocupaţiei specialiştii au cutreierat ţinutul căutând minereuri; există şi o hartă specială pe care au însemnat locurile în care au găsit bucăţele de minereu. Când am pus mâna pe unul dintre ofiţerii lor i-am găsit harta şi eşantioanele de minereu. Ilarta am predat-o comandamentului şi nu se ştie ce s-a făcut cu ea. După eliberare am căutat-o prin toate arhivele şi instituţiile armatei, dar n-am dat de ea. Le-am spus chestia asta specialiştilor, iar ei mi-au răspuns: „Acolo nu există minereu". Asta

m-a enervat şi uite, am venit să mă apuc de treabă şi să le demonstrez că există…

Târpe l-a îmbrăţişat din nou şi l-a sărutat.

— Să trăieşti o sută de ani, Ghidia! O să te însoţesc şi eu…

Se trezeau cu noaptea în cap, luau târnăcopul şi băteau coclaurile în căutarea minereului. Săpau în fiecare loc unde Ghidia presupunea că ar exista minereu. Sufletul le clocotea, le tremurau mâinile de atâta săpat, de oboseală, dar speranţa îi îmbărbăta şi le sădea putere să continue, să caute.

Ghidia plimba prin iarbă aparatul pe care-l adusese cu el, privea cu luare-aminte şi-i spunea lui Târpe:

— Sapă aici!

Şi Târpe săpa. Când vedeau că nu se găseşte nimic, Ghidia muta în altă parte aparatul şi iarăşi îi spunea lui Târpe:

— Sapă aici!

Şi Târpe săpa. Săpa Târpe şi, deodată, i-a venit în gând întâmplarea cu aparatul pe care-l adusese

Ghidia în sat după eliberare, când căutase pe la oameni grâul ascuns. îi adunase pe cei pe la care bănuia că ar avea grâu ascuns şi le-a zis să-l aducă; altfel, dacă va începe să-l caute şi-l va găsi, n-o să le fie uşor. Oamenii râdeau: „auzi, cum să poată găsi jucăria aia grâul ascuns!” Dar Ghidia le-a demonstrat. S-a dus la David pândarul, a prins să se plimbe cu aparatul prin grajd, l-a vârât prin iesle şi le-a zis oamenilor: „Săpaţi aici!” Au săpat oamenii şi, ce să vezi: au dat peste sacii cu grâu. „Aţi văzut? a strigat Ghidia, pe loc să aduceţi grâul ascuns, că altfel pulberea se va alege dacă-l găsesc eu!” Cei care au avut grâu ascuns l-au adus. Dar numai cu mult mai târziu s-a aflat că aparatul pe care-l avusese Ghidia nu era pentru aflarea griului ascuns, ci că David fusese pârât de careva care-l văzuse unde ascunsese grâul.

Plimba Ghidia detectorul pe coclauri şi-i spunea lui Târpe să sape. Săpară şi găsiră felurite fărâme de minereuri. Le compara Ghidia cu pozele pe care le avea în cartea minereurilor şi le clasifica: fier, aramă, silitră, cărbune, cuarţ, mangan… Le rânduia pe poliţe în odaia lui, care semăna a muzeu. Agăţase şi o hartă topografică pe perete şi însemna locurile unde găsise exemplarele de minereu. În timpul săpăturilor, adeseori, găsise şi arme şi grenade din vremea războaielor.

În vreme ce Ghidia studia minereurile, Tirpe aştepta nerăbdător

să le arate cercetătorilor. Dar Ghidia îl liniştea spunându-i:

— Uşurel, Târpe… Să mai adunăm ceva; să vezi cum au să rămână cu gura căscată când le-or vedea… cum au să alerge să sape, să deschidă mine…

După câteva luni de lucru, a luat Ghidia bucăţelele de minereu şi le-a dus să fie cercetate. Târpe, cu aceeaşi nerăbdare, îl aştepta să se întoarcă şi să aducă veşti. S-a întors Ghidia, însă amărât şi acrit, îi spuseseră: „astfel de exemplare, mai mari şi mai mici, sunt peste tot. Ele nu pot oferi destulă garanţie că ar exista cantităţi mari de minereu pentru începerea exploatării… Acest lucru se poate stabili numai prin cercetare. Iar pentru aşa ceva acum încă nu sunt posibilităţi".

— Să-i ia dracu'! a zis Ghidia supărat, o să le arătăm noi că merită să se cerceteze şi să se facă investiţii. Speranţa nu-i pierdută…

Ghidia adusese şi dinamită pentru a le merge mai uşor cu săpatul, în plus a mai scos şi exploziv din grenadele dezgropate. Multă vreme au muncit în punctul unde Ghidia bănuia că există o cantitate mai importantă de aramă. Au curăţat mai întâi primul strat de pământ, au tăiat toţi arborii şi toate tufişurile din jur, au smuls rădăcinile şi au dat.de stratul roşu de minereu. Săpatul şi scoaterea lui o continuaseră cu ajutorul explozibilului.

Ghidia aşeza minele, întindea fitilele, punea foc şi se ascundea împreună cu Tirpe într-o groapă. Minele explodau una după alta, munţii icneau şi fărâmele de minereu zburau în toate părţile.

— Iha! striga de bucurie Ghidia când exploziile vuiau ca într-o mină adevărată.

Cum explodau, Ghidia le şi saluta:

— Bravo numărul Unu! Bravo Doi! Bravo Trei! Apoi: bravo Patru! Bravo Cinci!

Dar, o dată, una dintre ele n-a explodat. Ghidia îşi rodea unghiile şi se enerva. Vremea trecea şi ea nici vorbă să explodeze. Ghidia a ieşit din groapă, şi-a aplecat capul să vadă dacă fitilul arde, iar Tirpe l-a tras înapoi strigându-i să mai aibă răbdare. Dar Ghidia îşi pierduse răbdarea; a ieşit din ascunziş, a alergat să vadă ce e cu fitilul, a controlat dacă e în ordine şi în clipa aceea mina a explodat aruncându-l cât colo pe Ghidia şi împroşcându-l cu fărâmele de minereu. Târpe a ţipat:

— Oh, bre, Ghidia, ce-ai făcut?

A ieşit în fugă din ascunziş, a dat la o parte bucăţile de minereu,

l-a mişcat; dar Ghidia l-a privit murmurând:

— Ah, necredincioasa, a Şasea! a zis el dându-şi sufletul.

— Ghidia, bre, Ghidia… l-a scuturat Târpe, l-a îmbrăţişat, dar în zadar: din gura şi din nasul lui Ghidia şiroia sângele.

— Ah, bre, Ghidia, ah, bre frate… Cum ai putut să faci una că asta, cum ai putut să mă laşi… plângea Târpe în hohote.

A rămas multă vreme lângă el ştergându-i sângele. Când Ghidia s-a răcit cu totul, i-a săpat groapa şi l-a îngropat. I-a acoperit mormântul cu minereul care, din nefericire, îi luase viaţa.

Târpe l-a vestit pe poştarul Iovko despre moartea lui Ghidia; au venit nevastă-sa, fiul, prietenii de la Serviciul unde muncise, cum şi reprezentanţi ai puterii. L-au dezgropat ca să-l ducă la oraş. Linul, de la Serviciul unde lucrase Ghidia, a ţinut o cuvântare spunând că decoraţia pe care Ghidia o refuzase îi este acordată postmortem. L-au aşezat în sicriu.

Fiul lui Ghidia, Slobodancio, şi-a scos pistolul şi a tras câteva focuri.

— Ce faci fiule? l-a întrebat maică-sa.

— Vestesc moartea lui taică-meu, a răspuns el. Şi el la fel a vestit moartea lui taică-său când a închis ochii…

P un lui Târpe crescuseră, ajunseseră găini. Multe dintre ele începuseră să ouă. Dar demonul lor, uliul, necontenit le micşora numărul. A răpit mai întâi cocoşii. Cântau minunat şi glasul acela le-a fost de haram: uliul îi auzea încă de departe şi se năpustea asupra lor sugrumându-i cu cântecu-n cioc. După cocoşi s-a învârtit pe lângă găini – le-a strâns şi pe ele. Îi mai rămăsese lui Tirpe o singură găină pe care o păzea ca pe ochii din cap. Dar, într-o bună zi, a dispărut şi ea. Lui Târpe să-i vină să moară de supărare. Dar, după o vreme, a auzit prin curte cloşca mânându-şi puii. „Vis să fie, Doamne, sau aievea?” Cloşca şi puii au urcat scara, au venit în ceardac. A privit-o Târpe: era tocmai găina care se făcuse nevăzută… Clocise undeva ouăle şi scosese pui; şi, iată, acum ajunsese mamă, şi purta puii după ea; i-a dus la fereastră, i-a învăţat să sară pervazul, aşa cum şi ea sărise pe când era pui; i-a adus după ea în odaie, i-a urcat în patul în care dormea Târpe, să-l ciugulească, să-i ia, să-i plimbe, aşa cum făcuse şi cu ceilalţi pui.

Sărea Târpe din aşternut, îi pupa, îi mângâia, îi rânduia pe braţe şi-i purta prin sat, la plimbare.

Într-o seară, numai ce cloşca îşi strânse puii în – grajd

ocrotindu-i sub aripi, când la poarta curţii Târpe a auzit o bătaie. A strigat:

— Cine e?

Deschide, nene Târpe, a desluşit îl glas femeiesc.

Cine mai e şi asta, Iisuse?

A coborât Târpe în curte şi a deschis poarta. În faţa lui s-a arătat o femeie frumoasă şi tânără. S-a mirat.

— Nu mă mai cunoşti? Eu sunt Tina Şekerka, a. zis ea cu surâsul pe buze.

Târpe a rămas cu gura căscată.

— Tina Şekerka?

— Da.

— Cum de-ai ajuns aici?

— La necaz…

— Ce necaz?

— Să intru şi o să-ţi spun…

Tiipe se fâstâcise; dar mai apoi s-a dat la o parte, lăsând-o să intre. A poftit-o pe scară, în odaie. I-a dat un scaun să stea şi a aprins lampa. Tina a cerut apă, a băut şi a oftat din băierile inimii.

— Of, sufletul mi-a ieşit până am urcat încoace…

— Ce durere te-a mânat?

— Sunt fugară… Mă ascund…

— De cine?

A tăcut.

— De Palik? De feciorul lui Bombe? a întrebat Târpe…

Tina a tresărit.

— De unde ştii?

— Te-a căutat…

Tina a sărit de pe scaun.

— Când? Acum?

— Nu. Mai demult…

— Oh, a respirat Tina uşurată, ştergându-şi sudoarea de pe frunte…

A băut din nou apă şi a zis: …

— Iad mi-a făcut viaţa blestematul ăsta! Nicicum să scap de el. Degeaba, că mă găseşte de fiecare dată. Nu mă lasă o clipă nici să răsuflu. Şade cât e ziua de lungă la cafeneaua în care lucrez, şi nu mă slăbeşte din ochi: se uită pe cine servesc, cine-mi surâde, cine-mi oferă

câte o ţigară, cine ce-mi spune. Stă cu ochii pe mine chiar şi când intru în bucătărie ca să comand de mâncare, ţine răbojul şi cât întârzii acolo şi ce-mi spune bucătarul. Când am zi liberă nu mă scoate nicăieri la plimbare, mă ţine închisă în cameră. Cheia uşii o poartă în buzunar. O dată, când i-am scăpat pe fereastră, era să mă bată; a ferecat şi ferestrele. Îl blesr tem pe Dumnezeu că nu m-a făcut urâtă, şchioapă, ciungă, chioară, că mult mai bine şi mai liniştită aş fi trăit decât aşa. Îmi vine câteodată sănţă, otrăvesc. Dar îmi zic: „De ce să fac una ca asta?

Mai bine fugi, ascunde-te, încurcă-ţi urma, cum face vulpea când o hăituiesc vânătorii". Şi iată, asta am şi făcut… Dar când m-a căutat?

— Atunci când ai fugit de la motel…

— Aha… Atunci… a răsuflat Tina. Păi m-am cărat, că voia, cu de-a sila, să mă mărit cu el, să mă facă slugă… Cum a adormit, am ieşit la şosea, m-am urcat în prima maşină care a trecut, m-am gândit încotro să-mi pierd urma, unde să mă ascund. Mi-a trecut prin cap să mă duc unde şi-ar fi închipuit el cel mai puţin, la mină. M-am întors acolo. Când m-au văzut minerii, să înnebunească de bucurie, nu alta. Voiau să rămân acolo de tot. Mi-au dat de lucru la bufetul minei. Şi să vezi, măiculiţă, câştigul bufetului a crescut de două-trei ori. „Termină-ţi lucrul, îşi ziceau minerii, scoate minereul, şi ia-o spre bufet – comandă ceva". Mă prindeau cu mâinile lor negre, mă strângeau, îmi lăsau urme pe braţe şi pe obraz, dar nu mă supăram pe ei, îmi părea bine că toţi, cu sufletul deschis, şi fiecare în parte, mă iubeau; mă cinsteau cu băutură, îmi aduceau fiecare câte o floare pe care o rupeau când ieşeau din ocna minei – şi îl orile erau mai negre ca mâinile lor, dar nu le aruncam, le puneam în vază, să stea pe tejghea, să se vadă. Seara mă aşteptau să închid bufetul şi, cu toţii, aşa, laolaltă, mă conduceau până la baraca în care dormeam; îşi luau rămas bun şi-mi urau, fiecare, noapte bună; aşteptau la uşă până mă pregăteam de culcare şi stingeam lumina.

Dar, încet-încet, prinse să scurme în ei egoismul, să li se aprindă gelozia; s-au dus de râpă prieteneştile lor întâlniri cu mine; au început, fiecare în parte, să se zgâiască la mine, să încerce să mă câştige, să mă ia deoparte, să se gudure pe lângă mine ca nişte câini, să-mi bată, noaptea, la uşă ori la fereastră, să le dau drumul în odaie, să-mi propună căsătorii. Au început şi bătălie, certurile, păruielile, au prins să scoată cuţitele – amarurile vieţii de miner. Când a văzut administratorul minei că puţin mai lipseşte să se omoare între ei, mi-a

spus: „Fotiţo, dacă ţi-e dragă viaţa, ia-ţi valea cât mai iute…” Şi mi-am luat-o. Am găsit de lucru într-o cârciumă nou-deschisă, la periferia oraşului. Şi când mă gândeam: acum sunt liniştită, salvată, liberă – închipuie-ţi, blestematul de Palik m-a găsit. „Aha, de data asta nu-mi mai scapi!” a zis şi s-a pus pe încuiat uşa, pe ferecat ferestrele odăii, să-mi interzică să ies singură. A început să mă bată. Să se poarte cu mine cum te porţi cu o roabă. L-am denunţat. L-a luat miliţia dar, după câteva. zile, i-au dat drumul. Acum era şi mai fiară ca înainte. S-a năpustit cu un cuţit în mână în remorca unui străin care mă cinstea cu felurite băuturi şi-mi ura noroc în toate limbile pământului. Străinul a pus mâna pe el, l-a ţinut bine, iar eu am fu

9 – C. 169 22

gât şi m-am încuiat în cafenea. Dar el a scăpat din mâna străinului şi a venit să spargă uşa cafenelei. Când l-a văzut pe stăpânul cafenelei că dă telefon la miliţie, s-a făcut nevăzut. Noaptea, s-a întors din nou şi a început să mă ameninţe că are să mă omoare. Mi-am zis până pune miliţia mâna pe ei cel mai bine e să fug undeva, să mă ascund. M-am tot gândit unde să mă furişez, şi, iată, am venit încoace… Am fost să-mi văd casă, dar s-a dus, s-a dărâmat… Am zărit fum doar la casa la…

A cerut un lighean cu apă, să-şi spele şi să-şi răcorească picioarele. Târpe-i aduse. Şi-a tras rochia mai sus de genunchi, şi-a lăsat picioarele în apă, şi-a clătit degetele prin apă aruncând câţiva stropi peste genunchii înfierbântaţi.

Târpe şedea în faţa ei şi o privea fâstâcit.

S-a spălat, s-a răcorit şi a zis:

— Eu m-aş culca, sunt obosită.

Târpe a luat lampa şi, prin ceardac, a condus-o în cealaltă odaie.

— Uite, dormi aici, i-a spus, ai saltea şi velinţă

Tina s-a uitat prin odaia goală, a ascultat sălbăticiunile urlând afară, s-a înfiorat şi a zis:

— N-aş putea să dorm la tine în odaie? Aici mi-e frică…

— Bine, a zis, Târpe, haide…

I-a adus salteaua şi velinţa în odaia lui şi i-a făcut culcuşul într-un colţ. Ea şi-a scos rochia, a aruncat-o pe scaun şi s-a culcat. În vreme ce ea se dezbrăca, lui Târpe a prins să-i bată inima de emoţie. La lumina lămpii i se desenase trupul ei minunat. De atâta oboseală Tina a adormit pe dată. Tirpe îi auzea răsuflarea şi nici chip să mai dea geană

pe geană. S-a sucit, s-a răsucit. Era fericit că simţea în casă respiraţie femeiască.

A doua zi Târpe s-a sculat devreme, a aprins focul, a muls vaca şi a fiert laptele. Când soarele a prins să ardă şi a intrat în odaie, Tina a deschis şi ea pleoapele, s-a frecat la ochi, şi-a pus mâinile sub cap şi a zis:

— N-am dormit niciodată atât de dulce…

S-a ridicat, s-a întins spre fereastră, ridicându-se pe vârful degetelor de la picioare. Soarele bătea rumenindu-i obrajii. Combinezonul roşu parcă îi luase foc de la soare. Şi-a îmbrăcat rochia şi s-a aşezat la masă. Târpe a turnat, cu un căuc, lapte şi s-a aşezat şi el. Tina a scos zahăr din geantă, în care avea şi alte lucruri de mâncare pe care le luase cu ea, şi-i întinse şi lui Târpe să pună în lapte.

— M-am învăţat fără zahăr, a zis Tirpe.

Tina sorbea din lapte şi se uita la Târpe.

— Cum poţi rezista singur?

— Uite, aşa…

— Nu ţi-e greu?

— Mi-e, dar găsesc puteri, mă lupt…

— Te invidiez… a zis Tina.

Ziua întreagă Tina şi-a petrecut-o plimbându-se prin sat; se simţea ca o pasăre scăpată din colivie; ca o pasăre care s-a întors din nou în ţinuturile ei. Găsi într-o livadă o căpiţă de fin şi se urcă pe ea. A dat roată, din vârful căpiţei, cu privirile, împrejurimilor. Când şi-a întins braţele, lui Tirpe i se păru că e o pasăre care va zbura, care se va pierde pe cer. Apoi Tina a luat-o spre izvor, s-a descălţat şi a intrat, până la genunchi, în apă: a prins să ţopăie ca un copil; picuri mari săreau, îi stropeau rochia. A intrat în grădină, în iarba înaltă plină de flori şi a luat-o la fugă, cu batista fâlfâindu-i în mină; alerga de parcă n-ar fi atins cu picioarele pământul, de parcă ar fi plutit. S-a aşezat obosită în iarbă. A rupt flori împletindu-le cununiţă în păr. Când s-a simţit odihnită a continuat să bată satul, uliţele, curţile. Vântul îi făcea părul să-i fluture, şi lui Târpe i se părea că o zână alerga prin sat.

— Niciodată nu am fost atât de veselă, i-a spus lui Târpe. Parcă aş fi un copil…

Se culca devreme. Lungile seri şi le petreceau stând de vorbă. Tina îi povestea tot ceea ce i se întâmplase de când părăsise satul. Îi vorl>ea despre mulţimea de bărbaţi care tânjiseră după ea mai înainte

de a-l întâlni pe Palik; îi povesti ba despre un electrician, care, totdeauna când ea dădea bir cu fugiţii, dădea anunţuri la mica publicitate oferind mare recompensă celui care îi va spune unde se află, ba despre un agent de circulaţie care era atât de nebun după ea incit, urcat pe motocicletă, zburase în cafeneaua în care lucra ea şi cum, din pricina ei, îşi pierduse şi slujba; despre un fotograf care-i dăduse nişte fotografii în care se pozase gol cum îi făcuse maică-sa, doar ca să-i arate ce trup frumos avea el.

Seara, Târpe se uita la Tina cum se dezbrăca, iar dimineaţa cum se îmbrăca, şi sufletul 1 se tulbura, i se înflăcăra. Într-o noapte a visat-o cum, ridicându-se din aşternutul ei, a venit la patul lui, i s-a vârât sub pătură şi i-a spus: „Ce ieşii atât de înfrânat, nene Târpe, ce eşti nehotărât… Aici suntem singuri şi n-avem de cine să ne ferim şi să ne fie teamă… În pustietatea asta avem aceeaşi soartă. Pe cei singuri, natura îi uneşte…”

S-a trezit Târpe scăldat în sudoare. A răsucit o ţigară şi-a aprins-o. S-a trezit şi Tina şi i-a spus:

— Sunt toată o apă de transpiraţie; toată noaptea parcă m-a apăsat ceva…

— Vise urâto… i-a răspuns Târpe.

Odată cu venirea ei, casa lui Tirpe a prins să lucească de curăţenie. Tina a luat toate rufeie, toate aşternuturile pe care le avea Tirpe şi le-a spălat. Se umflau rufele în ceardac şi pe sirma întinsă în curte, răspândind un miros plăcut.

— Aici să tot trăieşti… a zis Tina trăgând în piept aerul proaspăt şi ascultând păsările care cântau.

— Dar ai trăi aici? a întrebat-o Târpe.

— De ce nu?… M-am odihnit, parcă m-am născut din nou… a răspuns Tina simţind în piept mireasma verdeţii şi a florilor.

Tina făcea de mâncare. Târpe îi aducea tot ceea ce era nevoie, îi arăta unde e brânza, unde untura, unde e făina, unde sarea, unde pastrama, unde sita, ceaunul, făcăleţul, puţineiul pentru baterea laptelui, unde sunt fructele, unde mierea. Îi aducea din grădină cartofi, varză, praz, ştevie, ardei, morcovi. Tina, cântând, îi punea masa rânduind totul pe ea ca la restaurant: punea câte două farfurii, pentru ciorbă şi pentru felul doi, farfurioare pentru saiată, linguriţă, lingură, cuţit, solniţă, oţetieră, pahare pentru băutură. Lipseau doar şerveţelele. Târpe se ducea în grădină şi aducea frunze de ştevie.

Râdeau şi le aşezau pe masă în locul şerveţelelor.

Târpe o ajuta la făcutul pâinii. Frământa aluatul şi i-l dădea Tinei să-l împartă în bucăţi, cărora să le dea chipul pâinii. Făcea focul în cuptorul din curte şi cocea pâinile care răspândeau în jur o mireasmă plăcută; mireasma aţâţa puii care aşteptau să se coacă mai repede pâinile şi să capete şi ei câteva fărâme. Într-o zi, la frământatul pâinii, Tinei i-a căzut în aluat inelul din deget.

— Asta aduce noroc, a zis Târpe.

A aşteptat nerăbdător să se coacă pâinile, săle. scoată şi să caute inelul. Au scos pâinile şi au început să le frângă, dar inelul tot nu l-au găsit. Tina a ţâţâit îngrijorată:

— Înseamnă că nu mi-a căzut în aluat…

Când Tina s-a dus în grajd, să mulgă vaca, Târpe neştiind de ce nu se mai întoarce, a coborât şi el să vadă care e pricina. Tina şedea pe un scăunel cu trei picioare şi se chinuia trăgând vaca de uger.

— Nu iese… a zis Tina.

— O să iasă, a răspuns Târpe. Numai că trebuie jă strângi mai tare.

S-a aplecat lângă ea, i-a prins mâna în mâna sa, şi a strâns ugerul: din ţâţe a ţâşnit laptele care făcea spumă în vas. Tina a strigat:

— Mai uşor, mai uşor, nene Târpe, o să-mi frângi degetele, iar el, dinadins, strângea, strângea. După o vreme şi-a luat mâinile, a dat drumul degetelor Tinei, şi-a şters fruntea înrourată de sudoare.

Într-o dimineaţă Tina s-a sculat şi, când s-a aplecat pe fereastră, ceva a fulgerat-o la mijloc, s-a prins cu mâinile de burtă şi a zis temătoare:

— Ah, sunt grea… M-a lăsat grea blestematul ăla de Palik!

— Poate că nu-i asta… poate că de la altceva te-a durut… a zis Târpe.

— Of, asta e, asta e, simt eu… a răspuns p! îngăreaţă Tina.

Îijicet-încet durerile au crescut şi pe Tina a apucat-o deznădejdea. Îi venea să-şi sfâşie pântecul, să şi-l zdrobească. Târpe o liniştea:

— E grozav să fii mamă, să ai urmaşi, copilul tău…

Dar ea făcea doar:

— Ah, ah…

Într-o dimineaţă s-au arătat doi miliţeiii. Când i-a văzut, Tina s-a bucurat: „Înseamnă, că au pus mâna pe Palik”, şi-a zis. Dar pe dată s-a

speriat când i-au spus că veniseră s-o ridice pe ea.

— De ce? a întrebat Tina speriată.

— Avem ordin de ridicare… i-au zis.

— De ridicare? Dar ce-am făcut? a îngălbenit Tina.

— Amantul tău, Palik, a fost găsit otrăvit.

— Dar n-am făcut eu aşa ceva… a ţipat Tina.

— Se poate… dar noi trebuie să te ridicăm, să se probeze… i-au zis ei.

— Ofof, Doamne! a început să piingă Tina.

Şi-a luat geanta şi s-a pregătit de drum. În curte *a* zărit inelul care strălucea în ţărână, la picioarele puilor care scurmau. L-a luat şi a privit cu jale spre Târpe… „Dacă ar fi de noroc, în aluat ar fi trebuit să-mi cadă…" ar fi vrut să-i spună. L-a pus în deget, l-a îmbrăţişat pe Târpe, şi-a luat rămas bun şi, aşa, cu lacrimi în ochi, a plecat cu miliţienii. Târpe i-a petrecut cu privirile până când s-au pierdut în elisură. Totul i se părea atât de fără rost încât nu-i mai veni să intre în casă.

Târpe şedea în ceardac: seară caldă, cu lună. Privea stelele care tremurau pe cer ca tăciunii scormoniţi, se uita la luna ce-şi revărsa belşugul de lumini şi asculta pasărea nopţii care, cu sufletul cuprins de vrajă, nu putea să doarmă şi cânta cu foc.

În sat, deodată, a strălucit o lumină puternică fulgerând arborii şi împrejurimile. Târpe a sărit speriat din pat şi a zărit în sat o casă arzând. S-a frecat la ochi să vadă dacă arde cu adevărat sau visează. Vâlvătaia creştea tot mai tare. „De unde să se fi ivit acum focul, Doamne?" Tremura tot; şi-a înhăţat puşca şi-a ieşit afară. A luat-o la fugă spre casa aprinsă, iar ea şi mai tare ardea; mai straşnic se înteţea vâlvătaia. Grinzile acoperişului se surpau, cădeau, aruncând în toate părţile focul. „Mamă, cure de s-o fi aprins?" se tot învârtea speriat Târpe în jurul ei. Mai jos văzu că începuse să ardă altă casă. „Ei, pentru Dumnezeu!" a strigat Târpe şi a luat-o la fugă într-acolo. Alături ardea nişte fân. L-a călcat în picioare, l-a răscolit şi l-a bătătorit, să-l stingă. A aruncat o privire în jur şi a zărit lângă drum o umbră care se mişca.

— Cine e acolo? a strigat către umbră.

Umbra a luat-o la fugă. Târpe, după ea, dar umbra dă-i şi mai tare: a lăsat drumul, a sărit şanţul, hotarul, tufişurile şi a intrat în grădină, ascunzându-se după trunchiurile copacilor; Târpe a intrat şi el în grădină, dar umbra a luat-o iar la fugă; a ieşit din grădină, a sărit

gardul, şanţul şi din nou a ajuns în drum. Târpe şi-a dat seama că o să-i scape şi a strigat:

— Stai, că trag!

Dar umbra pas să se oprească; atunci Târpe a tras: o dată, de două ori şi umbra a căzut. Târpe, într-un suflet, s-a apropiat şi-a văzut un ins gemând şi ţinându-se de piciorul rănit.

— Cine eşti, bre? a ţipat Târpe ţinând puşca îndreptată spre cel căzut.

Umbra a gemut, fără să răspundă nimic.

— Spune, că de nu te fărâm, a ţipat Tirpe pocnindu-l cu puşca.

— Nune Cerenko, a răspuns omul speriat.

— Nune Cerenko?!, A, tu eşti blestematul ăla! De unde te-ai făcut încoa? De ce mama ta ai venit să dai foc caselor?

— O să le dau foc! La toate, să ardă…

— De ce, idiotule?

— Fiindcă m-aţi târât la casa de nebuni.

— O, măiculiţă Doamne! a oftat Târpe, în loc să-ţi vină mintea la cap, te-ai trăsnit şi mai rău…

Târpe ţinea puşca îndreptată spre el şi nu ştia ce să facă: să tragă sau nu.

Nune Cerenko era cel care sădea copacii neroditori prin sat şi mai apoi îi tăia de supărare că nu fac fructe; cel care crescuse pe ascuns lupii şi-i dusese mai apoi la asociaţia vânătorilor, la oraş, şi primise premiul pentru prinderea nevătămată a jivinelor; cel care le desfăcea femeilor, când jucau la horă în mijlocul satului, iile şi rochiile pe la spate şi le lăsa în pielea goală. Apoi ţine-te păruială pe capul lui. Curcilor, pe vremea întovărăşirii, le băga pe cioc nuci seci umplute cu ţuică şi le îmbăta. Cloncăneau curcanii de vuia tot satul. Tam-tam după el! îmbăta şi găinile, cocoşii, pisicile, câinii şi orice vietate: tam-tam după el! în mijlocul satului îţi împerechea: bou cu vacă, câine cu căţea, cal cu iapă: Tam-tam după el! Dacă-l certai, dacă-l loveai sau îl înjurai, imediat urla prin sat că ai murit, că ai căzut din copac sau că te-au mâncat jivinele. Până când îşi dădea lumea seama că nu e adevărat, îţi trăgeau şi clopotele. Maică-sa Boika, prezicătoarea, făcuse tot ce putuse ca să-i alunge din cap boala cea năbădăioasă. îi dăduse să ţină în mână o cioară şi să spună: „Ce-am făcut până acuma, am făcut pentru că nu eram în toate minţile… Ce-o să fac de-acuma încolo, o să fac cu mintea…” Nune repeta ceea ce-i spunea maică-sa. „N-o să mai fac

şi alte belele", repeta Nune. „Toată nebunia din mine o s-o alunge cioara"... îi spunea maică-sa. Nune repeta.

Îi sufla maică-sa ciorii pe cioc şi-i dădea drumul să zboare – să ia cu ea nebunia lui Nune. Dar Nune şi mai nebun era: prindea cu laţul ciori, le punea benzină pe coadă, le punea foc şi le dădea drumul să zboare. Cădeau ciorile luminând ca meteoriţii.

Unui măgar mort, aruncat la groapă, i-a pus otravă, cu gând să omoare sălbăticiunile, dar de otrăvit a otrăvit toţi câinii satului.

Văzând oamenii că nu mai au linişte din pricina lui, l-au legat şi l-au dus la spital.

Şedea Târpe cu puşca întinsă spre el şi se gândea ce e de făcut.

— Pddică-te, drace! i-a strigat.

Dar Nune nu s-a ridicat; se ţinea strâns cu mâna de piciorul care-i sângera. Târpe l-a înşfăcat şi l-a dus după el. Nune gemea, mergea şchiopătând şi se uita cum să-i scape din mână. Târpe l-a luat de brâu

şi a prins să-l târască. Nune sărea într-un picior şi gemea. Se împiedica, se oprea, odihnea puţin, dar Târpe iar îl urnea şi-l târa. L-a dus tot aşa până acasă, l-a aşezat pe scaun şi i-a dat apă să bea. L-a lăsat cu mâinile legate şi i-a turnat cu urciorul în gură; Nune a băut, a gemut, făcând spume la gură. Se uita la Târpe sfredelitor, ca o fiară. Târpe a luat un lighean cu apă, i-a suflecat ismana şi i-a spălat sângele de la picior. I-a curăţat rana cu nişte rachiu, i-a uns-o cu ceară topită şi i-a legat-o cu o năframă. Nune gemea, îşi trăgea piciorul, se ghemuia în el de durere. Dar Târpe îl ţinea bine; nu-l slăbea nicio clipă. I-a dat din nou apă, i-a dezlegat mâinile şi i-a întins urciorul să bea singur. Nune sorbea cu lăcomie; şi-a frecat urmele lăsate de curea la încheieturi şi l-a privit cu duşmănie pe Târpe.

— Ce-o să faci cu mine? l-a întrebat Nune.

— Ceea ce ţi-e scris, i-a răspuns Târpe.

— Ce? O să mă dai pe mâna miliţiei? O să mă omori? a sărit Nune de pe scaun.

— Stai blând, a strigat la el Târpe şi l-a apucat de umeri aşezându-l iarăşi pe scaun.

După un timp i-a zis:

— Cum de-ai venit aici? Ţi-au dat drumul din spital?

— Nu.

— Dar?

— M-am cărat.

— O, drace! a murmurat Târpe.

Multă vreme tăcură uitându-se unul la altul.

Cum Nune tot aţipea şi se tot foia pe scaun, Târpe i-a aşternut într-un colţ al odăii. Nune s-a întins şi a adormit pe dată. Şi pe Târpe începuse să-l cam ia somnul dar, înainte de a se culca, a zăvorât uşa odăii şi a încuiat în dulap tot ce avea prin casă: cuţit, chibrit, foarfece, ac, mojarul de metal, sticla cu gaz. Şi-a aşezat puşca lângă el, legându-i cureaua de mână. S-a culcat, dar somnul nu venea. Asculta răsuflarea greoaie a lui Nune, sforăitul, şi pas să dea geană pe geană. S-a sculat să bea apă; auzindu-i paşii, Nune a început să strige în somn:

— Nu, nu, nu trage! Nu mă omorî!

Târpe a luat o batistă, a udat-o şi i-a pus-o pe fruntea care-i ardea ca focul; l-a domolit. După o vreme Nune a prins să tremure de frig, să-i clănţăne dinţii, să sughiţe. Târpe a pus o velinţă pe el. Nune a sărit, a aruncat velinţă: ţipa, dădea din mâini apărându-se ca de cine ştie ce.

În zori era lac de sudoare. Târpe i-a dat rufe noi să îmbrace. I-a legat iar piciorul şi i-a pus lapte să bea.

Peste câteva zile Nune s-a simţit mai bine, piciorul i se însănătoşea; a început să iasă în ceardac; să umble prin curte. Târpe nu mai ascundea acum nimic de el; nici securea, nici furca, nici coasa, nici alte obiecte periculoase. Ba, dinadins, i-a dat securea, să spargă lemne şi coasa, să cosească, fiindcă Nune, dacă şedea degeaba, strivea cu talpa furnicile din curte, omorându-le.

— De ce faci asta? i-a zis Târpe, de ce le omori? Iar el a răspuns:

— Ca să nu-mi fărâme trupul după ce o să mor. Când a venit poştarul Iovko, a rămas mirat văzându-l pe Nune la Târpe.

— De unde a apărut ăsta aici? a întrebat Iovko.

— A fugit de la spital… Venise să dea foc caselor…

— Şi ce-ai de gând cu el?

— Mă gândeam să-l trimit înapoi… Dar m-am răzgândit. L-am lăsat aici.

Iovko s-a uitat la Târpe.

— Doar n-o să trăieşti la un loc cu un nebun?

— Mai bine decât singur, i-a răspuns Târpe. Iovko a dat din cap şi i-a întins o scrisoare pe care i-o trimisese părintele Igor. Târpe a

citit-o nerăbdător: „Dragă frate Târpe, iacă-mă, îţi dau de veste că sunt sănătos şi întreg şi că mă aflu la Sfântul Munte. Zilele pe care le-am petrecut acolo cu tine o să le ţin minte cât o să trăiesc. Aici îmi trec vremea în spovedanii şi rugăciuni. Sunt încuiat într-o chilie şi mă rog de Iisus Hristos ca să-mi ierte greşelile la Judecata de apoi.

„Cui îi iartă Iisus Hristos greşelile?" mă întreabă părintele Zaharie înţeleptul, care are sarcina să mă cureţe de păcate.

„I le iartă celui care crede în El, iar cel care nu crede – osândit este" – îi desluşeam eu părintelui

Zaharie.

„A doua condiţie?" întreabă părintele Zaharie.

„A doua condiţie e mărturisirea greşelilor noastre – dacă le mărturisim, iertate ne sunt".

„A treia condiţie?" întreabă părintele Zaharie picotind.

„A treia condiţie e să ne pocăim; dacă ne căim, Domnul, la Judecata de apoi, o să ne ierte".

„Când a început Judecata Domnului?", întreabă părintele Zaharie.

„După cum s-a prorocit: în anul 475 înaintea lui Iisus Hristos".

„Când va avea loc din nou?"

„După cea de a doua venire a lui Iisus Hristos „Când va fi ea?"

„Când lupta dintre rău şi bine se va sfârşi pe pământ".

„Ce fel de semne se vor arăta?"

„Va luci o lumină puternică şi se va face văzută şi la răsărit şi la apus, şi la nord şi la miazăzi! Atunci se va arăta pe ceruri semnul lui Iisus Hristos".

„Şi ce se va întâmpla cu morţii?"

„Morţii vor învia şi, dimpreună cu viii, vor zbura în întâmpinarea Domnului".

„Ce va spune Iisus Hristos când va veni?"

„Va spune: Sfârşit! şi vor străluci fulgerele şi se va cutremura pământul..."

Când i-am citit ultima oară aceste lucruri părintelui Zaharie înţeleptul (cred că era a treizeci şi treia oară) s-a cutremurat pământul, s-a cutremurat mănăstirea, a tresărit părintele Zaharie, a dat fuga afară şi a început să strige:

„Vine Hristos! Vine Hristos!"

Alerga prin curtea mănăstirii şi striga. Mult timp pământul a fost

mişcat de cutremur, iar ţiglele au căzut de pe acoperişul mănăstirii. Una din ele l-a lovit pe părintele Zaharie în cap şi l-a lăsat mort pe loc. Dumnezeu să-l ierte. Mult m-a mai ajutat să mă curăţ de păcate. În curând voi pleca la vreo mănăstire unde nicio fiinţă vie nu va mai fi. De aceea ţi-am spus: „unde nu-i nimeni, nici greşeală nu-i. „Scrisoarea mea găsească-te sănătos".

10 – c. 169

Ciudate lucruri, ciudate semne ascunde natura, în grădină Târpe avea viţă de vie care, după curăţire, fără oprire, lăcrima, plângea aproape tot anul. „Nu era ca orice vie care, după curăţire, plângea» câteva zile şi înceta, ci lăcrima până când lega rod. „De aceea Târpe o botezase: via care plânge. Într-un an îi bandajase cu nişte faşe joardele care-i lăcrimau, şi întreaga vie începu să se usuce. Târpe s-a speriat, a dezlegaţi joardele şi via s-a întors la viaţă – şi a dat rod bogat.

Adesea Nune se odihnea sub ea, ocrotit de umbra ei bogată. Dar picurul joardelor îl enerva şi s-a apucat s-o lege. Târpe l-a văzut şi i-a zis:

— N-o lega…

— De ce?

— O să se usuce…

— De ce să se usuce?

— Uite aşa… i-a zis Târpe. Ea singură ştie de ce…

O altă ciudăţenie s-a întâmplat cu cişmeaua satului. Piuarul Procopie, ca să lase o amintire satului, făcuse o cişmea la izvor. A înălţat zidurile, a pus ţeavă, a zăgăzuit apa şi a împins-o în sus, să curgă prin scoc. O parte din apă, care nu avea loc să curgă prin scoc, s-a strecurat printre pietre şi a curs pe sub cişmea. Procopie a pus încă două scocuri, iar apa curgea acum prin ele. Şi iată ce s-a întâmplat: apa a început să scadă, fântâna să sece. „Ce-o fi cu ea, Doamne?" se mira Procopie; se mirau şi oamenii. S-au speriat ca nu cumva să piară izvorul şi au dărâmat cişmeaua; au slobozit izvorul din strânsoare şi el a prins din nou să curgă ca mai înainte.

A treia întâmplare a fost aceea cu bătrânul gorun care creştea în mijlocul satului. Să fi tot avut vreo cinci sute de ani. Tulpina lui nu puteau şase inşi s-o cuprindă. Vara, sub el, la umbră, se strângeau oamenii, se aşezau, se odihneau. Aici se ţineau cuvântările, taifasurile, şi se horea; sub el veneau: femeile, împleteau şi coseau; de crengile lui flăcăii şi fetele atârnau funii primăvara şi făceau leagăne în care se

dădeau; în coroana sa o mulţime de păsări îşi aflau adăpostul şi cuibul.

Arborele avea rădăcini straşnice care se întindeau şi la suprafaţă ca degetele unei tălpi uriaşe. Câte crengi avea gorunul răsfirate în văzduh, tot atâtea rădăcini avea răsfirate sub pământ: lucrul acesta numai natura era în stare să-l facă, de putea arborele să se ţină în picioare, să ţină piept vânturilor şi furtunilor şi să-şi tragă hrană pe măsură.

Gorunul se zărea din fiecare casă, din fiecare loc. Dimineaţa, când oamenii se trezeau, mai întâi spreel îşi aruncau privirile, să vadă cum e vremea: lucea oare soarele printre crengile lui înalte, le mişca oare vântul; cântau oare păsările în el sau erau neliniştite şi se încăierau între ele prevestind vreme rea; privindu-i rămurişul verde, oamenii ştiau cât de timpurie e primăvara, cât de secetoasă şi de apăsătoare e vara, câte frunze i s-au ofilit şi prefăcut în scrum; după câtă ghindă era în el, îşi dădeau seama cum va fi rodul altor copaci.

Gorunul avea o putere binecuvântată, aceea de a feri satul de trăsnete. Pe vreme rea, pe fulgerătură, trăsnetele loveau în el şi în el se pierdeau: îi frângeau crengi, îi sfâşiau tulpina, îi dogoreau coaja dar, cum venea primăvara, el din nou prindea suflet, îşi lecuia rănile şi începea să se înfoaie, să se umple de viaţă.

Când s-a ridicat sediul întovărăşirii s-a hotărât ca gorunul să fie tăiat pentru a se deschide locul şi lemnul său să fie folosit la construcţia casei. Au tăiat arborele, dar să vezi minune: trăsnetele au pornit să lovească în casă. I-au pus oamenii paratrăsnet şi astfel au salvat-o. Acum trăsnetele începuseră să năpăstuiască, rând pe rând, celelalte case… Doamne, strigau oamenii, ce ne-a trebuit să tăiem gorunul!…”

Într-o zi Târpe a pus mâna pe puşcă vrând să ti agă în Nune care lega iarăşi joardele de viţă, să nu mai lăcrimeze. L-a luat de ceafă şi l-a scos din vie.

În altă zi s-au arătat doi slujbaşi de la spitalul de psihiatrie. Când i-a văzut, Nune s-a lipit de Târpe.

— Am venit după Nune… au zis.

— Nu mă da, nu mă da… a început Nune să-l roage pe Târpe.

— Lăsaţi-l, le-a spus Târpe.

— N-are voie… au zis ei. Ordinul e ca să-l luăm…

— Îmi iau eu îndatorirea să mă îngrijesc de el, le-a răspuns Târpe.

S-au uitat unul la celălalt, şi i-au zis lui Târpe:

— În regulă, scrie că-ţi iei răspunderea să te îngrijeşti de el.

Târpe s-a învoit. Cei doi au plecat, iar Nune, încă speriat, se vâra în sufletul lui Târpe şi-l îmbrăţişa.

Într-o zi Nune, bătând munţii, a adus un pui de urs.

— Unde l-ai găsit, măiculiţă Doamne? s-a mirat Târpe.

— Într-o peşteră… l-am auzit plângând acolo…

Ursuleţul scâncea şi tremura de frică. I-au aşternut nişte paie şi l-au aşezat într-un colţ al odăii. I-au dat de mâncare, dar tot scâncea trăgându-şi capul într-o parte; îi privea cu albul ochilor. S-a chinuit Nune să-i dea cu sila de mâncare pe gât.

dar el se ghemuia şi-l muşca. Nune l-a pocnit după ceafă şi ursuleţul a prins să schiaune.

Numai ce se întinseseră să doarmă, când, la poartă, auziră paşi grei. Târpe a ieşit în ceardac şi a strigat:

— Cine e acolo?

S-au desluşit paşi depărtându-se de poartă şi luând-o pe lângă gard. Atunci Târpe a văzut o namilă de ursoaică; furioasă şi aţâţată a rupt gardul şi a intrat în curte.

— Vai, s-a cutremurat Târpe şi a alergat în odaie, să ia puşca.

— Ce e? a sărit şi Nune speriat.

— Ce să fie, lua-te-ar dracu’; a venit ursoaica după pui!

A sărit Nune înspăimântat să pună mâna pe ursuleţ, să-l ţină; simţise şi el mirosul maică-sii şi auzise strigătele ei din curte, fiindcă prinsese să împingă uşa, să răzbească afară. Şi atunci începu o groaznică, înfiorătoare chemare între ursoaică şi pui.

Astupă-i gura! Astupă-i gura! striga Târpe.

Nune l-a strâns de bot. Când ursuleţul a tăcut, când ursoaica nu i-a mai auzit glasul, s-a neliniştit din nou şi s-a năpustit pe trepte, să urce în ceardac. A urcat în ceardac, s-a ridicat în două picioare la uşă şi a început să împingă, cu gând s-o dărâme. Se zgâlţâia odaia şi toată casa. Nune strângea ursuleţul şi tremura de frică. Târpe a scos puşca prin fereastră şi a tras; a căzut ursoaica, a prins să urle, să se perpelească, dar din nou s-a ridicat şi s-a năpustit spre fereastră. Târpe a mai tras o dată şi gloanţele i s-au oprit în inimă. A căzut ursoaica, a urlat încă de câteva ori, apoi a amuţit. Târpe şi-a încărcat iarăşi puşca dar, vădit lucru, nu mai avu nevoie să tragă: ursoaica horcăia ca un războinic ucis.

Când s-a luminat de ziuă s-au apucat să-i jupoaie pielea. Au aprins şi focul în curte şi au pus bucăţi de carne la fript. Ursuleţul, când şi-a văzut maica jupuită, a început să scâncească, să urle, să se dea de ceasul morţii, iar de durere a şi murit.

De cu zori Nune iarăşi s-a făcut nevăzut undeva. L-a găsit Târpe în cimitir scormonind un mormânt. A strigat la el:

— Ce faci aici?

— Îl dezgrop pe taică-meu… i-a răspuns Nune.

— Care taică-tău? Taică-tău nu e aici… Ai uitat că din străinătate i-au trimis numai hainele şi poza?…

— L-am visat azi-noapte… a zis Nune. Mă chema să-l dezgrop… „Dezgroapă-mă, fiule, sunt îngropat de viu în mormânt…" îmi vorbea. De-aia trebuie să controlez…

— Ce vise! a ţipat la el Târpe. Hai acasă!…

După câteva zile iarăşi l-a găsit săpând mormântul lui taică-său.

— O, măiculiţă Doamne, ţie ţi-au zburat cu totul minţile! i-a trântit-o Târpe.

— Iar mi. s-a arătat tata… Iar mă chema să-l dezgrop… i-a zis Nune!

Şi Târpe. l-a lăsat să sape. Nune a săpat mormântul, a deschis capacul sicriului şi a văzut înăuntru doar hainele şi poza tatălui său, putrezite. Nune s-a pus pe plâns.:

— Vai, tata a murit… Ce-o să mă fac eu fără el…

Pe Târpe l-a apucat jalea şi i-a zis: …

— Nu plânge… Eu sunt taică-tău…

Nune l-a îmbrăţişat şi a prins să-i sărute mâna.

Târpe a dat fuga să-l oprească. A urcat în clopotniţă, dar nu l-a găsit. A intrat în conacele mănăstireşti, dar nici acolo n-a dat de el… A intrat în biserică şi a văzut toate candelele şi lumânările aprinse.

— Of, blestematule, a strigat Târpe, învârtindu-se prin biserică să vadă unde e Nune.

L-a găsit urcat pe iconostas, stând cu braţele înlinse ca Iisus Hristos.

— Ce-ai căutat să te urci acolo sus, lua-te-ar dracu'! a ţipat Târpe.

Nune a făcut cu buzele doar:

Şşşt!

— Dă-te jos!

— Şşşt!

— Ascultă ce spun: dă-te jos! s-a aprins Târpe.

— Şşşt! Nu mă dau. Eu sunt Iisus Hristos.

— O să te dau eu atunci… a ţipat Târpe la el.

A ieşit în curte, a pus mâna pe un par şi a început să-l lovească peste picioare. Nune a oftat şi a prins să coboare. Coborând a alunecat scrântindu-şi un picior. S-a pus pe jelit şi dă-i zvârcoleală.

— Asta-mi mai trebuia, lua-te-ar dracu'! i-a strigat Târpe şi a prins să-l târască.

L-a dus până-n curte, dar Nune nu putea să meargă, aşa că l-a luat în spinare. Până acasă i-a scos sufletul. L-a aşezat în pat dar, auzindu-l cum geme şi văzându-l cum se perpeleşte, l-a apucat mila; a încălzit apă, a făcut clăbuc de săpun, i-a frecţionat piciorul şi i-a dat la loc osul sărit. A pregătit o faşă cu leacuri şi i-a legat piciorul. După trei săptămâni faşa i-a căzut, iar piciorul i s-a înzdrăvenit.

Acum Nune şedea tot timpul în ceardac, tăcea, nu scotea o vorbă. Târpe şi-a dat seama că-l chinuie ceva şi l-a întrebat:

— Ce ai?

— Vreau să mă însor, i-a răspuns Nune.

— Să te însori?

— Da.

Târpe a amuţit. A vrut să ţipe la el, dar s-a gândit: dacă se însoară, poate că se va potoli şi-i va veni mintea la cap. O să aibă familie… o să se înmulţească viaţa în sat…

— Bine, dacă tot vrei să te însori, o să te însori… i-a zis.

— Dar unde o să-mi găsesc nevastă?

— O să căutăm prin satele din preajmă. îi vom spune poştarului Iovko să întrebe.

— Ihu! a ţipat bucuros Nune.

Târpe a început să aranjeze casa şi s-o pregătească de nuntă. A stins în varniţă varul, a văruit odăile, a văruit toată casa şi pe-afară şi pe dinăuntru; strălucea casa ca un pahar. A curăţat curtea de balegi, de buruieni, a înnoit parmalâcul ceardacului cu alte şipci, a dres crăpăturile de la closetul ceardacului, a scos gunoiul din grajd şi l-a întins pe câmp, a reparat acoperişul casei pe acolo pe unde picura, a rânduit cealaltă odaie unde avea să doarmă Nune cu mireasa. Pe pereţi a agăţat oglindă, împletituri de pai de secară, buchete de busuioc, lemn de corn, crenguţe de laur, să miroasă plăcut în odaie.

Nune aştepta nerăbdător venirea poştarului Iovko să spună dacă-i găsise nevastă. Şi astfel, aşteptându-l pe Iovko, Nune a strâns într-o dimineaţă puii, a scormonit prin gunoi, le-a scos râme şi puii au prins să sară, au început să se bată pentru ele; puii săreau spre rimele pe care Nune le ţinea între degete. Nu mai putea de bucurie când vreunul dintre pui îi sărea chiar până în dreptul capului pentru a apuca râma.

Târpe zări un pui agăţat pe creanga unui arbore.

A venit într-o fugă şi i-a zis lui Nune:

— De ce-ai făcut asta, idiotule?

A luat puiul, i-a scos aţa de la gât, dar în zadar

— Era mort. S-a făcut foc Târpe; îl ardea ceva pe suflet şi a ţipat:

— Oh, ins fără suflet, cum de ai îndrăznit să faci aşa ceva?

Nune a răspuns:

— Făcea pe căposul cu mine… N-a vrut, ca şi puii ăilalţi, să sară după rimă… L-am legat cu aţă, să-l salt în sus, dar iacă, amărâtul, şi-a dat sufletul…

— Ah, blestematule! Blestematule! a urlat Târpe ca turbat şi a pus mâna pe el să-l lovească. L-a plesnit de câteva ori, dar Nune i s-a smucit din mină şi a luat-o la fugă. Târpe după el, dar Nune s-a ascuns.

Seara nu s-a mai întors să doarmă acasă; nici a doua zi nu a venit. Pe Târpe l-a cuprins mila şi a pornit să-l caute. A luat la rând casele, fânarele, grajdurile, dărâmăturile; l-a strigat, l-a rugat să iasă din ascunziş, să nu se mai obosească, dar Nune nicăieri. S-a învârtit peste tot: pe la sediul întovărăşirii, pe la piuă, pe la mănăstire, pe la gropile de păstrat alimentele pe timpul iernii, prin peşteri, păduri, dar nici vorbă de Nune. A pus într-o traistă pâine şi a agăţat-o prin locurile pe unde bănuia că va trece Nune, să nu moară de foame. Dar cum *o* punea, la fel o şi găsea: neatinsă. „Ct mi-a venit să dau în el?” îşi zicea Târpe căutânau-l neostoit.

Într-o zi Târpe şedea întins la umbra mărului din curte. Zi caldă, înăbuşitoare; abia se putea respira; umbra mărului îl acoperea dăruindu-i răcoare; soarele, din timp în timp, se strecura prin frunziş, îi lucea pe faţă şi iarăşi se ascundea.

Deodată se auziră în spatele său paşi. Se întoarse şi-l văzu pe Nune. A sărit, uluit, bucuros.

— Te-ai întors, îi spuse; de ce ai fugit?

— N-am fugit, a răspuns Nune; m-am dus să-mi caut nevastă.

Hai să vezi., mai zise, scoţându-l afară din curte.

La poartă Târpe văzu un cal, iar pe el, cocoţată, mireasa; pe cap avea o maramă lungă lucrată de mână, coroniţă cu puf de bumbac, şi podoabe care-i clincheteau pe frunte; pe faţă feregea; purta un zăbun cu fir, pe zăbun gherdan, salbă cu bani, pieptar, brâu, năframă cu ciucuri, iie înflorată cu guleraş de dantelă, ciorapi împletiţi şi opinci cu moaţe. A coborât-o Nune, i-a scos feregeaua, i-a lăsat liberă faţa îmbujorată, bine îmbobocită.

— Ăsta e tata, i-a zis făcându-i cunoştinţă cu Târpe. Şi ţie o să-ţi fie tată; fă-i plecăciune, îi mai zise, şi pupă-i mâna.

Ea s-a aplecat, i-a făcut plecăciuni şi i-a pupat mâna. Târpe s-a scormonit prin buzunare şi i-a dat bani. Ea împlini toate datinile miresei; înainte de a intra în curte ceru nişte unt şi miere. Tirpe a dat fuga şi i-a adus. Ea a luat cu degetul unt şi miere şi a uns poarta făcând un soi de semn ca o cruce r să fie plină de rod şi aducătoare de bogăţie venirea ei în casă; a călcat peste prag cu piciorul drept, a intrat în curte, iar din traistă a scos o lipie, s-o joace; i-a prins de mână pe Târpe şi pe Nune şi a început să horească. Scripci şi tobe nu aveau, dar ei jucau şi săltau de parcă ar fi avut. Apoi mireasa

— A intrat în casă; s-a aşezat şi le-a zis lui Târpe şi lui Nune:

— Staţi şi voi, să facem întâi socotelile.

S-au uitat unul la altul şi s-au aşezat. Ea şi-a scos marama de pe cap, cununa şi lămâiţa, s-a eliberat de toate poverile şi podoabele, s-a aşezat mai bine şi le-a zis:

— Când se cumpără animalele se face tocmeală. Şi noi trebuie să ne tocmim. Şi asta încă de la început, să fie clare lucrurile; să punem totul la punct. Mai întâi: să o spunem pe faţă – Nune nu ţi-e fiu şi, având în vedere asta, nici tu nu-i poţi fi tată. În al doilea rând: ca să trăiesc în pustietatea asta trebuie să am o pricină nu glumă, să ştiu pentru ce o fac. Dacă băiatul e ceva de capul lui – se poate trăi cu el şi pe piatră seacă. Dar asta se va dovedi în curând. Dar, pentru a rămâne cu Nune ca să trăim la tine, trebuie să vedem ce suflet ai, ce fel de om eşti. Fiindcă ai putea, în orice moment, să ne dai cu piciorul şi să ne alungi cu degetu-n gură, să nu ne dai nimic din ce am muncit şi am câştigat împreună cu tine. Deci, ca să fie totul aşa cum trebuie, să facem învoiala; trebuie să ne învoim în aşa fel ca, tot ce vom munci, să ne aparţină la toţi trei, iar după moartea ta să ne rămână nouă.

— O, din toată inima! Din toată inima! a strigat bucuros Târpe,

păi eu aşa oameni şi caut – când o să mor, să aibă cine să rămână să trăiască în casă, în sat… îndată, îndată îmi dau iscălitura…

— Târpe, Târpe, ce faci… Trezeşte-te, i-a zis poştarul Iovko, sculându-l.

Târpe se trezi scăldat în sudoare. Umbra trecuse şi îl lăsase în soare.

— Ai dormit tun… i-a zis Iovko.

— Nune mi-a fugit şi, în somn, mi s-a arătat cu mireasă după el… a răspuns Târpe.

— L-am întâlnit bătând drumurile prin sate, spuse Iovko. M-am mirat şi l-am întrebat: „De ce ai fugit de la Târpe?" Şi el mi-a răspuns: „Treaba mea…" „Haide, întoarce-te înapoi, i-am zis, ţi-am găsit mireasă…" Dar el mi-a răspuns: „Nu mă întorc…" „De ce?" l-am întrebat, şi el: „Nu vreau să trăiesc cu un nebun…"

— O, măiculiţă lui Dumnezeu! a oftat Târpe. Eu sunt nebunul?…

Poştarul Iovko îi adusese o scrisoare de la Tina Şekerka. Târpe a citit-o tulburat. Tina îi scria: „Dragă nene Târpe, îţi scriu ca să-ţi mulţumesc pentru zilele pe care le-am petrecut cu tine acolo şi să-ţi spun că am născut: am un fecior. Aşa cum ştii, eram deznădăjduită şi voiam să-l lepăd, dar iată cum au stat lucrurile: cu cât creştea în mine sămânţa, cu atâta creştea şi iubirea de mamă faţă de copil. Nu-mi mai era gândul la avort, ba mai mult, eram cu băgare de seamă ca nu cumva să fac cine ştie ce, care să-mi vatăme plodul în mine: mă culcam cu băgare de seamă, mă sculam tot aşa, lucram cu luare aminte, şi mă duceam adeseori la doctor să mă vadă. Şi uite, am născut un copil zdravăn, îngerul lui Dumnezeu. Când mi l-au adus surorile, să-i dauţ ăţă, şi când mi s-a lipit de piept, când i-am simţit răsuflarea, mirosul, căldura trupului, mai fericită ca mine nu a fost nimeni pe lume! Am simţit că ţin în mână o parte din inima mea, din sufletul meu.

Şi uite, am grijă de el, îl cresc şi mă bucur de el. Dar uneori mă cuprinde jalea că taică-său, Palik, nu e viu, că şi-a luat atât de nebuneşte viaţa!… Să fi fost el viu, totul ar fi fost altfel: ne-ar fi legat pe amândoi, ne«r fi împins să trăim laolaltă. Iar acum pe oricine aş lua de bărbat, nimeni n-o să-i fie copilului ceea ce i-ar fi fost Palik: Tată. Cu timpul, când va mai creşte, ştiu că o să înceapă să se intereseze de taică-său, să mă întrebe de ce s-a otrăvit, iar eu am să-l îmbrăţişez pe după umeri şi-o să zic: Soarta… soarta, fiule…

Uneori mă arde ceva şi-mi vine să fac ceea ce fac lupoaicele:

să-mi părăsesc copilul şi să-mi continui viaţa la fel cum am dus-o şi mai înainte de a-l naşte: liberă, fără niciun fel de îndatoriri. Dar ceva dinlăuntru mă împiedică şi nu mă lasă, uite, să fac aşa ceva. Îmi îmbrăţişez copilul şi-mi zic: eşti nebună, eşti nebună. Adevăr au rostit cei care au spus: „până nu naşti – vânt… Dar cum naşti, altă viaţă şi altă soartă ţi-e scrisă”…

Încă o dată îţi mulţumesc pentru toate. În clipele cele mai grele am găsit la tine adăpost. M-am simţit ca pe un ostrov pierdut undeva şi uitat de toate belelele”.

— Sau tu o să mă aduci la sapă de lemn, sau eu te aduc pe tine, mama ta! i-a strigat într-o zi Târpe uliului care-i furase încă un pui.

Şi prinse să stea tot timpul pe afară, cu puşca în mână, aşteptându-l să apară. Şi-a schimbat locul, pentru a putea cât mai bine să-l observe şi să-l ia prin surprindere: s-a ţinut lipit de arbuştii din grădină, cu puşca lângă el, să nu-l zărească uliul; s-a căţărat în arbori şi s-a ascuns în frunziş; s-a urcat pe movila de din sus de casă, de unde se vedea mai bine şi mai departe; şi-a acoperit trupul cu crengi, dar uliul nicicum nu-i ieşea în cătare.

De câteva ori până atunci uliul scăpase de moarte, făcându-se nevăzut: o dată zburase prea sus şi ali

11 – c. îi

cele nu l-au nimerit; altă dată rămurişul des al mesteacănului s-a pus împotrivă; a treia oară uliul, ca o săgeată, s-a lăsat spre pui, dar Târpe nu s-a îndurat să tragă tocmai pentru ca alicele să nu nimerească şi puii. Uliul ştia că alicele nu bat în înalturi şi se tot rotea, se tot rotea făcându-i în ciudă lui Târpe.

Cât timp poate zări uliul, Târpe e liniştit, dar când îl pierde din ochi, când i se ascunde, atunci îl cuprinde teama, nervii stau să-i plesnească: aleargă de colo colo cu ochii în patru, să vadă de unde va apărea, de unde o să-l ia prin surprindere. Stă şi stă şi, cum stă el aşa gândindu-se că uliul nu se mai vede, că nu se mai arată, iată-l apărând: s-a furişat, s-a lăsat jos în spatele casei, să nu-l observe Târpe şi, ca o săgeată, cu aripile întinse, se repede spre pui. Ei ţipă speriaţi şi fug pe unde apucă.

— Ah, mama ta! trage Târpe cu puşca şi-l atinge cu alicele: zboară fulgii din el, fâlfâie din aripi, îşi pierde echilibrul, îşi adună puterile să nu cadă în curte, se depărtează şi cade în crâng, înainte de a mai avea Târpe vreme să mai tragă o dată. Târpe aleargă în crâng, îl

caută, se învârte printre tufişuri, se uită în arbori, dar el nicăieri.

— Aici eşti, aici eşti, mama ta, scrâşneşte Târpe din dinţi şi o ia pe urma picăturilor de sânge căzute pe jos.

Îşi ridică fruntea spre rămurişul bogat al unui arbore şi-l zăreşte perpelindu-se şi trăgând să moară, îşi îndreaptă puşca, trage, şi uliul se preface în fărâme: penele şi oasele îi zboară în toate părţile.

Târpe se întoarce acasă, dar ce să vezi: pe cer dau roată urmaşii lui: doi ulii tineri… Târpe scuipă înverşunat, îşi îndreaptă puşca şi începe, iarăşi, lupta cu ei.

În grădină Târpe are câţiva stupi de albine. Stupii sunt îngrădiţi cu un gard înalt, cu uluci ascuţite la vârf, legate între ele cu laţi şi curpeni, să nu poată intra ursul. Lângă pârâiaşul din grădină înjghebase o mică cişmea: desfăcuse coajă de arbore şi dăduse drumul apei să se scurgă prin ea; în locul unde apa cădea, pusese un căuş de tablă, legat de o cumpănă; când se umplea trăgea în jos cumpăna, se răsturna şi lovea în tabla aşezată dedesubt. Atunci apa se vărsa şi iarăşi cumpăna întorcea căuşul să se umple cu apă. În felul acesta, căuşul lovea tot timpul în tablă, se golea şi era purtat din nou să se umple. Lovitura aceea în tablă răsuna speriind urşii. Dar o dată o ursoaică a izbit cu laba tot mecanismul, a smuls poarta şi s-a repezit la stupi, să scoată mierea. Târpe a auzit, a tras cu puşca şi ursoaica a lăsat în pace stupii.

Nici atunci albinele nu au fugit, înainte cu câţiva ani, când prin sat au trecut şoarecii, până şi albinele au fost cuprinse de frică. Fu

gând de păsările care îi vânau, şoarecii s-au ascuns până şi în stupii lor. Bâzâiau albinele, se repezeau asupra loc, îi înţepau. Cel mai greu le-a fost când un şoarece pe care-l omorâseră, au trebuit să-l arunce din stup: s-au strâns toate şi, cu mii de chinuri, încetul cu încetul, au târât afară şoarecele din stup. După ce l-au azvârlit, l-au acoperit cu ţărână, să nu miroasă şi să nu spurce locul din preajmă.

Nici atunci albinele n-au fugit.

Dar uite, acum i-au fugit şi n-au mai făcut cale întoarsă. Târpe le-a căutat prin toţi copacii din sat, prin toţi arborii din împrejurimi, prin munţi, dar ia-le de unde nu-s!

— Şi ele înseamnă că m-au părăsit, a oftat cu durere Târpe. S-a uitat la stupii goi şi inima sta să-i plesnească de supărare, de jale după ele. Cum auzea câte o albină, cum o vedea trecând, alerga după ea să

afle unde se ascunde, dar nici urmă să le mai afle. Oriîncotro ar fi mers, făcea un drum şi pe la stupi, să vadă dacă nu cumva s-au întors albinele, dar degeaba.

— E semn rău când albinele fug şi nu se mai întorc, zicea poştarul Iovko.

Poştarul Iovko i-a adus într-o zi o scrisoare de la Voidan în care îi scria: „La azilul de bătrâni, Târpe, m-am însurat din nou. Nu e chiar atât de personală ca Mariţa-Ţariţa, dar are un caracter bun: mă ascultă şi e de acord cu tot ce-i spun. Îi zic: „O să mergem, sufleţelule, să trăim la ţară. Vom intra în casa pe care am părăsit-o, o s-o punem la punct şi o să începem o viaţă nouă". Şi ea îmi răspunde: „Du-mă unde vrei, Voidane, dacă vrei şi la capătul lumii, numai să ies, să scap din casa asta".

Am făcut aici toate formalităţile: am renunţat la cameră, am vândut aşternuturile şi am anunţat conducerea că nu mai am de gând să mă mai întorc, aşa că pot să bage pe altcineva în locul meu. „Rămâneţi cu bine, dragii mei, le-am spus tuturor celor de la azilul de bătrâni, mă duc să iau în piept o nouă viaţă! M-am săturat aici! Sunt ca un nou născut şi din nou o să vieţuiesc în casa mea, în ţinutul natal". Ea le-a spus la fel prietenelor sale: „Cu bine, dragile mele, ies din închisoarea asta, încep o viaţă nouă, în libertate". Şi aşa că, Târpe, uite, a venit ziua întoarcerii acolo. Aşteaptă-mă!"

Şi într-adevăr, în cele din urmă, Voidan a venit cu nevasta lui. Dar, în loc de bucurie – tristă le-a fost sosirea; au privit împreună cu Târpe casa care, numai cu câteva zile înainte de a sosi, se surpase. S-au uitat Voidan şi nevastă-sa la dărâmături, suspinau şi îşi ştergeau lacrimile.

— Vai de norocul meu… repeta Voidan.

Târp «l-a liniştit:

— Nu pune la inimă, Voidane… Aşa a fost scris, să se surpe… Vino la mine, am eu loc… O să trăim împreună.

Voidan clătina din cap şi suspina:

— Nu, Târpe, îţi mulţumesc. împreună cu ea s-a surpat şi visul meu… Ea mă chema încoace… Odată cu moartea ei s-a terminat totul…

Au mai privit încă puţin dărâmăturile, apoi Voidan şi nevastă-sa au întors spatele, să plece.

— Aşteaptă, Voidane, gândeşte-te… i-a strigat Târpe. Uite, ai şi alte case în sat…

— Nu mai am la ce mă gândi… a răspuns Voidan. Niciuna nu e ca a mea…

Târpe i-a petrecut cu privirile până când cei doi s-au pierdut în gârliciul clisurii.

Nu i-a făcut nicio bucurie lui Târpe când s-a trezit, când s-a auzit vorbind singur cu sine, în gura mare. De la ce s-o fi trăgând asta? Din lipsa cuiva cu care să vorbeşti? De la bătrâneţe? Sau să fie moştenire, căci şi maică-sa vorbea, adesea, singură cu sine. Avusese prilejul să vadă şi alţi oameni cum vorbesc de unii singuri: osteniţii în lungile şi istovitoarele marşuri; condamnaţii şi osândiţii la grea robie; oameni care pătimesc de pe urma insomniei; inşi apăsaţi de grele poveri pe suflet sau pe care-i rodea ceva. Când s-a trezit din nou că vorbeşte de unul singur, pe Târpe l-a apucat frica; îşi dădea seama: se învăţase cu năravul…

Şedea tot timpul în ceardac şi privea cerul, nourii care se amestecau, care luau felurite forme ce semănau animalelor şi monştrilor din vechime. Mai înainte, când lucra, nu avea atâta vreme să se uite la cer, să ia seama naturii şi la toate câte se întâmplau în jurul său. Dar acum, când boala îl înhăţase iarăşi, rămânea în ceardac, îşi încălzea la soare pielea care din ce în ce mai mult i se subţia, îi devenea transparentă şi i se părea că, într-o bună zi, va putea privi prin ea înăuntru.

Şedea aşa şi se uita la păianjenul care, deasupra lui, îşi ţesea pânza. Tot mereu îi adăuga câte un fir, mai făcea câte un cerc; se întorcea, se învârtea, şi iar se întorcea să controleze dacă e trainică ţesătura, şi din nou se apuca să-şi lărgească pânza.

Târpe îl urmărea cu privirea, vedea cum pânza creştea şi îl năpădea teama: pânza aceea îi cobea a pustiu, a moarte în casă. Se ridica din pat, apuca bâta, rupea pânza; păianjenul fugea speriat, căuta vreo crăpătură în grindă, să se ascundă. Şedea aşa ascuns şi, cum uita de frică, iar ieşea şi prindea din nou să-şi vadă de firele lui, să ţească. O lua după aceeaşi rânuială: făcea mai întâi un cerculeţ, mijlocul pânzei, apoi întindea fire în chip de raze, peste care dădea roată, le înnoda între ele, făcea rotocoale; aidoma înălţării unei case: mai întâi se punea temelia, mai apoi se adăugau toate celelalte. Păianjenul începea cu băgare de seamă, temător, apoi ţesea tot mai iute şi mai iute. Târpe ridica bâta, o mişca încoace şi-ncolo şi rupea pânza. Păianjenul iar dădea fuga să se ascundă. Şedea aşa câteva ore sau câte o zi ascuns, şi

ieşea din nou să-ţi ţească pânza. Târpe din nou i-o rupea. El din nou o lua de la capăt, Târpe iar i-o rupea. El din nou – Târpe din nou. El iar, Târpe iar. Cum ieşea păianjenul, cum Târpe îl şi lua la ochi. Când îl va nimeri, când îl va strivi, se va termina şi lupta aceasta dintre ei.

Iată, satul, pe nepusă masă, fuga-fuguţa, se întorcea la viaţă. Dumnezeule mare! De unde, din pământ oare, din ceruri să fi răsărit – căci iată-i cum vin, fierarul Plode, Manuşa şi copiii lor. Strigăte, ţipete, cântece – bucurie şi viaţă în sat. Aleargă copiii pe uliţe, şuieră, tropotesc, plâng, râd. Plode loveşte cu securea, taie castanii, face lemne, sapă gropi, aruncă lemnele în ele, le dă foc şi face cărbune.

— Dumnezeu să vă blagoslovească! Aşadar v-aţi întors… le-a zis Târpe bucuros.

— Ce întoarcere? i-a răspuns Plode. Ne ducem pe la bâlciuri, am venit să facem cărbune…

Lui Târpe i s-a strâns inima.

— Dar tu eşti bolnav? a întrebat Manuşa.

— Da.

— Ce ai? a zis Manuşa luându-i mâinile şi întorcându-i-le să-i ghicească în palme.

I-a ridicat pleoapele, l-a privit în albul ochilor şi l-a întrebat:

— Ce durere ai?

— Nu pot să mă mişc… N-am putere…

— Duhul ţi-e slăbit, i-a zis Manuşa. De aia ţi-ai pierdut puterile… Şi te roade şi bătrâneţea… Când îl apucă bătrâneţea, omul se îndreaptă către apus; ştie că într-acolo îi e drumul…

— N-are nimic, i-a zis Plode. E ca piatra, cum s-ar zice: îl loveşte apa din toate părţile şi tot se ţine…

În zilele acelea cât au rămas în sat, Manuşa a luat la rând toate casele, a strâns tot ce-a mai găsit neadunat prin ele. Copiii s-au uşurat prin case şi prin curţi, au omorât şi cele câteva păsări care se mai învârteau prin sat, au spart geamurile care mai erau întregi pe la case, au strâns de prin grădini tot ce-au găsit de mâncare şi au plecat aşa cum au şi venit: pe nesimţite, pe negândite. Şi iar a rămas satul pustiu şi surd.

— Of, Târpe, Târpe… a zis poştarul Iovko suflându-şi, prin cămaşa descheiată, în sân, sufletul mi-a ieşit urcând prin clisură, picioarele mi se moaie, dar când mă gândesc că scrisorile sunt bucuria ta şi legătură cu lumea, uit de chin şi urc şi vin…

A cotrobăit prin torbă, a scos scrisoai-ea şi a zis:

— Părintele Igor îţi trimite o nouă scrisoare – pesemne că se întoarce…

— Citeşte-mi-o, l-a rugat Târpe, ochii m-au lăsat.

Iovko a prins să citească: „Dragă frate Târpe, aceasta e ultima scrisoare pe care ţi-o trimit. Mai demult ţi-am scris că vreau să mă întorc şi să mă duc la vreo mănăstire pierdută undeva de lume, dar am renunţat la gândul acesta… Vreau să rămân aici şi, în pace, să mă consacru Domnului. În fiecare zi aştept să se slobozească vreuna din acele chilii, ale pustnicilor, care se găsesc în stâncile dinspre mare. De acolo se vede numai cerul şi albăstrimea fără de capăt a mării. Până la ele te caţeri cu mii de chinuri pe povârnişurile nesfârşite ale stâncilor. Din timp în timp, de la mănăstiri, li se duce odraslelor lui Dumnezeu doar apă şi puţină pâine, ca să-ţi ţină sufletul viu. Când vine barca pe mare şi opreşte în dreptul stâncilor, odraslele lui Dumnezeu, pustnicii, lasă în jos sfori; de ele sunt legate coşuleţe în care trebuie să fie pusă apa şi pâinea. Din fiecare peşteră e coborâtă sfoara de parcă ar fi coborâtă din ceruri. Dacă din vreo peşteră sfoara nu mai coboară, înseamnă că pustnicul a murit – şi-a dat sufletul Domnului. Trupul îi e îngropat în cimitirul mănăstirii. După câţiva ani oasele îi sunt mutate în criptă, în beciul mănăstirii. Deasupra fiecărui craniu şade scris numele şi anul când a ajuns odrasla Domnului.

Iată, dragă Târpe, şi eu voi lua calea acelei păci dumnezeieşti. Îţi scriu ca să se ştie unde voi sfârşi, unde mă voi săvârşi din viaţă. Au fost zile când vieţile noastre au curs în aceeaşi albie. Dar, de acum înainte, fiecare îşi va urma calea sorţii sale… În sfânta *Carte a Ursitei* stă scris: „Câte fiinţe – atâtea ursite…” a spus Dumnezeu şi la el era cuvântul…

Cu bine, dragă Târpe, de-a pururi…”

— Ce ţi-e şi cu viaţa: unii pătimesc pentru ea, alţii din pricina ei…” a zis poştarul Iovko.

cea ce s-a întâmplat a fost cu adevărat ciudat i-a suflat un vânt cald şi copacii au înflorit înainte de vreme, pe neştiute; s-au umplut cu flori de toate culorile: albe, roz, roşii, galbene, albastre. A înverzit totul în jur, s-au înălţat ierburile, tulpinile. S-a umplut văzduhul de miresme fără de număr. Şi, deodată, parcă a suflat cineva şi a stins soarele; s-a întunecat, s-a înnegrit cerul, a început să ningă, să se învârtejească fulgii de nea, ca nişte petale de bumbac, ca nişte petice. S-au amestecat, zăpadă şi floare, şi pe dată a albit pământul. De necrezut: din

primăvară, iarnă.

S-a îndreptat Târpe spre Dumnezeu, rugându-i şi închinându-i-se în acelaşi timp, fiindcă numai el şi Târpe erau singurii martori a toate câte se petreceau.

Când s-a topit zăpada, când copacii s-au întremat după boală, lui Târpe i-a murit vaca. A rămas şi fără ea. Vacă mai bună nu existase: blândă, preablândă. De atâta blândeţe, adeseori lăsa şi şarpele să sugă. Se învăţase blestematul şi, în răstimpuri, ieşea de sub ieslea grajdului unde se ascundea şi, când vedea că Târpe nu e, se răsucea pe picioarele dinapoi ale vacii şi sugea. Şi cine ştie cât ar mai fi supt el aşa, dacă, într-o bună zi, vaca nu s-ar fi săturat să i se tot încolăcească în jurul picioarelor şi, când l-a văzut venind, l-a călcat cu copita şi nu l-a lăsat să se mai mişte, să-şi mai tragă sufletul. Dar, spre nenorocul ei, capul şarpelui rămăsese liber; şarpele s-a întins şi a muşcat-o, şi-a lăsat otrava în ea.

A îngropat-o Târpe cu durere mare în suflet, aşa cum mai demult îngropase câinele şi calul.

— S-a dus şi ea, a gemut îndurerat Târpe; acum înseamnă că e rândul meu…

Puii, speriaţi că acuma nici vaca nu mai era în grajd, alergau neliniştiţi prin curte, piuiau, urcau pe scara de la ceardac, intrau pe fereastră în odaie şi-l căutau pe Târpe; veneau la patul în care el bolea, piuiau şi-l rugau să se ridice, să-i plimbe. Dar pe Târpe nu-l mai ţineau picioarele: gui a i se uscase, i se pusese un nod în gâtlej, nu mai avea aer. Îşi presimţea moartea: de câtăva vreme sângele îi fugise din mâini şi din picioare adunându-se undeva într-însul, ca seva unei rădăcini când rămurişul prinde să i se usuce. Ultima oară când se ridicase din pat fusese atunci când îşi îngropase vaca şi când se dusese în clopotniţă să tragă clopotele, fiindcă, se gândise că, dacă va muri, nu va mai avea cine să i le tragă.

Semnul morţii a început să i se arate şi în somn. O dată a visat cum în sat se întorseseră toţi oamenii, cum şi-au descuiat casele, cum şi le-au rânauit şi curăţat de mărăcini şi buruieni. Pretutindeni era numai veselie şi cântec. Veneau oamenii la el acasă, îl îmbrăţişau, îl sărutau, îi mulţumeau pentru că rezistase, pentru că păzise satul. îl luau de subţiori, îl purtau prin sat, strigau de bucurie, iar el nu mai avea aer şi striga: Aer, aer, fraţilor! Dar nimeni nu-l asculta. Se strângea şi mai multă lume în jurul său, se îngrămădea, îşi întindeau mâinile,

fiecare voia să dea ajutor, să-l poarte pe braţe. Şi, deodată, îi fu dat să vadă: nu-l duceau pe braţe, ci în sicriu. îl duceau şi plângeau. Se opreau la fiecare răspântie, la fiecare cişmea şi izvor, îl coborau pe pământ să-şi ia rămas bun – de la fiecare cărare pe care o bătuse, de la fiecare izvor de unde băuse apă. Preotul îşi vântura cădelniţa şi-i cânta rugăciunea. Îl purtau spre cimitir, îl lăsau în mormânt şi, mai înainte ca să apuce să arunce ţărână peste el, a sărit, s-a trezit din vis lac de sudoare.

Da, moartea e deja aici, a venit, se gândea Târpe, întrebarea este numai cum o să se apuce de treabă, în ce fel o să-l ia. Avusese adeseori în viaţă prilejul s-o vadă cum vine şi cum îşi face meseria: există moarte care vine deodată, fulgerător, de nici nu ştii c-a venit: aceasta se-ntâmplă când eşti lovit de glonte, de trăsnet, de secure sau de oricare altă unealtă dură în moalele capului;

moartea aceea este uşoară, plăcută în felul ei, dar urâtă la înfăţişare;

există moarte care îndelung şade lângă tine, îndelung îţi ţine preajma, ochi în ochi eşti cu ea: o vezi cum te chinuie, cum te macină, lăsându-te să te lupţi cu ea; moartea aceea este cea prin înec, cea prin asfixiere cu gaze, prin îngropare sub dărâmături, prin otrăvire;

există şi moarte bună; te vede cum te lupţi, cum ai făptui totul, numai să nu te predai: săvârşeşti ceea ce n-ai săvârşit, duci la bun sfârşit ceea ce nu duseseşi, îţi împlineşti vreo dorinţă neîmplinită, atunci ea te aşteaptă; te aşteaptă şi-ţi dă putere să-ţi împlineşti dorinţa de pe urmă – să-l aştepţi pe cel drag să se întoarcă de pe front sau din străini; sau te lasă să faci nunta fixată; sau să vină anotimpul în care vrei tu să mori;

există moarte îndurătoare; dacă vede că acel căruia trebuia să-i ia sufletul e singurul care aduce hrană familiei şi mai are şi o droaie de copilaşi, părinţi bătrâni şi bolnavi care-l aşteaptă cum îşi aşteaptă puii mama să le aducă de mâncare – atunci ea se îndură şi amână luarea vieţii pentru o vreme. Au fost destule astfel de cazuri;

există moarte care aleargă numai după copii; moartea aceea e cunoscută ca a copiilor sau *îngerească*, fiindcă ea a fost cândva un înger care-şi căuta prieteni de joacă;

există moarte bătrânească ori *mântuitoare*; care ia numai oameni bătrâni; îi salnează de la o viaţă grea de neîndurat. Moartea aceea este precum cositul ierbii; o coseşti pe cea veche, ca să dea cea

nouă;

există moarte care, cu vremea îşi face sălaş în familie şi trăieşte tot timpul în mijlocul ei; nimeni nu ştie de ea până când nu o calcă pe coadă, aşa cum se întâmplă să calci şarpele şi să-l superi

— Atunci ea îşi iese din fire şi muşcă. Apoi se retrage, se ascunde şi stă aşa, liniştită, cu anii, până când o calcă altcineva. De ea oamenii se apără numai născând; câte suflete ia, tot atâtea oamenii aduc în loc, prin naştere, pe lume.

Fie cum o fi, fiecare îşi are moartea sa, care e legată numai de el şi nu se duce după altul; n-ai cum să i-o dai altcuiva, se gândea Târpe aşteptânde să i se arate.

Dar puii, uite, îi vorbesc în graiul lor, îl îndeamnă, îi dau puteri să se scoale. Târpe îi alintă, îi mângâie, amintindu-şi cu durere – a câta generaţie sunt? A zecea, a unsprezecea? Se ridică din aşternut cu chin, se sprijină de peretele odăii şi se târăşte, păşeşte, nici nu ştie cum păşeşte; coboară treptele – nici el nu ştie cum le coboară; mâinile, pe care îi sunt aşezaţi puii, i se înmoaie; ei simt asta şi-i dau curaj să se ţină bine. Târpe strânge din dinţi şi coboară pe uliţă, spre sat. Picioarele i se împleticesc, nu-l mai ţin: se lasă dus, se clatină. Se opreşte lângă aluniş; intră; se propteşte între două tulpini: una îi sprijină pieptul, cealaltă spinarea şi-l ţin aşa, drept, să nu cadă. Puii vorbesc, în limba lor, cu el.

Ş ade Târpe aşa proptit între tulpinile de alun: timpul trece, iar la ureche îi ajung felurite glasuri de păsări şi foşnete de insecte, de gâze şi de pui care îşi iau rămas bun de la el. Şi frunzele foşnesc şi îşi iau rămas bun de la el.

Într-adevăr, îşi zice Târpe: înaintea morţii, omului i se perindă pe dinaintea ochilor întreaga viaţă, i se deşiră ca un fir, ca un ghem şi vede tot ceea ce a fost şi a trecut.

uite, înaintea ochilor îi apare bunicul, aidoma celui despre care i se povestise: înalt, ciolănos, cu mustăţi lungi, cu pometii obrajilor supţi, gene dese, ochi adânci; cu şubă de miel, cu valiza peti-U – c. 189

3*

cită, opinci de piele; sărac, preasărac; averea lui. O bucată de pământ pe care nici măgarul nu se poate încura;

când i s-a născut copilul (tatăl lui Târpe) i-a murit nevasta. A crescut copilul (tatăl lui Târpe), dar era foamete şi n-aveau ce mânca. Războaiele nu mai încetau, armatele pustiau, adunau tot ce se găsea de

mâncare. Maşterei îi trecu un gând nebunesc prin cap: să orbească pruncul, care atunci avea patru ani, şi să-l trimită la cerşit, să aibă cu ce se hrăni. Când a aflat, bunicul lui Târpe s-a jurat că o va ucide dacă va face una ca asta;

I-au luat pe bunicul lui Târpe la oaste, iar tătâne-său şi maştera strângeau cocenii pe câmp, adunau fructe pădureţe, tot soiul de rădăcini şi de plante, să aibă cu ce se hrăni, să nu moară. Războaiele au adus boli şi tatăl lui Târpe de multe ori era gata să-şi dea sufletul;

cum s-au terminat războaiele, bunicul lui Târpe s-a întors viu şi sănătos; când s-a apropiat de casă, în faţa porţii şi-a văzut fiul întinzând mâna şi cerşind. Ceva ca un fulger l-a lovit drept în inimă.

— Of, blestemato, bătu-te-ar Dumnezeu, că mi-ai orbit copilul, a ţipat spre nevastă-sa şi a intrat val-vârtej în curte. Tocmai atunci a ieşit şi ea din casă, şi-a întins mâinile să-l îmbrăţişeze, dar el a scos pistolul şi-a împuşcat-o. Au dat fuga vecinii, au pus mâna pe el, l-au potolit. I-au spus că nu ea orbise copilul, ci-l lăsase fără vedere vărsatul cel negru care-l lovise. A început el să geamă, voia să se omoare. Pe femeie au îngropat-o, iar pe el l-au luat la ocnă. Pe tatăl lui Târpe l-au strâns sătenii de pe drumuri şi-au avut grijă de el; a dus-o aşa, pic cu pic, din casă în casă;

(prima dată când Târpe auzise, despre lucrurile acestea, i se păruseră a fi o poveste, dar totul se petrecuse aievea): a trăit fără taică-său aşa, purtat din casă în casă, iar cu timpul s-a învăţat să meargă şi singur, fără să-l mai însoţească altcineva; bocănea cu talpa în pietre, în copaci, prin curţi şi ştia precis unde se află şi câţi paşi mai are de făcut pentru a ajunge unde voia;

ca să nu-şi piardă vremea în zadar, a început să muncească; se ducea la ţiganii care veneau în mijlocul satului să vândă împletituri şi, de la ei, a învăţat să împletească; ţiganii îi luau mâna în mâna lor şi-i arătau cum trebuie încrucişate nuielele, cum trebuie împletite fundurile coşurilor, cum se împletesc marginile, toartele, mânerele. La început i-a venit greu dar, tot făcând acelaşi lucru, mâinile i s-au dedat şi a prins să împletească singur. Tăia nuiele de salcie, le descojea şi împletea tot ce-i cereau ţăranii: coşniţe, chelteie, coşuri; în lipsa văzului, i-a sporit simţul pipăitului;

până şi imaginea asupra curgerii vremii îi devenea din ce în ce mai clară, îi era de ajuns să audă în zori cocoşii sau să-i spună cineva cât e ceasul – pentru ca, mai apoi, în orice clipă a zilei, să ştie exact sau

aproape exact cât e ora;

În sat era o fată Depa, oarbă şi ea, pe care tare o mai plăcea tatăl lui Târpe; îi descojea nuiele şi o ajuta să împletească; iar ea, tot ceea ce primea acasă de mâncare împărţea cu el;

cu cât trecea vremea, cu atât mai fără astâmpăr îşi aştepta tatăl să se întoarcă de la ocnă. Strânsese până şi bani din împletituri, să aibă cu ce trăi când va veni tată-său. Dar inima i s-a amărât când a primit vestea că tatăl său murise în închisoare. A căzut la boală grea; s-a umplut iar de vărsat, încă puţin şi ar fi murit. Când s-a pus pe picioare, minune, îşi recăpătase văzul; vedea; s-au strâns toţi în jurul său, îl pipăiau, îl priveau, se bucurau, dar el nu s-a arătat surprins, ci se purta ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic. Şedea uimit, fiindcă tot ceea ce vedea în jurul său nu semăna deloc cu ceea ce îşi închipuise el în cei cincisprezece ani de când orbise. Totul i se părea ciudat şi neobişnuit: şi casele şi oamenii şi satul. Aşa cum, cu chin, se obişnuise să nu vadă atunci când orbise, la fel acum, cu chin, s-a învăţat să vadă;

I-a venit vremea să se însoare; era îmbiat cu cele mai bune fete din sat; dar, spre mirarea tuturor, el a luat-o pe Depa, fata cea oarbă. Ea îl născuse pe Târpe, ea i-a fost mamă. Oarbă l-a născut, oarbă l-a crescut. Nu i-a văzut niciodată chipul; n-a ştiut niciodată cum arată. Îl cunoştea după glas dacă îi e bine sau rău, dacă e bolnav sau sănătos, trist sau vesel. Se descurca singură prin casă şi prin sat, ca şi tatăl lui Târpe când era orb: ştia unde se află fiecare lucru şi unde trebuia pus. Când tovarăşii de joacă îi ziceau, la supărare, lui Târpe: „Maică-ta e oarbă”, Târpe arunca după ei cu pietre;

au pornit alte războaie şi alte necazuri au venit peste sat; plecau mulţi oameni după c-îştig prin străini. A plecat şi Târpe, împreună cu laicăsău, în Gerv-Indiana. I-a primit unul de-ai noştri care plecase acolo demult şi se însurase cu o băştinaşă. Când câştigase omul parale bune, a prins să-l sape şi să-l roadă dorul întoarcerii, dar nevastă-sa n-a vrut să vină, să părăsească Gery-Indiana. Venea el, din timp în timp, în ţară şi, la fiecare întoarcere în Gery-Indiana, lua cu sine câte o torbă sau traistă de pământ din ţinutul natal şi-l împrăştia în grădina de lângă casă. Şi alţii de-ai noştri când soseau la el, în Gery-Indiana, îi aduceau câte o torbă cu pământ pe care el îl plătea cu bani buni. Când îl cuprindea dorul după ţinutul natal, intra în grădină, călca pe pământul acela, mirosea florile şi zicea fericit: „Eu mă aflu pe pământul meu… Sunt acasă…”

tatăl lui Târpe a lucrat în mină, iar Târpe în port; încărca vapoare. Dormea la o văduvă în port. Văduva îi închiriase o cameră cu intrare separată; îi spusese s-o caute de două ori pe lună, la întâi ale lunii şi la cincisprezece, să-i plătească chiria. Curtea casei era comună, dar Târpe nici vorbă s-o vadă pe văduvă ieşind să se plimbe. O dată a zărit-o rupând o floare din curte şi punând-o la icoană în odaia ei. Târpe a ieşit, a întâlnit-o şi i-a spus: „Bună ziua". Iar ea a răspuns: „Bună ziua". „Ce mai faceţi?" a întrebat-o Târpe, dar ea n-a zis nimic. A intrat tăcută în camera ei. O dată a văzut-o ieşind să taie cu foarfecele gardul viu care împrejmuia curtea. I-a ieşit în cale şi i-a spus să-i dea lui foarfecele să taie ce-i de tăiat. Şi ea i le-a dat fără să scoată o vorbă. Când i-a sunat la uşă să-i dea înapoi foarfecele, ea l-a poftit la cafea. El s-a fâstâcit şi a intrat. În timp ce-şi bea cafeaua ea l-a privit tot timpul. Când şi-a terminat cafeaua, ea a deschis un şifonier şi i-a zis: „Dă-ţi hainele jos". Târpe din nou s-a fâstâcit. „Ia, ia-le… i-a zis ea, nu are cine să le poarte, bărbatul meu a murit". După ce Târpe s-a îmbrăcat ea l-a privit, l-a răsucit şi i-a zis: „Semeni cu bărbatul meu; eşti leit el…" Peste o vreme l-a chemat din nou la ea şi i-a dat şi alte lucruri de-ale bărbatului ei: cămaşă, cravată, pardesiu, pantofi. I-a arătat şi fotografia lui şi i-a spus: „De necrezut cât semănaţi…" L-a îmbrăţişat pătimaş. Lui Târpe a prins să-i tropote inima, s-a emoţionat şi a strâns-o şi el în braţe. S-au sărutat. A vrut Târpe s-o mai sărute o dată, dar ea s-a dezlipit de el, a îngenuncheat şi a început să se roage. Şi peste câteva zile când a sărutat-o, ea, din nou, s-a dezlipit de el, a îngenuncheat în faţa icoanei şi s-a rugat. Duminica îl ducea pretutindeni pe unde se plimbase ea cu bărbatu-său: prin muzee, parcuri, galerii, cafenele, terenuri de joacă, în excursii. L-a dus şi în cimitir, să-i arate mormântul bărbatului ei. Într-o zi, când nici nu s-ar fi gândit la aşa ceva, i-a propus să-l ia de bărbat. Târpe iar s-a fâstâcit neştiind ce să răspundă. Se gândea la taică-său: ce-o să spună el? „Ştii… o să-i zică. Ce însurătoare! Noi suntem aici pentru o vreme doar… Nu te pripi, nu te lega…" Pe de altă parte, totuşi, se gândi Târpe, asta e o mare ocazie, nu trebuie scăpată: femeia e singură, are ce să o să-l aducă şi pe taică-său, o să-l scape de munca în mină. S-a măcinat Târpe, s-a gândit îndelung şi în cele din urmă a răspuns că este de acord. S-au pregătit de căsătorie dar, mai înainte de a se cununa, ea l-a întrebat de ce religie este. El a răspuns: creştină. În clipa aceea parcă a lovit-o un fulger: a îngălbenit, a învineţit, tremura, se clătina ca luată de ameţeli, s-a aşezat pe un

scaun şi a-nceput să ţipe: „Imediat să ieşi din casa asta!... „Dar de ce?” „Nu mai întreba. Ieşi!” urla ea ţinându-s-a cu mâinile de cap. Târpe nu ştia ce să facă. Şedea plouat, mut, dar ea s-a ridicat, a deschis uşa şi a ţipat: „Ieşi!”. Târpe a ieşit. Uitându-se pe geam a văzut-o îngenunchind şi rugându-se printre lacrimi în faţa icoanei. Când le-a spus alor săi întâmplarea, ei au zis: „Cine ştie peste ce credinţă, peste ce sectă ai picat... Aici există tot ce vrei şi ce nu vrei...”

Târpe s-a dus să muncească alături de taică-său în mină; a lucrat câţiva ani, până când într-o zi mina i-a înghiţit; abia au fost scoşi vii; când au ieşit la lumină aveau părul alb. Atunci taică-său i-a zis lui Târpe: „Tinereţile mi le-am mâncat în mină, dar nu mai vreau să-mi mănânc şi bătrâneţile... Să ne întoarcem acasă”. Ceilalţi muncitori, care fuseseră îngropaţi împreună cu ei, au rămas să se judece cu conducerea, să ceară despăgubire, dar taică-său i-a spus lui Târpe: „Omului care rămâne în viaţă nu-i trebuie nimic altceva... îi e de ajuns viaţa...”

Întorcându-se pe ocean taică-său i-a povestit o întâmplare: În vremurile cele de demult, unui om sărac, pe nume Iusuf el Zaid din Damasc, i s-a vestit în vis un glas care i-a spus: „Scoală-te, Iusuf, şi du-te la Bagdad; du-te în grădina califului Abdul al Raşid şi, lângă havuz, găsi-vei îngropată o comoară. Iusuf cel sărac n-a dat nicio însemnătate întâmplării. Dar, în noaptea următoare, glasul iarăşi s-a vestit şi la fel s-a petrecut şi în cea de-a treia noapte. Şi Iusuf cel sărac a luat lunga cale a Bagdadului. Acolo de dat a dat el peste grădina califului, dar de unde şi îndrăzneală să intre, că grădina avea om de pază. A tot dat Iusuf roată grădinii, socotindu-se cam pe unde ar putea să intre. Dar omul de pază îl şi însemnase în minte şi i-a strigat: „Ce te tot vânturi în jurul grădinii? Spune ce gând porţi, că, de nu, te dau pe mâna strajei să te arunce în temniţă”. S-a înfricoşat Iusuf şi a prins să-i spună paznicului vasul pe care l-a avut şi cum glasul l-a îndemnat să bată calea până acolo. Paznicul i-a zis: „Dacă eu aş fi fost prost ca tine şi aş fi crezut în vise, acum m-aş fi aflat la Damasc. M-aş fi oprit taman în casa unui anume Iusuf el Zaid despre care glasul mi-a spus că are îngropată în cămin o mare comoară. Dar eu n-am dat în mintea proştilor ca să cred una ca asta...” Când a auzit Iusuf el Zaid spusa paznicului, s-a minunat, i-a mulţumit şi s-a întors la casa lui. A săpat în cămin şi, cu adevărat, a găsit îngropată o mare comoară... Şi noi, fiule, i-a zis lui Târpe taică-său, batem lumea să aflăm comoara ascunsă, iar

ea ne e în cămin…

În semn de mulţumire că se întorseseră vii şi sănătoşi, tatăl lui Târpe a cumpărat şi a dăruit mănăstirii un clopot cât toate zilele. Când l-au adus cu camionul până jos la şosea, toţi sătenii s-au strâns să dea o mână de ajutor să-l urce până în sat. Au aşezat clopotul pe nişte trunchiuri, l-au legat cu funii şi lanţuri şi au împins clopotul pe drumeagul în pantă, prin clisură. L-au tras, l-au târât la deal două zile. Trunchiurile peste care aluneca s-au ros de pietre; au tăiat alte trunchiuri, le-au înlocuit, au tras iarăşi de funii şi de lanţuri. Cu cât se apropiau de sat, cu atât le creşteau şi puterile. Din case au ieşit şi bătrânii toţi şi copiii care nu erau în stare să pună umărul, şi-au scos căciulile, s-au închinat şi au sărutat clopotul. Au urcat clopotul pe dealul mănăstirii şi, câtă vreme le trebuiseră să-l aducă până acolo, tot atâta le-a trebuit şi să-l urce şi să-l agaţe în vârful clopotniţei. Au ridicat schele, au făcut pârghii, stâlpi, proptele, scripeţi, au răsucit funii groase şi au urcat clopotul, pas cu pas, stânjen cu stânjen. Au venit oameni şi din alte sate să dea o mână de ajutor. Când, în cele din urmă, au urcat şi au agăţat clopotul, a început veselia, sărbătorirea. Mai întâi preotul i-a mulţumit tatălui lui Târpe pentru acel sfânt dar adus bisericii, a citit rugăciunea, a dat binecuvântarea, apoi i-a întins tatălui lui Târpe funia, să tragă el, primul, clopotul. Şi el a prins funia, a tras-o în jos de câteva ori şi clopotul a sunat puternic, iar glasul său a răsunat pretutindeni; munţii au vuit. Pe tatăl lui Târpe l-au podidit lacrimile. Din ziua aceea, la fiecare bătaie a clopotului, la fiecare sunet, el rămânea câteva clipe nemişcat ascultându-i glasul care i se părea că din chiar sufletul său izvorăşte;

după întoarcere, tatăl lui Târpe s-a apucat să-şi ridice şi mormântul. A cărat bucăţi de marmură, şi-a luat sculele şi, zile în şir, a cioplit şi-a tăiat; palmele i se bătătoreau, i se zbârceau; îi zvâcneau, dar el tăia cu îndârjire marmura pentru casa de veci. Când a croit stâlpii, a pus şi placa. A comandat şi fotografii pe porţelan, pentru el şi pentru nevastă-sa, şi a încrustat fotografiile pe placă. Sub ele a scris numele şi anii naşterii… A lăsat nescrişi doar anii morţii; mama lui Târpe mergea adesea la mormânt, îl pipăia, să ştie cum este, pipăia fotografiile şi îşi zicea: „Oarbă pe lumea asta

— Oarbă şi pe lumea cealaltă”;

când s-a îmbolnăvit, i-a spus lui Târpe: „Mă rog la Dumnezeu să mor la primăvară… La primăvară să-mi ia la el sufletul…” „De ce,

mamă?" o întreba Târpe. „Atunci, fiule, îi răspundea ea, natura freamătă, soarele străluceşte, iarba încolţeşte, florile înfloresc, păsările cântă, totul e ca în rai. Şi, pentru că am auzit cum că înaintea morţii omul orb îşi capătă vederea, aş vrea să văd frumuseţea asta pe care niciodată n-am putut să o văd..." Aşa s-a şi întâmplat: a murit în primăvară. Dar nimeni n-a aflat dacă-şi recăpătase vederea şi dacă văzuse primăvara;

după moartea ei a închis ochii şi tatăl lui Târpe. Pe placa de pe mormânt Târpe a scris anii morţii. Trei zile a fost tras clopotul în cinstea lui taică-său, în cinstea aceluia care îi dăduse viaţă veşnică;

nevasta lui Târpe se numea Dafina. Numele i se trăgea de la floarea de dafin, căci avea, ca şi ea, aceeaşi mireasmă. Minunea lui Dumnezeu: când trecea, toată casa mirosea a floare de dafin. „De când m-am născut, spunea ea, am avut mireasma florii de dafin şi de aceea m-au şi botezat Dafina". Când era fată toţi voiau să-i stea în preajmă, s-o sărute, să respire mireasma de dafin. De multe ori prietenele o invidiau pentru că flăcăilor le sfârâiau călcâiele după ea şi, cu toate că-şi puneau în sân flori plăcut mirositoare, tot nu miroseau atât de frumos ca Dafina;

când i s-a născut lui Târpe feciorul, şi el avea aceeaşi mireasmă a florii de dafin, aidoma maică-sii, de aceea l-au botezat Dafinko. Dar necazurile au început încă de la naştere să-l urmărească: maică-sii i-a secat laptele. Alerga Tirpe pe la toţi doctorii şi pe la toate prezicătoarele. Bojka, ghicitoarea, i-a zis că ielele îi luaseră laptele şi s-a apucat să-i descânte. A luat un vătrai cu jar, un vas cu apă şi o secure. I-a zis să prindă a. sări peste ele şi să spună: „Am sărit peste foc, nu m-a ars, am sărit peste secure, nu m-am tăiat, am sărit peste apă, nu m-am udat". Aşa a şi făcut Dafina. Boika a luat vătraiul şi a întrebat: „Pe cine să ard?" Dafina a răspuns: „Ielele". A luat securea şi a întrebat: „Pe cine să tai?" Dafina a zis: „Ielele". A luat vasul cu apă şi a întrebat: „Pe cine să înec?" Dafina a spus: „Ielele". A luat Boika vătraiul, securea şi apa, a dat cu ele ocol casei şi le-a aruncat în şanţ. Dafinei i s-a întors laptele; când i-a venit timpul să meargă şi el în picioare, Dafinko a căzut şi i-a fost frică să mai meargă; o lua pe lângă ziduri, ţinându-se ca orbii. Boika ghicitoarea iar s-a pus pe descântat: i-a atârnat de gât un lănţişor cu cruciuliţă şi a zis: „pe piept cruciuliţă, în inimă înger, sub tălpi diavolul – calcă-l, calcă-l..." I-a dat lui Dafinko mâna şi el a prins să meargă, l-a părăsit frica. La cincisprezece ani a

plecat la partizani. A fost cel mai tânăr partizan din detaşamentul lui Ghidia. A trecut prin toate luptele, iar când a venit timpul să se întoarcă spre casă, a murit pe frontul de la Sremsko, în pragul eliberării…

după eliberare Târpe i-a adus oasele şi le-a îngropat în cimitirul satului; Ghidia cu detaşamentul de luptători i-au dat onorul; Târpe s-a îngrijit de mormânt, i-a pus o placă la căpătâi, apoi fotografia, a scris anii naşterii şi ai morţii. Alături a sădit un dafin care să dea, în locul fiului său, mireasmă. De sărbători ţăranii îi aduceau flori la mormânt. Când au părăsit satul, florile a continuat să i le ducă el;

când maică-sa a aflat că Dafinko nu mai e printre cei vii, a căzut în nesimţire; durerea îi fulgerase inima; a început, noaptea, a sări din somn, a ieşi la poarta de la drum, s-o deschidă, să-şi întindă braţele ca să-şi îmbrăţişeze fiul care i se părea că vine; adesea îi lua fotografia şi vorbea cu el; după ce i-au adus oasele şi i-au rânduit mormântul, venea tot timpul şi îngenunchea alături de el. A prins să se usuce, să pălească. Şi-a pierdut mireasma de dafin; acum mirosea a pământ; s-a topit şi a murit. Târpe a înmormântat-o lângă Dafinko. I-a sădit un dafin, să înmiresmeze aerul în locul ei. Apoi Târpe şi-a făcut şi pentru el mormânt, şi-a pus fotografia şi anul naşterii; a lăsat loc gol doar pentru anul morţii. Nu era zi să nu treacă pe la morminte, să le cureţe, să nu se părăginească, să ude dafinii, să se răcorească şi ei, ca nu cumva să se usuce;

după moartea Dafinei, Târpe s-a dus la râu să pescuiască; a pescuit câteva mrene şi s-a întors acasă pentru a le prăji. A turnat apă într-o oală, să le cureţe de nisip şi nămol; dar să vezi minune: una dintre mrene era încă vie, cu toate că trecuse destulă vreme de când o pescuise. A atins-o cu degetul şi ea s-a trezit şi a prins să înoate; a turnat mai multă apă în oală, şi-au mai venit în fire câteva mrene; s-au întors de pe spate pe burtă, au bătut din coadă şi, parcă bete, parcă buimace, se afundau şi iar se ridicau. Şi iar a turnat Târpe apă şi ele au căpătat mai multă şi mai multă putere, îşi reveneau la viaţă. Se uita Târpe la truda lor, la lupta lor pentru a scăpa de moarte, pentru a se întoarce la viaţă – şi nu mai găsi în el puterea să le mănânce. A luat mrenele şi le-a dus înapoi în râu. Le-a privit cu câtă bucurie alergau prin apă şi-l blestema pe Dumnezeu că nu avusese inimă nici atât cât omul: să se fi milostivit şi el să nu le ia viaţa feciorului şi nevestei…

Şade Târpe aşa, proptit între tulpinile alunilor prin faţa ochilor, i

se perindă viaţa care s-a dus; puii piuie la el, cocoţaţi pe braţele sale întinse ca ale lui Iisus; timpul trece, ochii i se împăienjenesc şi nu ştie dacă într-adevăr vede ieşind fum de pe coşul unei case din sat, de la focul aprins de careva care s-a întors sau doar i se năzăreşte. În jurul chipului îi zboară păpădii, i se prind de obraji ca de ţărâna din care trebuie din nou să încolţească.

Vede cum unul dintre pui, piuind, se strecoară printre tufele de alun căutându-şi în gura mare fraţii, se apropie şi, bucuros că i-a găsit, se caţără şi el pe braţele lui Târpe lângă ceilalţi. Tirpe aude cum cloşca îl ceartă:

— Unde ai fost până acum?

Şi el răspunde:

— Am fost să-i fac seama păianjenului din ceardac, să nu-şi mai ţească pânza…

Pe Târpe îl podidesc lacrimile.

Încă puţin şi soarele se va stinge dincolo de munte trăgând după el şi lumina. „El va răsări iarăşi, îi trece prin cap lui Târpe, pe când eu, pe când eu…” îi vin în minte vorbele Manuşei: „Când îl apucă bătrâneţea, omul se îndreaptă către apus; ştie că într-acolo îi e drumul…” îi vin în minte vorbele lui Bombe: „Viaţa e urmă pe apă: uite-o, nu e…” îi vin în minte şi vorbele poştarului Iovko: „Ce ţi-e şi cu viaţa: unii pătimesc pentru ea, alţii din pricina ei”. Îşi aduce aminte şi vorbele părintelui Igor: „Câte fiinţe – atâtea ursite…”

Priveşte cum apune soarele, cum un văl negru înfăşoară pământul. Îşi vede moartea; e faţă în faţă cu ea. O aşteaptă liniştit şi-mpăcat. N-are cine să-i aducă, şi nici nevoie n-are să audă de la nimeni, vreo îmbărbătare mincinoasă, cum se întâmplă de obicei când cineva e pe moarte: vin oamenii să-l vadă, se fac în faţa lui că sunt senini şi bine dispuşi, râd şi-şi spun vrute şi nevrute, numai să-i îndepărteze gândurile de la moarte, să-i dea curaj, iar când ies de la el pe clipă-i şi apucă plânsul, ca să-şi uşureze sufletul, să-şi verse durerea.

Îşi vede Târpe moartea şi aşteaptă să-l ia cu sine. O va urma, aşa cum îţi urmezi viaţa. Doar atât o s-o roage, atât îi va lăsa cu limbă de moarte: după ce-i va lua viaţa, să-l păsuiască să stea cât mai mult aşa, în picioare, să-şi poată amăgi puii că ar fi încă viu.

TREI PORTRETE SAU DESPRE TÂRPE, OMUL CARE NU ŞI-A PIERDUT RĂBDAREA

de DUMITRU M. ION

1. Primul portret: Strezo

Frunte înaltă: o costişă care urcă pârjoliţă spre moalele capului. Iarba deasă din primăvară a fost păscută de nişte oi care nu se mai văd. Doar mai jos de crovurile urechilor nişte smocuri din recuzita romanticilor albesc ca spuma iezerelor de munte ocolind o insulă: Tikva. Nasul uşor muieresc, coroiat totuşi, buza de sus subţire ascuţind sub tocila ei o limbă de cuţit. Ochii: un luminiş melancolic, prietenos. Şi, deodată, orientalul în costum englezesc îşi desface nodul laţului de la gât şi, aţâţat de clipocitul filigeanei, începe acel dans, inimitabil, al cuvintelor care stârnesc poftă auzului. Cu viclenie ţi se pune în cârcă un sac cu poveşti. Dai să te ridici şi ceva te trage în jos. E sacul în care ai şi intrat.

Acesta e doar un posibil portret al domnului Iovan Strezovski căruia prietenii i-au uitat de multă vreme primele două apelative, ba chiar şi ceva din cel de al treilea, strigându-l pur şi simplu: Strezo!

2. Al doilea portret (note despre prozatorii makedoneni)

Poet, prozator, autor de literatură pentru copii, povestitor împătimit, ducând de mulţi ani pe umerii săi directoratul celui mai mare festival de poezie al lumii contemporane (Serile de la Struga), Strezovski (născut în anul 1931, în satul Podgorţi de lângă Struga) ilustrează cu prisosinţă acel spirit ofensiv, multilateral creator al generaţiei ceva mai vârstnice de autori makedoneni care, necantonându-se între zidurile unui adăpost cald (avem în vedere poezia), s-au decis în anii de după război, într-un moment social şi politic nu lipsit de convulsii, să facă primii paşi spre câmpul atât de vast al celorlalte genuri literare care se cereau cucerite, asumate de către o literatură tânără, în formare. Astfel mari scriitori precum Blaje Koneski (n. 1921), poet, prozator, eseist, traducător, istoric al culturii, filolog, Slavko Ianevski (n. 1920), poet, prozator, eseist, traducător, autor de scenarii de film, de note de călătorie etc., Aţo Şopov (n. 1923) sau mai tinerii Gane Todorovski (n. 1929), Mateja Matevski (n. 1929), Petre Andreevski (n. 1934) sunt tot atâtea pilde minunate de efort exemplar pus în slujba unei literaturi ce-şi reclama autorii care să exprime total şi robust geografia terestră şi morală, tradiţiile şi fragmentele de cultură (răspândite într-un spaţiu dur al pietrei şi fabulos al zărilor din ochii ciclopici ai Prespei şi Ohridei), limba şi spiritul unui popor care, după lungi perioade de robie şi luptă, făcea primii paşi în afirmarea specificităţii naţionale.

Remarcabile în acest efort ni se par nu doar impresionanta cultură, acel dor fără ¿aţiu al cercetării şi al experienţelor culturale cât mai diverse, temeinicia formaţiei filosofice a autorilor pomeniţi şi a multor altora neamintiţi aici, cât inteligenta manifestare şi dirijare a energiilor creatoare spre trecerea unei literaturi, de la starea de necesitate, la cea de satisfacţie, de abundenţă, când ai pe deplin sentimentul originalităţii şi al maturităţii. Tocmai de aceea ni se pare uimitor cum, în numai patru decenii, căutându-şi matca, respirând în ritmurile ei naturale, privindu-şi în profunzime izvoarele, literatura makedoneană face un salt peste epoci afirmând nu doar o limbă, ci impunând un relief literar distinct, sistematic acordat celor mai noi căutări şi izbânzi ale literaturii moderne din Europa sau de aiurea. Literatura makedoneană ne apare ca un miracol, dacă ne gândim că echilibrul, forţa, frăgezimile de expresie ale limbii au fost posibile deplin numai după cel de al doilea război mondial, când Republica Makedonia şi-a dobândit un loc distinct între graniţele federaţiei iugoslave, într-un cadru politic şi social atât de propice exprimării depline a unor largi colectivităţi naţionale.

Dar, pentru a ne întoarce pe tărâmul prozei, cred că nu este lipsit de interes pentru cititorul român să amintim că prima încercare de roman din literatura makedoneană aparţine marelui poet Kocio Raţin, mort tragic în 1943 printre partizani. Romanul său *Macii* (rămas din păcate fragmentar), ca de altfel întreaga sa operă poetică, filosofică etc. aveau să fie tot atâtea jaloane care se cereau menţinute în ideea de a da sens şi viabilitate unei culturi naţionale. Şi tot unui poet avea să-i revină cinstea de a publica şi primul roman al literaturii makedonene contemporane (Slavko Ianevski, *Satul de după şapte ferestre*, 1952). O dată drumul deschis, cursa, timidă la început, devine cu timpul impresionantă; la ora actuală patru generaţii de prozatori makedoneni, într-o disciplină tactică admirabilă, nu-şi refuză niciun prilej de a se afirma şi a afirma o literatură care participă cu bune partituri la corul şi aşa de excepţie al literaturilor iugoslave, înscriind un punct de tot interesul pe harta literaturilor balcanice.

Amintind o parte dintre numele de referinţă ale prozei makedonene moderne – *Blaje Koneski*, *Slavko Ianevski*, Kole Ceaşule, Vlado Malevski, Iordan Leov, *Sârbo Ivanoski*, Dimitar Solev, Jivko Cingo, Simon Drakul, Blagoe Ivanov, Bojin Pavlovski, Taşko Gheorghievski, Meto Fotev, ¡*van Ceapovski*, Vladimir Kostov, *Petre*

Andreevski, *Mile Nedelkovski*, *Vlada Uroşevici*, Meto Iovanovski, *Iovan Pavlovski*, *Iovan Strezovski*, *Bogomil Ghiuzel*, Branko Pendovski, Branko Varoşlia, Petar Şirilov, Mitko Magiunkov etc. etc. – vom avea surpriza să observăm că o treime dintre aceste nume aparţin unor poeţi; acest lucru în fond nu vrea să spună nimic altceva decât că în peisajul literaturii makedonene moderne poeţii şi-au câştigat nu numai un loc privilegiat, dar nu s-au sfiit să dea adesea lecţii de înalt profesionalism atât prozatorilor cât şi dramaturgilor şi criticilor literari. Am remarca de asemeni largul ecou de care s-au bucurat, atât în Iugoslavia cât şi peste hotare, romanele sau nuvelele câtorva prozatori makedoneni de excepţie precum: Slavko Ianevski, Blaje Koneski, Taşko Gheorghievski, Bojin Pavlovski, Jivko Cingo, Simon Drakul etc.

3. Al treilea portret: Târpe, omul care nu şi-a pierdut răbdarea

Debutând în anii 1957 cu un volum de proză pentru copii şi în 1958 cu un volum de poezie, Strezovski nu a fost un autor ocolit de succes, cum de altfel nu a fost niciunul dintre confraţii săi din aşa-zisa a doua generaţie de scriitori makedoneni. Dar, odată cu afirmarea unei noi generaţii, poetul are o izbucnire de orgoliu şi, la vârsta de patruzeci de ani, tipăreşte, cunoscând un adevărat triumf, un roman, *Apa* (1971) care avea să-i aducă şi premiul naţional „1 Octombrie". Peisajul fizic şi moral în care se desfăşoară acţiunea acestui roman este satul makedonean de mai înaintea primului război mondial; accentele nu cad atât pe problematica socială cât pe valorile psihologice care determină comportamentul indivizilor în cadrul comunităţii săteşti. Cele două planuri aveau să fie adâncite, devenind complementare, în *Sfântul blestem* (1980), al doilea roman de succes al lui Strezovski (Premiul „State Popov" al Uniunii Scriitorilor şi al Agenţiei drepturilor de autor din R.S. Makedonia) considerat de unii critici literari printre cele mai importante zece romane ale literaturii makedonene.

Cu toate acestea am preferat să prezentăm cititorului român un microroman al lui Iovan Strezovski, *Cartea Ursitei*, apărut în anul 1981 la editura *Misia* din Skopje. Motivele? în primul rând performanţa autorului de a strânge în plasa fină a scriiturii, pe un spaţiu redus, o mare bogăţie de evenimente şi nu mai puţin de sentimente; printr-un dar şi o plăcere a povestirii remarcabile, autorul conturează atât momentele unei rupturi decisive cât şi ursitele unor oameni născuţi undeva într-un sat de munte sortit, prin decizia membrilor săi, catastrofei, pustiirii, confundării din nou cu natura.

Strezovski îndeamnă cititorul să-şi ascută simţurile pentru a recepta acel strigăt existenţial, neliniştitor şi obsedant al fiinţelor veşnic primejduite. Frumuseţea stă însă în faptul că autorul ne vorbeşte despre moarte ca şi când ne-ar vorbi despre viaţă. Uneori cu umor şi gingăşie, alteori cu ironie şi răceală, Strezovski ne face părtaşi zbuciumului unor oameni şi al unor făpturi care cunosc calvarul însingurării; moartea nu-i privită ca o înfrângere, ca ispăşire vinovată a vieţii, ci ca un dat firesc care poate să hărţuiască şi să umilească fizic trupul, fără a-i putea altera omului sentimentele, firească sa pornire de a crede neabătut că gândul cel bun trebuie cântărit pe acelaşi cântar cu cel rău, atâta timp cât ele coexistă, în sufletul şi în mintea sa, într-o complicitate nedenunţată decât în momentul unei alegeri, al unei opţiuni.

Personajele lui Strezovski sunt inşi la prima vedere ciudaţi, suciţi, care, buni sau răi, îşi cheltuiesc viaţa de multe ori naiv, dezrădăcinarea nefăcând altceva decât să le scoată şi mai mult în evidenţă caracterele.

Târpe, personajul principal, simbol al răbdării, al unei înţelepciuni care îndeamnă omul să se împotrivească surpării, gustase încă din tinereţe din paharul amar al vieţii printre străini, în Gery în

diana; el rămâne în satul natal în momentele tragice, când satul de munte e părăsit de locuitorii săi atraşi de mirajul unei vieţi mai bune în marile aglomeraţii urbane revigorate de noile condiţii sociale de după război.

Dacă un scriitor de marcă precum Bojin Pavlovski îşi urmăreşte personajele în lungile şi tragicele peripluri ale emigraţiei în Australia sau aiurea în lume, Strezovski ne ia martori ai dramelor comunităţilor săteşti fără a ne vorbi despre oraşele care scrâşnesc sub zgura industriilor ori despre străine meleaguri; el urmăreşte tragedia unui sat de munte makedonean părăsit de membrii săi într-o clipă de dorinţă sălbatică de a rupe cu trecutul, cu matca ancestrală, strămutându-se într-un pământ nou, al făgăduinţelor. Oameni care luptaseră odinioară cu vicisitudini de tot soiul pornesc spre o nouă aventură sufletească şi civilizatoare care pe mulţi îi va îngenunchea. Strezovski nu-şi urmăreşte personajele pe drumurile emancipării ci le aşteaptă să vină să mai soarbă câte o gură din apa curată a izvorului de lângă care au plecat. Astfel drama la care asistăm nu este atât a lui

Târpe cât a celor care se întorc din când în când în sat, cu ură sau cu dragoste, împinşi totdeauna de neliniştile oraşului. Autorul ne vorbeşte despre disperare ca şi când ne-ar vorbi despre speranţă, despre sărăcie ca şi când ne-ar vorbi despre comori.

Prin Târpe, care acceptă cu seninătate însingurarea până la cosmica şi inexorabila contopire cu neantul, luăm cunoştinţă de înfrângerea unui om care trăieşte cotidianul zbucium, interior şi exterior, dar totodată şi drama aşteptării răbdătoare a sosirii clipei de renaştere când oamenii. istoviţi de experienţe, de hoinăreală şi de nenoroc se vor întoarce în ţinutul natal. Cartea lui Strezovski nu se vrea un bocet la căpătâiul celor care mor, ci unul pentru cei care nu mai pot muri în mica patrie în care s-au născut. Învins nu este doar Târpe, căci lupta sa pentru a ţine viu focul amintirii rămâne exemplară; învins e un trecut care, altfel spus, îşi merita o soartă mai bună. În fond lupta e plină de lumini, doar rezultatul este amar.

Strezovski, aducând prin Târpe elogiul unei vetre de civilizaţie ancestrală, se vede pus precum în faţa unei frumoase femei care este nevoită, din felurite pricini, să poarte un strai ponosit; în loc s-o arate cu degetul şi să râdă de ea, autorul îi recunoaşte frumuseţii eternitatea; dar recunoaşte de asemeni şi dezacordul între frumuseţe şi modul învechit al acesteia de a se înfăţişa ochiului; el vrea să spună, prin gura vizionarului Ghidia, că frumuseţea nu trebuie condamnată să moară din pricina pasului brusc hotărât de atracţia veşmântului r. ou al civilizaţiei, ci că omul este dator să încerce să aducă acel veşmânt spre frumuseţea primitivă care neîndoios îl va primi din curiozitate, din necesitate.

Strezovski nu acuză atât ruptura cât brutalitatea cu care oamenii s-au decis s-o producă şi s-o sufere; ideea cărţii este şi rămâne viabilă: orice falie ivită între două civilizaţii (a satului şi a marilor aglomerări urbane) nu este nicidecum una civilizatoare cât timp se produce un hiatus în circuitul normal bazat pe principiul atât de cunoscut al vaselor comunicante.

„... satul e viaţă – dar numai prin vieţile celor care trăiesc într-însul. Când oamenii îl părăsesc, când seacă glasurile omeneşti, strigătele şi cântecele, când fumurile caselor nu mai există, el moare, rămâne din nou fragment al naturii, al pietrei, al pustiului" observa un mare prozator makedonean, Taşko Gheorghievski.

Târpe, omul care are răbdare, nu blamează pustiirea – el o

trăieşte fără umilinţă, fără disperare, într-o firească aşteptare pe care numai nădejdea şi experienţa umană o pot îmblânzi. De aceea, per. tru el, împăcarea cu moartea rămâne o taină cu sensul la urmă: puii se nasc şi cresc pentru a-i stârni pofta de a se împotrivi neantului; de aceea Târpe îi şi lasă morţii sale „cu limbă de moarte" îndemnul să-l ţină încă un timp aşa, în picioare, sprijinit de trunchiurile copacilor, să-şi poată minţi speranţele că încă e viu.

Personaleje acestei cărţi se întrupează doar atunci când iau contact cu satul pe care l-au părăsit cândva, când se ating, de pământul care e în putere să-i dea omului, precum odinioară lui Proteu, vitalitate. În aşezarea din munţi se întorc rând pe rând fiul beţivului Bombe, Palik, căruia-i sfârâie călcâiele după Tina Şekerka, frumoasa care fage de măritiş, beţivul Bombe cu tranzistorul lui, pândarul David, fierarul Plode şi ţiganca Manuşa cu odraslele lor, Ghidia, fostul partizan, idealistul, Tina Şekerka, Voidan, bătrânul însurăţel; prin sat trec părintele Igor, poştaşul Iovko etc. Toţi trăiesc în sat câte o ultimă experienţă; mor sau se întorc pe necunoscute cărări spre alte zări. Pe Tâx-pe îl părăseşte şi Nune Cerenko, nebunul fugit de la ospiciu care, ironie a sorţii, răspândeşte vestea că nu poate trăi alături de un nebun. Parabola e de toată frumuseţea.

Cartea Ursitei, microromanul lui Iovan Strezovski, rămâne o carte actuală care, printr-un şir de parabole-semnal, invită la meditaţie, reuşind să ne amintească, precum odinioară Blaje Koveski, că *murirea cât ţine ea totuşi e viaţă*.

* * *

Ziua Sfântului Duh. Ziua morţilor. Pârguiţi, încărcaţi, cireşii roşeau în soare: dăduseră rod bogat, preabogat, să tot fie şi pentru morţi; de ani şi ani în ziua aceea avea loc culesul; cireşile erau rându

* * *

Vântul a bătut, a suflat zi] e în şir şi a stat. A pustiit totul în cale, năpustindu-se ca turbat: a smuls arborii înalţi care aveau rădăcini slabe, a luat câteva acoperişuri de casă şi de fânare, a muşcat din acoperişul casei lui Târpe, i-a smuls câteva ţigle şi i-a dărâmat hornul.

— Oh, ăsta e semn rău, s-a amărât Târpe, zidind din nou hornul.

* * *

Nune a început tot mai des să fugă pe furiş de acasă. Într-o zi a urcat în clopotniţa mănăstirii şi a pornit să tragă clopotele; le trăgea şi ele băteau atât de îngrozitor, încât ţi se făcea părul măciucă.

— Oh, dracu’ să te ia!